

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jens Andersen Beldenak,

Biskop i Tjen.

En Levnetsbeskrivelse.

Indbydelseskrift

til

Reformationsfesten den 31 October 1836

i

Odense Kathedralskole.

Af

C. Paludan-Müller,

Cand. i Theol. og Adjukt.

Trykt hos S. Hempel i Odense.

Ministerialbibliothek
Bibliopel.

En af de navnkundigste danske Mænd i Katholicismens sidste Tider i vort Fædreland var vistnok den syenske Biskop Jens Andersen, hvem man gav Ogenavnet Bel-denak; men hvor bekjendt hans Navn end er, i Syen endog for Menigmand, kjende dog kun Faa de enkelte Omstændigheder i hans Liv. Det Indtryk, han engang har gjort paa Folket, er vel ikke udsløttet; men Begivenhederne, der frembragte dette Indtryk, har man glemt. Maa ske vil derfor en kort Fremstilling af denne Mands mærkelige Levnet ikke være Publicum uvelkommen, og selv for den videnskabelige Historiker turde det være interessant, at see de adspredte og forvirrede Efterretninger om en Prælat; der spillede saa betydelig en Rolle i en af de vigtigste og meest bevægede Perioder af Fædrelandets Historie, samlede paa eet Sted. En saadan Fremstilling er Hensigten med de følgende Blade.

Jens Andersen er født i Landsbyen Brøndum ved Liimfjorden af simple Forældre. Faderen var en fattig Skomager, der dog havde Forstand nok til at bemærke Sønnens fortrinlige Evner. Om dennes første Ungdom og Opdragelse vide vi kun, at han blev sat i en Skole, hvor han ved Flid og gode Anlæg udmærkede sig fremfor

sine ældre Kammerader. Hvad dette har været for en Skole, hvilke Lærere, han har havt, og hvorledes den Underviisning har været beskaffen, han modtog af dem: derom kunne vi af Mangel paa Efterretninger Intet sige; og da vi ikke engang vide, naar han er født, ville alle Slutninger fra det, der ellers er bekjendt om Studerernes Tilstand her i Landet i den sidste Halvdeel af det femtende Aarhundrede, kun blive løse Formodninger. Vist er det derimod, at Lykken begunstigede ham nok til, at han i Udlandet kunde erhverve sig den Dannelse og de Kundskaber, der paa den Tid ikke var Leilighed til at opnaae i Danmark. I Cölln, hvis Høiskole i den senere Middelalder tildeels blev for de studerende Nordboer hvad Paris tidligere havde været, lagde han sig efter de frie Kunster og Lovkyndighed, især den canoniske Ret, hvori han erhvervede sig saa dybe Indsigter, at man ansaae ham for den Første i dette Fag i Danmark. Der blev han ogsaa promoveret til Magister, og skal senere have foretaget vidtløftige Reiser i flere af Europas Lande, maa skee som Hovmester for unge Adelsmænd. Ogsaa i Merseburg skal han have studeret, og det er vist, at han har været i Rom, enten som Studerende eller sendt dertil i Statsærinder. Selv tilskriver han Cölln og Rom sin Dannelse. Den Aand, der besjælede Lærerne ved Cöllns Høiskole, viste sig snart i deres heftige Kamp imod det nye Lys, som fra Italien begyndte at udbrede sig i Tydskland; og Rom var dengang Middelpunktet for alle Intriguer og Sædet for en moralsk Fordærvelse, hvis Lige intet christent Land har seet: det er derfor let at formode og finder Betsyrkelse i hans Levnets Historie, at han i disse Stæder ikke kunde erhverve sig nogen ædel og ægte human Dannelse, eller hans Tænkemaade faae nogen anden geistlig Retning, end Kirkens almindelige hierarkiske Tendents tilstedede; men Kundskaber og Duellighed til

de vigtigste verdslige Sager erhvervede han sig; og anden Dygtighed fordreder der paa den Tid i Almindelighed heller ikke af dem, der tragtede efter Kirkens Prælaturer.

Med sin Hjemkomst traadte han i Tjeneste hos Kong Hans, hvis Yndest han snart erhvervede sig i høi Grad. Som Skriver eller Cantser i Kongens Cancellie — en au-seelig Post, der banede ham og flere af hans Samtidige, f. Ex. Ove Bilde, Anders Glob, Jørgen Skodborg og Claus Børge, Veien til høie geistlige Embeder — blev han brugt i de vigtigste Retsfager og Gesandtskaber. ¹⁾ Saaledes sendte Kongen ham i sit Sted til Norge, uvist i hvad Aar, hvor han i Kongehelle tilligemed Henrik Krumme-dig, Lehnsmænd paa Bahuus, forsamlede det norske Rigsraad og paa Kongens Vegne affagde Domme i de forekommende Sager; ²⁾ og da Storfyrsten af Moskwa, Ivan den Første, i Aaret 1499 havde anholdt om Elisabeth, Kong Hanses Datters, Haand for sin Søn Basilus, sendtes Jens Andersen tilligemed Dr. Anders Christensen, Carmeliterprovincial, og Mester Anders Glob til Rusland, hvor de gave Storfyrsten Haab om at faae sit Ønske opfyldt; men desuagtet lovede Kongen imidlertid sin Datter til Markgreve Joachim af Brandenburg: en Mangel paa Ordholdenhed, der kunde have havt farlige Følger for Gesandterne, hvis de ikke lykkeligviis allerede havde været ude af Storfyrstens Land, da Efterretningen ankom. ³⁾

¹⁾ Hæmsfort i S. R. D. VII. S. 238. Jens Andersen selv. sammest. VIII. S. 525. Joh. Svaningi Christiernus Secundus, Daniæ rex. Francof. 1658. Lib. II. cap. II. p. 136. f. f. Pontop. An. Eccl. II. S. 437.

²⁾ Habent Brev af Biskop Jens Andersen, dat. Hasmæ die Mercurii prox. post b. Bartholomei Ap. Anno Mdxxy. Orig. doe. paa Papir i Geheime-Archivet. (See Bilag G.)

³⁾ Chron. Skib. i S. R. D. II. p. 561.

Dengang var Jens Andersen allerede bestemt til at succedere Carl Rönnov paa Fyens Bispeskol, og da denne Biskop døde enten i Slutningen af 1501, eller i Begyndelsen af det følgende Aar, besteg han den virkelig. ⁴⁾ Valget af Fyens Biskop var paa den Tid i Hænderne paa Benedictinermunkene i St. Knuds Kloster i Odense, der siden 1489 atter vare i Besiddelse af deres Eiendomme og Rettigheder, efter at de i Kong Christian den Førstes Tid indtrængte Domherrer havde maattet vige for dem. ⁵⁾ At Knudsbrødrene, der skyldte Kong Hans deres Gjenindsættelse, ikke kunde undslaae sig for at vælge den Biskop, han ønskede, følger af sig selv. Af Pave Alexander den Sjette blev Valget confirmeret.

Biskoppen i Fyen var paa den Tid en af de anseeligste og rigeste Prælater i Danmark. Ifølge sit Embede var han Medlem af Rigsraadet og den første Magnat i sit Stift, der ogsaa uden for Raadet i mange Henseender besad stor Indflydelse paa verbdlige Sager. I Rang veeg han kun for Erkebissen af Lund, og Embedets Indtægter stode ene tilbage for Lunds og Roskilde Bispeskoles, men overgik enhver af de andre danske Bispers og langt enhver Adelsmands; de kunne næsten kaldes fyrstelige. Foruden Bispegaarden i Odense, der blev opbygget af Jens Andersen, hørte til Embedet det faste Ortel Slot ved Svendborg, Alsøegaard paa Laaland, Søeropgaard paa Falster, alle med underliggende Bøndergods, og Kjørstrupgaard paa Taasinge med den største Deel af denne De, om ikke med den hele. Men Indtægterne af disse Godser udgjorde kun den mindre Deel af Bispens Indkomster. Over hele Stiftet, der da indbefattede de tre nu adskilte Bispedømmer: Fyen, Lolland-Falster,

⁴⁾ S. R. D. VII. p. 238. cfr. Hvitfeld R. Hanses Krønike p. 180.

⁵⁾ S. R. D. VIII. S. 475. 1. l.

Als og Erøe, hævdede han den tredie Deel af hele Tienden, Biskoptienden, der efter Reformationen blev Kongetiende. Præsterne i hans Stift vare ham paa en Maade skatkyldige, idet de, foruden andre Afgifter, maatte erlægge Cathedraticum, oprindelig en frivillig Afgift, der beløb sig, da Jens Andersen besteg Bispestolen, til fire Mark aarlig af hver Sognepræst, hvilke han forøgede til syv Mark. Ogsaa oppebar Bispen Bøder af alle dem, der domfældtes efter geistlig Ret, hvorunder dengang en heel Deel Forbrydelser henhørte. Maaskee har tillige geistligt Guds overhoved maattet svare Afgifter og præstere Arbeide til Biskoppen; Spor dertil findes i det Mindste. Endelig vidste Prælaterne, under forskjellige Paaskud at aspræsse Almuen ikke ubetydelige Afgifter under Navn af Bispegave, Mønneest, Smørbyrd o. s. v. Uden Tvivl feiler man ikke, naar man antager, at Sjens Biskops aarlige Indtægter snarere have været over end under et halvt Hundredetusinde Rigsdaler efter Pengenes nuværende Værdie. [I]

Til hvilken Tid Jens Andersen har tiltraadt denne anseelige og indbringende Post, kunne vi ikke sige med Bestemthed; men i al Fald opholdt han sig ikke ret længe i sit Stift. Som de catholske Bisper i Almindelighed, levede ogsaa han for det Meste ved Hoffet, og beskæftigede sig mere med verdslige Sager — hvad der desuden var en nødvendig Følge af hans Stilling som Magnat og Rigsraad —, end med sine geistlige Kaldspligter, der ikke synes at have været ham synderlig vigtige. Man søger forgjæves efter Spor af hans geistlige Virksomhed; og selv den Lyst, der tillægges ham, til at holde Taler til Folket, synes snarere at have været en Frugt af Forfængelighed, end af Iver for at belære. *) Først i Kong

*) S. R. D. VII. S. 240.

Frederik den Førstes Tid nødte Reformatorerne ham og de andre Bisper til nogen Dpmærksomhed for den geistlige Deel af deres Embedspligter. Vi finde ham derfor, allerede kort efter at han havde bestegit Bispestolen, igjen ved Kong Hanses Hof og indvilket i en Sag, der ikke giver det fordeeligste Begreb om hans geistlige Tænke-maade. Da nemlig Rigets Hovmester, Povel Laxmand, var bleven myrdet den 22 Juni 1502, bleve ikke alene Morderne ikke dragne til Ansvar, men Kongen lod endog Sag anlægge imod den Myrbede, fik Rigsraadet til at domme ham som Majestætsforbryder, og inddrog hans Gods. At Jens Andersen har været Kongen behjælpelig med at erholde denne uretfærdige Dom, og at han til Belønning derfor har faaet Laxmands Gaard i Kjøbenhavn, beretter en samtidig Skribent; og vist er det i det Mindste, at han med de andre Rigsraader har understrevet Dommen. 7) Hvor høit han da stod i Kongens Gunst, seer man af en Fortælling, der maa henføres omtrent til samme Tid, og som ogsaa i anden Henseende er karakteristisk. Imedens Dronning Christine var fangen i Sverrig, gik der et almindeligt Rygte i Danmark om en Kjerlighedsforstaaelse imellem Kong Hans og Lehnsmandens Frue paa Bordingborg Slot, men tillige, at Flere end Kongen, og navnlig Otto Rud, stode godt anskrevne hos Fruen. Dette Rygte vilde Bissen under Haanden lade Kongen vide; da han derfor en Dag mødte en norsk Adelsmand Asmund Quant, sagde han: „veed Du ikke, Asmund, at min Herre er vred paa Dig?“ — „Nei!“ svarede Nordmanden. „Da raader jeg Dig, at Du gjør

7) S. R. D. II. S. 563. Dommen, dat. Kjøbenhavns Raadhuus St. Vilhads Dag (den 8 Novbr.) 1502. i Suhms St. t. d. danske Hist. 1 B. 3 H. S. 32. cfr. Jahn. Danmarks politisk-militaire Historie under Unionskongerne. S. 403.

din Undskyldning.“ „Hvad har jeg da gjort?“ „Du skal have sagt om Lehnsmændens Frue paa Bordingborg, at Kongen ikke maatte tænke, han havde hende alene; thi Otto Rud stod der saa vel som han; nu i Aar, da Kongen var paa Jagt i Bordingborg, havde Otto saa meget med hende at gjøre, som Kongen.“ Alsmund gik til Kongen, og forsikrede, at han aldrig havde sagt dette. Kongen vilde vide, hvo der havde fortalt ham det? men da han nævnedes Bispen af Fyen, sagde Kongen blot: „Guds Dros! Bispen er en Stalk!“ ^{o)}

Bispen fik imidlertid snart Leilighed til at bruge sine Talenter i alvorligere Sager. Efterat Kong Hans havde lidt det store Nederlag i Ditmarsken, havde det nylig undervungne Sverrig gjort Opstand i Aaret 1501 og nødte Kongen til at forlade Stokholms Slot, som hans der efterladte Dronning Christine efter et kjædt Forsvar nødtes til at overgive til Steen Sture den 6 Mai 1502. Hun selv betingede sig Frihed til at vende tilbage til Danmark, men blev desuagtet holdt fangen i Wädstena Kloster. Kongen befandt sig saaledes i aabenbar Krig med Sverrig, og stod tillige paa en spændt Fod med den mægtige Hansfestad Lybek. Det for alle Nationer saa vigtige politiske Spørgsmaal om det neutrale Flags Ret under en Krig imellem Søemagter, blev dengang ligesaa heftigt omvistet, som i nyere Tider, og det var naturligviis af største Vigtighed for Kong Hans at forhindre Tilførsel til Sverrig. Det var Lybek og dets Forbundne, han havde at frygte for; thi de deelte Herredømmet over Østersøen med Danmark, og saae ikke gjerne, at de tre nordiske Kroner bleve forenede paa eet Hoved. Han sendte derfor strax efter Stokholms Slots Overgivelse Bispen af Fyen med to Adelsmænd til Lybek, for at melde Republiken de Sven-

^{o)} Hvitf. R. Hanses Hist. S. 202.

stes Opstand, samt beklage sig over deres Troløshed og over Dronningens Fangenskab: han var derfor nødt til at besøge de Svenske med Krig, og lod Lybekerne anmode om, at afholde sig midlertidig fra al Handel med Sverrig. De Privilegier og Friheder, Hansfestæderne nødte i Kongens Riger og Lande, beroede paa deres venstkabelige Sindelag imod ham, og ligesom han vilde unde dem alt Godt, dersom de vilde være ham til Villie, maatte han behandle enhver som Fjende, der gjorde hans Rebeller Vistand og Tilførsel. Det lybske Raad svarede hertil, at de Svenskes Opsætsighed imod Kongen gjorde dem ondt; men den Sag kom ikke dem ved; de vare neutrals Kjøbmænd, der vilde lide alt for stort Tab ved at afbryde Handelen med Sverrig. Det var ubilligt, at de skulde forhindres i deres Handel og Wandel ved Uenighed imellem fremmede Konger og Fyrster. Gesandterne gjorde vel nye Forestillinger; men Raadet blev ved sit Afslag, saa at de maatte vende tilbage med usorrettet Sag; og en Gesandt fra Kong Hanses Søstersøn, Kong Jacob den Fjerde i Skotland, der strax efter ankom til Lybek, udrettede heller Intet. ⁹⁾

Kongen greb nu til alvorlige Forholdsregler. Hans Udliggere fik Ordre til at standse al Tilførsel til Sverrig, og i Slutningen af Maret blev et stort lybsk og to stralsundiske Skibe, der agtede sig fra Riga til Sverrig med svensk Gods ombord, optagne og førte til Kjøbenhavn. Saa snart dette rygtedes i Lybek, kom Folket i Bevægelse,

⁹⁾ (Rosæfontanus) Kong Hansis Krønike — af Latinen udset vedt Jacarium Jacobsen 16. cap. 21. Haandskr. i Karen Brahes Bibliothek i Odense. Hvitf. K. H's Krøn. S. 192. *A. Krantzii* — *Wandalia*. *Hannoviae* 1619. Lib. XIV. c. 29. p. 331. cfr. Reimar Roß: *Krønike der keiserlichen freyen Niseß Stadt Lübeck*. ad. an. 1502. Haandskr. i det kongelige Bibliothek.

og Raadet maatte arrestere al dansk Eiendom og danske Personer i Lybek. De gjensidige Reclamationer førte, saa lidt som Kongens Broders, Hertug Frederiks, Mæglingsforsøg, til nogen Udsoning. Begge Parter rustede sig, og man ventede hver Dag, at en blodig Krig imellem Danmark og Hansesæderne vilde bryde ud.

Imidlertid havde Pave Alexander udsendt Cardinal Raimund Peraud som sin Legat a latere i Tydskland og Norden, der skulde søge at forlige alle Stridigheder, for at det christne Europa kunde forenes til en fælleds Krig imod Tyrkerne, og tillige for at samle Penge-Vidrag til denne Krig. Da denne Legat fik Underretning om Striden imellem Lybek og den danske Konge, besluttede han at mægle Forlig imellem dem. Kort før Paaske, i April 1503, ankom han til Lybek, hvor han blev modtaget med de største Væresbeviisninger. Det lybske Raad erklærede sig villigt til at holde inde med Fjendtlighederne, saalænge Mæglingen varede, endskjendt de allerede havde gjort betydelige Udrustninger; og Cardinalen indbød flere Prælater og verdslige Fyrster, deriblandt Hertugerne Frederik af Holsten og Magnus af Meklenburg, til at staae ham bi ved Underhandlingerne. Kong Hans kunde Intet have imod en Fred med Lybek paa taalelige Vilkaar, og sendte derfor Bispen af Fyen og Hans Ranzau, Slots-herre paa Segeberg, som sine Commissærer til Legaten og Hertug Frederik. De ankom til Lybek Søndag efter Paaske, og den følgende Dag, den 24 April, begyndte Underhandlingerne i en almindelig Forsamling; men Cardinalen mærkede snart, at det var umuligt at forene de ganske modsatte Interesser og Fordringer, der i det Væsentlige vare de samme, som i det foregaaende Aar; kun at Lybekkerne tillige fordrede de optagne Skibe og Gods tilbagegivne eller erstattede. Bispen af Fyen derimod

stod paa, at efter Naturens Ret maa den, der styrker min Fjende, selv ansees for min Fjende, og at Kongen altsaa ikke havde gjort Uret i at optage det omvistede Gods. De Privilegier, Lybækkerne og deres Forbundne besad i Danmark, vare ikke givne dem til Landets Skade, og naar de som Fjender misbrugte de modtagne Velgjerninger, havde de forbrudt dem. Striden blev levende, og Gemytterne forbittedes mere og mere, saa at Cardinalen, opbragt over at Bispen ikke vilde give efter, talte ham haardt til, kaldte ham en uforstandig og ulærd Mand, ja yttrede endog, at det intet Under var, at Konger og Fyrster ikke kunde holde Fred, naar de havde saadanne Mænd i deres Raad. Han forandrede derfor den almindelige og offentlige Forsamling til en Conferents imellem Faa, hvorfra han iblandt Andre udelukkede Bispen af Tjen. I denne Forsamling havde Lybækkernes Interesse ganske Overvægt, især da Hertug Frederik, hvem det ikke var saa meget om sin Broders Fordeel, som om Fred for Holsten og Slesvig at gjøre, ikke forsøgte Kongens Sag med nogen Iver. Uagtet Jens Andersen og Hans Ranzau foreviste ham Kongens udtrykkelige Forbud imod at love Lybækkerne Penge under nogetsomhelst Paaskud, gav han dog sit Samtykke til, at Cardinalen som Boldsgiftsmand bestemte en for Kongen høist ufordeelagtig Fred. Kongen skulde ifølge den, inden St. Antonii Dag (17 Januar) 1504, betale sin Faders Gjeld til nogle private Mænd og offentlige Stiftelser i Lybek, og til samme Tid erlægge Erstatning for de optagne Skibe. Lybækkerne skulde fremdeles nyde deres Privilegier i Danmark ubeskaarne. De forpligtede sig ingenlunde til at afholde sig fra Handel med Sverrig, men lovede, at de vilde sende deres Bud med Cardinalens til Stokholm, for at udvirke Dronning Christines Frigivelse og formaae den svenske Regjering til at sende Gesandter til en almin-

delig Congress, der i August s. A. skulde holdes i Stralsund imellem dem, de Danske og Hanseskæderne.

Nu forlangte Cardinalen af Bispen af Fyen, at Kong Hans skulde ratificere denne Traktat. Hvad skulde Bispen gjøre? Han maatte frygte Legatens Brede, hvem han allerede havde fortørnet ved den Tver, hvormed han havde talt sin Herres Sag, og som havde truet med Band, hvis Parterne ikke vilde lade sig forsones. Dernæst maatte han vide, at Kongen ønskede sin Dronning befriet fra Fængselet, hvortil der dengang ikke var andet Middel, end Cardinalens og Lybekernes Intercession hos den svenske Regjering. En Krig med Lybek, som ikke kunde undgaaes, dersom Kongen ikke ratificerede Cardinalens Fred, maatte dengang være Kongen høist ubeleilig, da han havde fuldt op at gjøre med de Svenskes og Norges Opstand. Naaskee har ogsaa den Betragtning havt nogen Indflydelse paa Bispen, at det, dersom det kom til Krig, først vilde gaae ud over ham, hvis Stift fornemmelig vilde være udsat for Rov og Brand. Endelig kan det vel være, at han, der ikke var befuldmægtiget Minister, men kun sendt for at paasee sin Herres Interesse, har tænkt, at hans Løfte dog ikke bandt Hænderne paa Kongen, i hvis Magt det jo altid stod, at nægte sin Ratification. Disse Grunde vare det efter al Rimelighed, der bestemte ham til, paa Kongens Vegne at love, at dennes Ratification skulde inden en bestemt Termin være tilstede i Lybek, uagtet Freden stred imod den Instruction, han havde modtaget under Underhandlingerne. Men Lybekkerne ansaae sig endnu ikke tilstrækkeligt sikrede; de forlangte Caution for Pengenes Betaling til rette Tid, og da de paa ingen anden Maade kunde afholdes fra at begynde Fjendtlighederne, saa caverede Hertug Frederik, Bisperne af Lybek, Slesvig og Fyen, samt flere tilstedeværende holstenske og slesvigiske

Adelsmænd — hvem det maatte være om at gjøre, at Krigen ikke skulde komme til Udbrud, — ja paatog sig endog den Forpligtelse, at dersom Kongen ikke betalte til den fastsatte Termin, skulde de indstille sig personligen i Lybek og forblive der, indtil Pengene vare betalte. Dog skal dengang Kongens Ratification allerede være ankommen til Lybek. Kong Hans, der enten endnu imedens Underhandlingerne varede, eller i al Fald strax efter, opholdt sig paa Segeberg Slot, var naturligviis ikke tilfreds med denne Fred; imidlertid var hans Stilling paa den Tid saa ugunstig, at han bequæmede sig til at ratificere. Aftenen før Christi Himmelfartsdag sendte han Bud til Lybek, og anmodede Raadet om, at sende to Borgemestere til Segeberg til en mundtlig Conferens med ham. Da de ankom, forsikrede han atter, at han vilde holde Traktaten ubrødelig, og da han formodentlig ikke stolede paa, at Cardinalens Bud vilde have Indflydelse nok paa Steen Sture og det svenske Raad, forlangte han, at Lybekkerne skulde sende to Raadsherrer med til Sverrig, der selv skulde bevirke Dronningens Frihed og føre hende til Danmark, samt formaae de Svenske til, at besøge det berammede Møde i Stralsund. Lybekkerne vare villige hertil, udrustede et Skib med anstændig Leilighed for Dronningen, og sendte med det to Raadsherrer til Stokholm den 23 Juni. Steen Sture tog godt imod dem, og Regjeringen i Sverrig, for hvem den gode Forstaaelse med Lybek var af største Vigtighed, og som heller ikke turde foragte Bandstraalen, hvormed de true-des, var villig til at sætte Dronningen paa fri Fod; men Underhandlingerne trak saa langt ud, at hun ikke turde vove en Søreise saa seent paa Aaret. Hun foretrak derfor Landveien, og ankom, ledsaget af Steen Sture selv med et talrigt Følge og af de lybske Raadsherrer, i Slutningen af Aaret til Hallands Grændse,

hvor hun blev modtagen af sin Søn, Prinds Christian, der førte hende til Kjøbenhavn. ¹⁰⁾)

Den i Traktaten fastsatte Betalingstermin nærmede sig; men Omstændighederne havde i Løbet af Aaret 1503 forandret sig meget. Congressen i Stralsund, der skulde holdes i August, kom aldrig istand. Man ventede for-gjæves paa de svenske Gesandter, og da der desuden udbrød en Fejde imellem Staden Stralsund og Hertugen af Pommern, negtede denne de øvrige Hansestæders Gesandter sikkert Leide for deres Reise til Staden. I Rostok samledes derfor Herrerne fra Lybek, Hamborg, Lüneburg, Wismar, Danzig og flere Stæder. Kong Hans sendte to Biskopper til denne Forsamling; men de kunde ikke forhindre, at Stæderne forpligtede sig til, at hjælpe hverandre med Liv og Gods ved Oprørdelsen af alle gamle Privilegier og Rettigheder. Dette Forbund sigtede aabenbart til Danmark, og Kongen blev derfor paa Ny fortørnet paa Lybekkerne. ¹¹⁾) Det var ham heller ikke mere saa meget om at gjøre, at vedligeholde deres Venkab; thi hans Sager stode i Slutningen af Aaret 1503 meget bedre, end i Begyndelsen. Hans Søn Prinds Christian havde kuet Oprøret i Norge og vundet betydelige Fordele over de Svenske paa et Tog i Vester-gothland. Kongens farligste Modstander, Steen Sture, døde i November 1503, og Dronning Christine var befriet fra sit Fangenskab. Han var derfor nu kun lidet

¹⁰⁾ *Meursii Historia Danica cum notis I. Grammii* - Florentiæ 1746. p. 703. Not. (b) (c) og (d). *Krantzii Wandalia* anf. St. cap. 30. p. 332. ff. *Wispens Procurators Indlæg N. D. Mag. 3die B. S.* 214. ff. *Reimar Koch. ad. an. 1503.* Kong Hanses Krønike ved Zachar. Jacobsen. cap. 26. *Hvitf. K. Hanses Hist. S.* 203. ff. *Behrmann K. Christian den Andens Hist. 2den D. S.* 16. *Jahn anf. S. S.* 408. ff.

¹¹⁾ *Reimar Koch. ad. an. 1503.* *Hvitf. K. Hanses Hist. p.* 206.

tilbeielig til at skjule sin Misfornøielse med Lybekerne, saa at han ikke engang vilde see de Lybske Raadsherrer, der havde ledsaget Dronningen til Danmark, og nu ventede Tak for hendes Befrielse; og da Betalingsterminen kom, gjorde han ingen Anstalt til at opfylde Traktatens Bestemmelser. Lybekerne indmanede derfor deres Cautionister til at indstille sig i Lybek og forblive der, indtil Pengene vare betalte. De indfandt sig ogsaa kort efter Paaaske 1504, paa Vispen af Fyen og maaskee Hertug Fredrik nær; thi om denne Sidste selv var tilstede i Lybek, er ikke vist. Kongen skal selv have været i Lybek for at formaae Raadet til at sætte Cautionisterne paa fri Fod; men alle Forestillinger vare forgjæves, og Hertugen maatte, for at løse sig og sine Medlovere, tilfredsstille Lybekerne med 56,801 Mark Lybsk, hvoraf 22,000 Mark bleve udbetalte strax, den 3 Mai 1504, og Slotset Trittow pantsat for Resten; men Hertugen var enten i saa stor Forlegenhed, eller saa uforsigtig, at han blot lod sig meddele en almindelig Quitarering af Lybekerne, uden at anstille nogen tilbørlig Undersøgelse om de opbragte Skibe og Eiendomme, hvoraf Følgen var, at han betalte Erstatning for mange Skibe, der vare udklarerede fra Lybek i Slutningen af Aaret 1505 og Begyndelsen af 1504, som vare optagne af de danske Udliggere længe efter den af Cardinalen mæglede Fred, da Misforstaaelsen imellem Kongen og Lybekerne brød ud paa Ny, og som paa ingen Maade kunde indbefattes under Hertugens Caution. ¹²⁾

At Biskop Jens Andersen ikke mødte i Lybek med de andre Cautionister, var ikke af Mangel paa Ordholden-

¹²⁾ Lybekerne's Maningsbrev dat. Løverd. efter Valentindag 1504, N. D. Mag. 5die. p. 201. Lybekerne's Quitarering om dage der vinding des helligen Cruces (3 Mai) 1504, hos Behrmann anf. Et. S. 66. Neimar Koch. ad. an. 1504.

hed; men han var forhindret af sine Fjender. Strax efter at han havde tiltraadt sit Embede, var han kommen i en heftig Strid med den mægtige adelige Slægt Rønnow, uden at vi ere tilstrækkeligt oplyste om Grunden til dette Fjendskab. Man angiver en Tvist om noget af Biskop Carl Rønnows Efterladenskab som Aarsag til Striden mellem den nye Biskop og Marquard Rønnow, Herre til Hvidkilde, Ridder og Medlem af Rigets Raad, en Broder til den afdøde Biskop.¹³⁾ Dertil kom, at Bispen, som Besidder af Orkel Slot, var Nabo til Hvidkilde, og at Familien Rønnow, der ved deres Familieforbindelse med Jens Andersens Formand var vant til at regjere i Fyen, maa have deelt Adelsens almindelige Misfornoielse over, at en Skomagers Søn blev ophøiet til et af de anseeligste Prælaturer, som allerede i lang Tid kun bleve givne til Adelige, og i hvis Besiddelse de med Harme saae nogen Anden, end deres Lige. Og Jens Andersen var ikke den Mand, der enten lod sig skræmme af dem, eller søgte at forsone dem ved Mildhed og Føielighed. Han satte Trods mod Trods, og hvor han fik Leilighed til at bruge sin Myndighed, gif han frem imod dem efter de geistlige Loves hele Strengthed. Foruden Rønnowerne vare Familierne Hardenberg, Gyldestjerne, Bilde og Marsvin Wispens Fjender. I Begyndelsen af Aaret 1504 foregedes disse Fjenders Antal betydeligt og tiltog Stridens Hestighed ved følgende Anledning. En af Dronning Christines Hoffinder, Otto Porsfeld, en holfstenf Adelsmand, var Slotsherre paa Næsbyhoved Slot ved Odense. I en Borgers Huus i Odense træffer han sammen med Nogle af Wispens Folk; det kommer til Strid imellem dem, og Otto Porsfeld bliver dræbt. Dette skeete ved Paasketid 1504. Om dette Drab blot

¹³⁾ S. R. D. VII. p. 259.

var tilfældigt, eller om Bispen har havt Deel deri, som man senere paastod, vide vi ikke; der blev intet Beviis ført for det Sidste, og er heller ingen Omstændighed bekendt, der gjer det rimeligt. Bispen selv paastod, at han var uskyldig, og Kong Hans maa ligeledes have anseet ham derfor, siden han ikke drog ham til Ansvar. Der blev hverken betalt Bøder til Kongen eller til den Dræbtes Slægtninge, ja det synes endog, at Gjerningsmændene selv ere blevne frikjendte af Kongen. ¹⁴⁾

Uden Tvivl var det denne Begivenhed, der bevægede Flere slesvigiske og holskeenske Adelsmænd, formodentlig Porsfelds Slægtninge, til at understøtte Bispens dødelige Fjende, Marquard Rønnow, imod ham. Ved deres Hjælp saae denne sig istand til at indeslutte og beleire Jens Andersen paa Orkel Slot, da han just var paa Veien til Lybek, for at indstille sig ifølge Lybekernes Maningsbrev. Dog undgik Bispen denne Gang sine Fjender, og saasnart Leiligheden tillod det, gik han til Søes til Lybek; men han kom for seent til at forhindre Hertug Frederiks ubesindige Betaling af Lybekernes Fordringer, og Raadet erklærede, at det ikke ansaae ham for bunden ved Cautionen, da Hertugen havde tilfredsstillet det. Han vendte derfor tilbage til Danmark. ¹⁵⁾

Hertug Frederik fordrede nu af sin Broder Erstatning for den til Lybekerne udbetalte Sum, og da Kongen nægtede den, blev man enig om, at overdrage Sagens Afgjørelse til Churfyrst Joachim af Brandenburg og Hertugerne af Meklenburg, Brunsvig og Lüneburg, som Voldgiftsmænd. Ved en Forsamling i Kiel dømte disse, at Kongen ikke var forpligtet til at erstatte Hertugen, hvad han havde betalt Lybekerne for optagne Skibe, da Hertugen i Slæng havde betalt hvad man forlangte af

¹⁴⁾ S. R. D. VIII. p. 528. — ¹⁵⁾ N. D. Mag. 3. S. 216. 222.

ham uden nogen tilberlig Undersøgelse. Formodentlig var det i denne Anledning, Kong Hans lod sig meddele to Erklæringer, den ene af Biskop Jens Andersen, den anden af ham og Hans Rantzau, hvorved de vedgik, at de ingen Befaling havde af Kong Hans til at love Lybekkerne Penge under noget Paaskud, men tvertimod havde i Lybek modtaget Kongens bestemte Forbud derimod, hvilket de ogsaa strax havde meddeelt Hertug Frederik, imedens Underhandlingerne varede. Dog betalte Kong Hans senere sin Broder en Deel af de ublagte Penge. ¹⁶⁾ [11]

I nogle Aar finde vi nu Bispen bestjefiget deels med Rigets, deels med sit Stifts Sager, uden at noget særdeles mærkeligt forefaldt. Som Medlem af Rigets Raad deeltog han i de vigtigste Begivenheder, der gik for sig i de sidste urolige Aar af Kong Hanses Regjering. Han var med i Kalmar 1505 at fælde Dom over det svenske Rigsraad og Stures Tilhængere. Ligeledes tog han Deel i Fredsunderhandlingerne med Lybekkerne i Segeberg 1506 og Nykjøbing 1507, samt i de frugteløse Sammenkomster imellem de Danske og Svenske i Ny-Barbjerg 1508 og Kjøbenhavn 1509. I de Documenter, der bleve udfædte ved disse Leiligheder, finder man Jens Andersens Navn iblandt de andre Rigsraaders. ¹⁷⁾

¹⁶⁾ N. D. M. 3die B. S. 217. 223. Udtog af Bispens Erklæring, dat. Odense Hellig Trekong. 1505 i N. D. M. 3die B. S. 204. cfr. Jahn anf. St. p. 409. Bispens og Hans Rantzaus Erkl., dat. Kjøbenhavn 8de Dagen efter Guds Legegems Dag 1505, hos Behrmann II. p. 16. Hvitfeld K. Christian den Andens Hist. S. 65. K. Frederik den Førstes Hist. S. 9.

¹⁷⁾ Det danske og norske Rigsraads Dom over de Svenske. dat. Kalmar 1ste Juli 1505 (Hvitfeld Kong Hanses Hist. S. 214.

Smidlertid var Bispen ogsaa virksom for sit Embede, dog kun for den verdslige Deel deraf. Den aldeles verdslige Charakter, den catholske Kirke havde antaget, især efter at Baselerconciliets Reformationsforsøg var mislykket, viste sig ikke blot i Rom, men i alle de catholske Lande. Ligesom Alexander den Sjette og Julius den Anden kun arbejdede paa deres verdslige Magts Udvidelse i Italien, og den Sidste ikke tvivlede paa, at han havde opfyldt sin Bestemmelse som Kirkens Overhoved, da han med Vold havde fortrængt Smaatyrannerne i Kirkestaten og udvidet dens Grændser: saaledes strakte de ringere Prælaters Virksomhed i deres Embeder sig i Almindelighed ikke videre, end til Omsorg for Vedligeholdelsen og Forøgelsen af de til dem hørende Eiendomme. Herfor var ogsaa Jens Andersen meget virksom. Han havde kort efter sin Embedstiltrædelse indløst det pantsatte Særop Gods paa Falster ¹⁸⁾, og da han, formodentlig strax efter Domprovsten Hans Urnes Død 1504, havde erholdt Kong Hanses Tilladelse til at dele Provstiet i Odense imellem fire Kanniker, for at Bispen i Fyen kunde have en Art Domcapitul, ¹⁹⁾ havde

---

ff.) Reccesfen i Segeberg, Mandag efter Nicolai Dag (6te Decbr.) 1506. Udtog hos Hvitf. (anf. St. S. 246.) Ligeledes af Fredstractaten, dat. Nykjøbing, Onsdag efter visitat. Mariæ 1507. sammest. S. 248.) Reccesfen i Warberg Fred. efter Peter Pauls Dag (29de Juni) 1508. (Hadorfs Udgave af de svenske Niimkrøniker 2den Deel. S. 411.) Den Kjøbenhavnske Recces, Fred. efter Vor Frue Dag assumptionis (15 Aug.) 1509. (Hadorf anf. St. 419. Hvitf. anf. St. S. 257.)

¹⁸⁾ Biskop Jens Andersens Klage for Kongen og Diggraadet over Oluf Holgersen, Lehnemand paa Nykjøbing Slot, dat. Kbhvn. Tirsd. efter Egidii d. (1 Septbr.) 1511. Original paa Papiri i Geheimarchivet.

¹⁹⁾ Hvitf. K. Hanses Hist. S. 295.

han i nogle Aar selv oppebaaret Indtægterne af dette Prælatur, og først senere, da han ikke længere stod saa fast i Kongens Gunst, som før, indrettede han deraf fire smaa Vicariater; ogsaa lagde han Indtægterne af den Jurisdiction, der hørte til Provstiet, til Bispens Bord. Provstegaarden i Odense tillod han sig at nedbryde uden Kongens Samtykke, endskiøndt Kronen havde Patronatet over Provstiet, ²⁰⁾ og af Materialierne opførte han tildeels den store og faste Bispegaard i Odense, der senere blev forandret til et adeligt Jomfrukloster. Denne Bygning begyndte han i Aaret 1504 og fuldendte den 1508, ifølge den Indskrift, han lod sætte over Indgangen, men som nu ikke mere findes. ²¹⁾ [III] Gaarden synes at have været omgivet med Grave, og var en Art Fæstning, som dog i Grevens Feide blev indtagen af Evendborgerne. ²²⁾

Ved Magekiste med Odense By erhvervede han Jorden imellem den nye Gaard og Laen, over hvilken dengang en Bro paa dette Sted førte. ²³⁾

Endskiøndt Jens Andersen hidtil havde staaet i den største Anseelse og Gunst hos Kong Hans, begyndte dog Kongens venfabelige Sindelag imod ham at kjølnes i hans sidste Regjeringsaar. Hertil vare flere Aarsager; men den vigtigste var uden Tvivl den, at Bispens ikke stod paa nogen god Fod med den udvalgte Konge, Prinds Christian, som i Kong Hanses senere Aar havde meget at sige hos sin Fader. Man fortæller, at Jens Ander-

²⁰⁾ Klagen over Bispens (af 1512) Behrmann. Christ. d. Anden. 2den Deel. p. 64.

²¹⁾ S. R. D. VII. S. 239. Hvitf. i Bispetrøniken L. 111. vers.

²²⁾ Hvitf. Christ. den Tredie ad. an. 1534.

²³⁾ Biskop Jens Andersens Magekistebrev, dat. Odense Marci Evang. Dag (25 Apr.) 1508. Original Doc. paa Pergament i Odense Raadstue-Archiv.

sen skal have raadet Kongen, at sætte Biskop Carl af Hammer til Prindsens Raadgiver og Veileder, da han blev sendt som Statholder til Norge, og at Prindsen, da Biskop Carls Forræderi opdagedes, fattede Mistanke om, at Jens Andersen ikke var uvidende om hiins Forbindelse med de Svenske. ²⁴⁾ At denne Mistanke skulde være grundet, er der ikke mindste Spor til, og den hele Beretning om Jens Andersens Raad til Kong Hans er usikker. Imidlertid synes det dog, at Prindsens Misfornøielse med Bispen har staaet i Forbindelse med Biskop Carls Forræderi og Fængsling; i det Mindste ytrede den sig for første Gang, saavidt vi vide, ved denne Leilighed. Ved Mødet i Ny Barberg i Sommeren 1508 anmodede nemlig Prindsen, der nødig selv vilde holde en Prælat fængslet, de norske og danske Bisper om at tage ham i midlertidig Forvaring; men de undersøgte sig alle undtagen Jens Andersen, der efter sin Hjemkomst til Odense tilbød at holde den fangne Bisp i sikker Forvaring i et Aar. Dette Tilbud blev ikke modtaget, hvad enten Prindsens Mistanke til Bispen af Tjen, eller Biskop Carls Død har været Aarsag dertil. ²⁵⁾ [IV] Ogsaa beskyldte Kong Christian den Anden senere Bispen for, at han ofte havde foraarsaget ham Ubehageligheder hos hans Fader, Kong Hans, ²⁶⁾ og at denne Klage ikke var ganske ugrundet, bestryktes ved et Brev, der synes at være skrevet fra Kong Hans til Biskop Jens Andersen engang i Aarene 1509 eller 1510, hvoraf man seer, at Bispen har klaget til Kongen over Fornærmelser af Prind-

²⁴⁾ Hvitf. Christ. den Anden. S. 9.

²⁵⁾ Biskop Jens Andersens aabne Brev, dat. Odense die commemorationis animarum (2den November) 1508. Danske Mag. 4de Bind. S. 186.

²⁶⁾ Chron. Skib. S. R. N. II. p. 567.

sens Folk. ²⁷⁾ [v] Desuden kunde Bispens ofte vilkaarlige Udfærd vel give Kongen gyldig Grund til Misfornoielse. Den Maade, hvorpaa han benyttede Provstiet i Odense, kunde Kongen ikke være tilfreds med; han bortgav de fire Vicariater, hvortil Kongen dog maatte have samme Patronatsret, som til Provstiet, uden at oppebie Kongens Præsentation; ogsaa besatte han paa egen Haand Sognekald, der havde ligget til dette Prælatuur. ²⁸⁾ I Aaret 1508 havde Kongen befalet Hr. Hans Hansen, Provst i Tøste, at komme til ham i vigtige Grinder; men Provsten svarede ham fra Sønderborg, at Bispens af Fyen havde undsagt ham og ladet ham vide, at dersom han fik ham i sin Vold, skulde han ikke komme derfra med Halsen. Hr. Hans turde derfor ikke reise igjennem Bispens Stift, og bad Kongen at tilsende ham sine Befalinger. ²⁹⁾ Hertil kom uden Tvivl ogsaa de Adelsmænds Klager, med hvem Bispens laa i bestandige Stridigheder, der undertiden gjorde Kongen Uleilighed nok. Foruden den gamle Strid med den fyenke Adels, udbrød i Aaret 1511 en ny og heftig Uenighed imellem Biskop Jens og Lehnsmanden paa Nykjøbing Slot paa Falster, Oluf Holgersen, formodentlig en Ufstand. Den 2 September 1511 indgav nemlig Bispens paa Kjøbenhavns Raadhuus en vidtløftig Klage over Oluf Holgersen til Kongen og Rigsraadet. Deri dolerer han over, at Lehnsmanden havde bemægtiget sig en Skov, der hørte til Bispstolens Gaard Sørop paa Falster, og som ved tidligere Domme var tilkjendt Bispens som et Særkjøb fra Skjeringe Fang. Oluf Hol-

²⁷⁾ Seddel uden Navn, Tids- eller Stedsang, paa Papir i Geheimearchiv. — ²⁸⁾ Behrman anf. St. 2den Deel. S. 64.

²⁹⁾ Hans Johansens plattyske Brev, dat. Sunderborgh am dage Sancti Martini anno xv c viij (1508). Orig. paa Papir i Geheimearchivet.

gersen havde ladet fælde Træer i den og udpantet Bispens Bønder, fordi de ikke paa hans Befaling vilde kjøre dem bort. Hans Evende holdt Bispens Folk næsten beleirede paa Sørøp, og da Landsdommeren paa Falster og Lol-land, Oluf Falster paa Eorselise, havde forkyndt Bispens Foged paa Sørøp, Mester Jens, en aabenbar Feide, saa at Bispens Folk ganske maatte forlade Falster, stod Sø- røp ledig fra midt i Januar indtil Juli 1511. Imid- lertid havde Oluf Holgersen skævnet Sagen om den om- tvistede Skov til Landstinget, og da Bispens Foged, der ikke turde møde selv for Feidens Skyld, havde sendt sit Bud med Bispens Aldkomstbreve til Landstinget i Ting- sted, havde Landsdommeren ladet Budene vide, at Fo- geden og hans Folk maatte rette sig efter den Feide, han havde forkyndt dem. Saaledes havde han skræmmet dem bort, og da, paa Grund af Modpartens Udeblivelse, til- dømt Oluf Holgersen Skoven. Desuden tillod Lehns- manden sig mange andre Voldsomheder imod Bispens Folk: han havde fortrængt dem og de andre Lodseiere fra Fiskeriet i Virket Søe, da Kronen for nogle Aar siden kjøbte en Gaard i Virket; han tog Skat ogsaa af Bispens Bønder for deres Fiskeri i Havet; han vilde tvinge dem til Arbeide ved Slottet, og pantede dem, naar de, ifølge Bispens Forbud, nægtede at møde. Endelig anførte Bispen en Deel Voldsomheder imod Enkelte af hans Folk, som Lehnsmanden skulde have tilladt sig, og klagede i Almindelighed over, at han undertrykkede og udsugede Almuen paa Falster. Denne Klage modtog Kongen og lovede, at han selv vilde reise over til Smaalandene og skaffe Bispen saadan Ret, at hele Raadet skulde takke ham derfor. ³⁰⁾ Men inden sin Reise, gjorde han et Skridt,

³⁰⁾ Biskop Jenses Klage over Oluf Holgersen, Foged paa Ny- kjøbing, dat. Tirsd. efter Egidii Dag 1511. Orig. paa Papir i Geheimarch.

der ikke spaaede Bispen noget godt Udfald af Sagen. Han skrev nemlig den 6 April 1512 til Paven, at han forhen rigtignok havde tilladt Biskop Jens at dele Provstiet i Odense; men da han nu erfarer, at det ved Kirkeforsamlingen i Tours i Franckerig skal være forbudt, at forandre saadanne Beneficier, og de Vicariater, Bispen havde oprettet, desuden vare alt for ringe, anholder han hos Hans Hellighed om, at Provstiet maa komme i sin gamle Stand igjen, og hans Sekretair, Anders Glob, forlehnes dermed; thi det tilkommer Kongen at forlehne dette Prælatur, der er doteret af hans Forsædre. ³¹) Uagtet det vistnok var en politisk Feil af den danske Konge, at beraabe sig paa Conciliet i Tours, der var sammendaldt af Kong Ludvig den Tolvte netop i en mod Paven fjendtlig Hensigt, og uagtet dette kun var et National-Concilium, og der desuden ikke findes nogen saadan Bestemmelse imellem dets Akter, som den af Kongen anførte: ³²) saa var Pave Julius den Anden dengang indviklet i en altfor farlig Strid med Keiser Maximilians og Kong Ludvig den Tolvtes pisanke Concilium, til at han skulde fjerne den danske Konge fra sig og sit Concilium i Lateran ved et Afslag i saa ringe en Sag. Provstiet i Odense blev altsaa oprettet paa Ny, og forlehnet til Mester Anders Glob.

Saasnart Kong Hans havde tilendebragt de vigtige Underhandlinger med Lybekkerne og de Svenske i Flensborg og Malmøe i Foraaret 1512, og affærdiget Kongerne af Skotlands og Franckerigs Gesandter, der vilde

³¹) Hvitf. N. Hanses Hist. S. 295. Behrmann. Christ. den Anden, 2den Deel. S. 64.

³²) Hverken i Philippi Labbe et Gabriellis Cossartii Conciliorum Collectio maxima. 13 Tome. S. 1481. eller i Conciliorum omnium generalium et Provincialium Collectio Regia. 34 T. S. 66, findes Noget herom.

overtale ham til at deeltage i Wisaner-Conciliet, begav han sig til Falster, for at undersøge Tvisten imellem Biskop Jens og Oluf Holgersen. Den 23 Mai lod han i sin egen Nærværelse den falsterke Almue forsamle paa Tingssted Kirkegaard, hvor Bispens Klage blev undersøgt og et Tingsvidne udstedt, der dog lader formode, at Wispen i adskillige Punkter har havt Ret; thi nogle af hans Beskyldninger ere ganske forbigaaede, andre besvarede paa en Maade, der viser, at man ikke vilde finde Lehnsmændene skyldig. Mærkeligt er det ogsaa, at Bispens Foged paa Sorøp, Jens Mortensen, og Landsdommeren Oluf Falster, der vare aabenbare Fjender og selv indviklede i Sagen, den Sidste endog høielig graveret i Bispens Klage, begge vare med at udstede Tingsvidnet. ³³⁾

Med dette maadelige Udfald af Sagen maatte Bispens uden Tvivl for det Første lade sig nøie; i det Mindste vide vi Intet om, at han forfulgte den videre; men derfor var han ingenlunde forsonet, og i det følgende Aar fik han bedre Leilighed til at lade Oluf Holgersen føle sin Brede. To af Olufs Svende dræbte en af Bispens Folk, Laurids Madsen, og da de henvendte sig til Hr. Hans Andersen, Sognepræst i Brandeølev og Biskop Jensens Official i Nørreherred i Lolland, med Bøn om Absolution for denne Misgjerning, negtede Præsten dem den, fordi hans Overmand havde forbudt ham at befatte sig med Sagen. ³⁴⁾ Uden Tvivl er det imidlertid blevet bekjendt, at Mordet var skeet efter Oluf Holgersens egen Befaling, og nu havde Bispens sin Fjende hvor han vilde. Han

³³⁾ Tingsvidne, dat. Tingssted Kirkegaard, Søndag efter Christi Himmelfartsdag 1512. Original paa Papir med 16 Segl. i Geheimarch.

³⁴⁾ Nabent Brev af Hans Andersen, Sognepræst i Brandeølev ic., dat. Brandeølev Torsdag efter Allehelgens Dag 1513. Orig. paa Papir i Geheimearchivet.

forsømte da heller ikke at bruge sin geistlige Myndighed; men lyste Lehnsmanden i Vand, og lod Bandbrevet opslaae paa Nykjøbings Kirkebor den 22 Januar 1514.³⁵⁾ Nu maatte Oluf Holgersen ydmyge sig for Bispen, og da denne i Februar opholdt sig paa Sorop, sendte han Borgemeesteren i Nykjøbing med to Mænd derhen, der paa hans Begne begjerede Skrifte og Afløsning, fordi han lod Laurids Madsen slaae ihjel — han vedgik altsaa, at Mordet var begaaet paa hans Befaling —, hvis det Skriftemaal, han før havde gjort derfor, ikke kunde hjælpe ham. Ogsaa tilbød han, at møde for Kongen og Rigsraadet for alle de Sager, hans Naade (Bispen) paa den hellige Kirkes Begne havde Tiltale til ham for, eller for hvem, hans Naade selv havde Tiltro til. Ogsaa bade de om Absolution for Olufs Svende, der havde begaaet Mordet. Bispen svarede dem, at det maatte beroe med Skriftemaalet i nogle Dage, indtil han fik Bud fra Erkebispen derom.³⁶⁾ Hvad der siden blev af Sagen, vide vi ikke, og høre i nogle Aar Intet om Forholdet imellem Jens Anderssen og Oluf Holgersen; men den Tid kom ogsaa, da denne kunde hævne sig paa den myndige Prælat.

Denne sidste Vending af Striden oplevede Kong Hans ikke. Han døde i Alsborg den 20 Februar 1513, og hans Liig blev ført til Odense, hvor Biskop Jens holdt Sørgetale over ham, ligesom to Aar tidligere over hans yngste Søn, Prinds Franciskus,

³⁵⁾ Ringsvidne, udstedt fra Nykjøbings Raadhuus Mandag før St. Povels Dag conversionis 1514. Original paa Papir med 4 Segl, i Scheimearch.

³⁶⁾ Abent Brev af Brandt Berner paa Mlingsø, Jacob Wæder og Niels Jyde, Borgemeester i Nykjøbing, dat. Onsdag efter St. Valentini Dag 1514. Original paa Papir i Scheimearchivet.

der blev begravet i Graabrødre Klosters Kirke i Odense, hvor ogsaa Faderen blev lagt. ³⁷⁾ At Kong Christian den Anden nu besteg Thronen, lovede Bispfen intet Godt i Fremtiden; heller ikke kunde det være ham behageligt, at Enkedronningen Christine, der siden Otto Porsfelds Drab ikke var ham god, nu tog sit Ophold paa Næsbjyhoved Slot og i sin Gaard i Odense, som efter hendes Død blev indrettet til et Klarakloster, og stod der, hvor nu Bispegaarden er. Imidlertid hengik dog endnu nogle Aar uden betydelige Ubehageligheder for Jens Andersen, der som Prælat og Medlem af Rigsraadet var for anseelig en Mand, til at Kongen uden gyldig Grund turde lade ham føle sin Brede, inden han selv endnu sad ret fast paa Thronen. I de vigtige Forhandlinger, Thronskiftet forarsagede, tog Bispfen Deel, og vi finde ham ligeledes iblandt de Rigsraader, der vare tilstede ved Møderne med de svenske Sendebud i Kjøbenhavn 1513 og 1515. ³⁸⁾ Ogsaa var han med Kongen i October 1513 i Flensborg, hvor den flensvigiske og hollsteenske Adels hylde Christian som Faderens Eftermand i den kongelige Andeel af Hertugdømmerne; men her indtraf en Begivenhed, der senere bragte store Lidelser over Bispfen. Stænderne gjorde det nemlig iblandt Andet til Betingelse for deres Hylдинг, at Kongen skulde tilfredsstille Hertug Fredrik for den Sum, han i Maret

³⁷⁾ Werlauff: Monument over Kong Hans og Dronning Christine i St. Knuds Kirke i Odense. S. 3.

³⁸⁾ Det danske Rigsraads aabne Brev, dat. Kjøbenhavn, Marie Magdalene Dag 1513, hos Behrmann anf. St. 2den D. S. 37. sfr. hvitf. K. Hanses Hist. S. 308 og Christ. den Andens Hist. S. 18. Suhms Nye Saml. t. d. danske Hist. 3die Bind. S. 148. Hadorf anf. St. 2den Deel. S. 428. Ditto dat. Kbhvn. St. Olavi Dag 1515. Suhms Nye Saml. 3die Bind. S. 153. Hadorf anf. St. S. 432.

1504 maatte betale i Lybel. Kong Christian maatte give efter og udstede et Gjeidsbeviis til sin Farbroder for 30,000 Gylden, hvorimod Hertugen udleverede ham de Documenter, der henhørte til den af Cardinal Raimund mæglede Fred. ³⁹⁾ At Biskop Jens havde haft Andeel i den Fredstractat, der nu foraarsagede Kongen saa betydeligt et Tab, maatte stemme denne endnu mere ugunstigt imod ham, og saasnart han følte Scepteret fast i sin Haand, tænkte han paa at tage Hevn over Bispen. Da derfor dennes gamle Fiende, Provst Hans Hansen i Aaret 1515 var i Kongens Erinder reist til Rom, udvirkede han et paveligt Monitorium til Bispen af Fyen, hvis Indhold vi dog ikke kjende; men som sandsynligviis har været foranlediget ved Bispens egenmægtige Anmættelse af geistligt Gods i hans Stift; *) idet Mindste maatte han i October samme Aar frasige sig Ret til Orte Kirkes Skov og udstede en Erklæring, at denne Eiendom tilhørte Kirken ikke Bispeskolen. ⁴⁰⁾ Maa skee har det ogsaa gaaet ud paa Restitutionen af Odense Provstie, da det er vist, at denne ikke har været ganske fuldstændig i Aaret 1512, da hverken Provstegaarden blev opbygget, eller Gamborg Kirke givet tilbage til Embedet; thi Kongen maatte endog i Aaret 1517, for at bevirke dens Tilbagegivelse, ved Mageskifte afstaae til Bispen Kronens jus patronatus til Torkildstrup Kirke paa Falster. ⁴¹⁾ Ogsaa seer man af Hans Hansens Brev til Kongen, at denne ønskede paa Ny at ind-

³⁹⁾ Behrmann anf. St. 2den Deel. S. 54. N. D. Mag. 3die Bind. S. 215. cfr. Christiani Geschichte der Herzogthümer Schleswig und Holstein. 1ste B. S. 266.

*) cfr. Suhms Sl. t. d. danske Hist. 2det B. 2det H. S. 1.

⁴⁰⁾ Jens Andersens aabne Brev, dat. Bispegaarden i Odense ipso die b. Severini (23de Octbr.) 1515. Orig. paa Pergament med nedhængende Segl i Scheimearch.

⁴¹⁾ Suhms Sl. t. d. Hist. 1ste B. 2det H. S. 24.

sætte Canniker ved St. Knuds Kirke istedetfor Benedictinermunkene — hvilket dog aldrig kom til Udførelse, — samt at Provsten tillige i Rom førte en Sag for sig selv imod Biskop Jens. Han raader Kongen fra at forlige sig med Bispen: naar det pavelige Monitorium ankommer, kan denne ikke undgaae ham for Retten. ⁴²⁾

Om disse hans Sjendes Bestræbelser have havt ubehagelige Følger for Jens Andersen, vide vi ikke; men to Aar efter brød det Uveier, der længe havde truet, løs over hans Hoved.

Da Kong Christian 1516 havde brudt Stilsstanden med de Svenske, og i det følgende Aar gjort et forgjæves Forsøg paa, at bringe den paa Stæket Slot beleirede Erkebisp, Gustav Trolle, Undsætning, sammentaktede han en Rigsdag i Kjøbenhavn til St. Catharine Dag (den 25 November) 1517, for at faae Midler til Krigens Førelse. Biskop Jens kom ogsaa paa Kongens Skrivelse til Kjøbenhavn, hvor han traf Provsten af Toste, der var kommen tilbage fra Rom. Paa Kjøbenhavns Raadhuus kom det til en heftig Strid imellem Bispen og Provsten, uvisst hvorom; men nu traadte Kongen til, og lod sin Sekretair Jørgen Skodborg komme frem med en svær Klage over Bispen. De vigtigste Ankeposter vare, at Jens Andersen havde i Lybek tvertimod Kong Hanses Befaling, forpligtet ham til at betale 80,000 Gylden, hvilke Kong Christian nu forlangte, at Bispen skulde erstatte; at han havde fornærmet Kongens Moder, Dronning Christine, og ladet hendes Foged paa Næsbyhoved, Otto Porsfeld, dræbe; at han flere Gange havde gjort Kong Christian fort for hans Fader, Kong

⁴²⁾ Hans Hansens Brev til Kong Christian, dat. Rom St. Knud Konges Dag (10 Juli) 1515. N. D. Mag. 3die V. S. 210.

Hans; endelig at han skulde have været Skyld i, at Kong Hans satte Biskop Carl af Hammer til Prindsens Raadgiver i Norge, og have staaet i Forbindelse med de Danskes dødelige Fjende i Sverrig, Hemming Gad. De sidste Punkter vare dog af mindre Vigtighed; Kongen stod heller ikke paa dem, og det lader til, at Bispen har besvaret dem tilfredsstillende. Overhoved forsvarede han sig med saa megen Duelighed og saa usorfærdet et Mod, at selv den pavelige Legat Arceboldus, der var tilstede ved Striden, ikke kunde negte ham sin Beundring, hvilket har noget at betyde, da Italienerne dengang betragtede alle Ultramontanere som Barbarer. Til de tre første Klageposter svarede Bispen: hvad de til Lybekerne lovede Penge angik, da havde Kong Hans ratificeret Fredstractaten; han havde fremdeles indirecte vedgaaet den, idet han ved de senere Fredsslutninger med Lybekerne i Segeberg og Nykjøbing ikke havde paastaet Erstatning af den Sum, Hertug Frederik havde erlagt; desuden havde den afdøde Konge siden Forliget i Segeberg aldrig tiltalt Bispen for disse Penge. Otto Porsfelds Drab havde han ingen Deel i, og kunde ikke staae inde for Alt, hvad hans Folk gjorde, og naar Kongen klagede over de Stridigheder, der have været imellem dem i Kong Hanses Tid, saa forglemte han, at den afdøde Konge i Kallundborg havde forliget dem.⁴³⁾ Dog, alle Biskop Jenses Forsvarsgrunde hjalp ham Intet: Kongen lod ham gribe og fængsle. Men da den bekjendte Constitution: cum Ecclesia Daciana, endnu var i Kraft, og desuden alle Bestemmelser af ældre Paver

⁴³⁾ Euaning Christianus secundus &c. Lib. II. cap. II, p. 129. ff. hvitf. R. Christ. den Anden. S. 61. ff. 68. Pontop. An. II. p. 440. Chron. Skib. i S. R. D. II. p. 566. Hamøfort ibid. VII. p. 239.

imod dem, der krænkede Kirkens Eiendom eller Personer, vare fornøiede og indskjærpede i den niende Session af Lateran-Conciliet, den 5te Mai 1514 ⁴⁴⁾ — hvad Kongen saameget mindre turde oversee eller ringeagte, som det netop var paa Grund heraf, at Erkebispens i Lund for saa Maaneder siden havde lyst Band over Steen Sture og dem, der med ham havde forfulgt Gustav Trolle ⁴⁵⁾ — saa bevægede Kong Christian Bispens nærmeste Foresatte, Erkebiskop Byrge, til at tage ham i sin Forvaring indtil tre Uger efter Paaske i næste Aar. Inden den Tid skulde et National-Concilium sammenkaldes for at dømme i Sagen, og Kongen anholde hos Paven om tilbørlig Hjælp og Raad i samme Sag. Biskop Jens maatte paa Ver, Liv og Guds forpligte sig til Erkebispens, at forblive hos ham som en Fange, indtil et National-Concilium blev sammenkaldt, og desuden forpligte sit Stift til at betale en Mulkt af 60,000 Gylden til Lunde Capital, hvis han handlede imod denne Forsikkring. Endelig maatte han, som det synes senere, give en skriftlig Forsikkring til Kongen, at han hverken selv eller ved Andre vilde praktisere i Rom eller andetsteds imod Kongen, eller begive sig til hans Uvenner, eller foretage Noget imod hans Liv eller Stand, samt underkaste sig Erkebiskop Byrges og Biskop Lage Urnes Dom. ⁴⁶⁾ Bispens Cantkler, Mester Hans Andersen, fængsledes ligeledes og indlagdes hos Degnen i Kjøbenhavn, Knud

⁴⁴⁾ Raynaldi An. Eccl. T. X X. ad. an. 1514. n. 32. p. 172. ff.

⁴⁵⁾ Båndbrevet, dat. Lundis anno dni. 1517. in vigilia Pentecostes hos Hvitf. Christ. d. Anden. S. 77.

⁴⁶⁾ Kongens Revers til Erkebispens og Lunde Capitel, dat. Kjøbenhavn Lørdag efter Stæ Lucia virg. dag 1517. i Suhms Nye Samlinger t. d. danske Hist. 2det Bind. S. 179. Hvitfeld anf. St. S. 66.

Walchendorf, men kom dog paa fri Fod det følgende Aar, da fire Borgere i Odense gif i Caution for ham. ⁴⁷⁾

Saa snart Bispen var anholdt, meldte Kongen det under 16 December 1517 til Pave Leo den Tiende; tillige lod han Paven vide Grundene til sin Fremgangsmaade, og under hvilke Betingelser Erkebisen midlertidig havde taget Jens Andersen i Forvaring. Han bad den hellige Fader, at han ikke vilde lade sig indtage imod ham, Kongen, men sørge for, at Sagen blev overgivet Erkebisen og andre Bisper, eller ogsaa pavelige Sendebud til Forhandling. Den fangne Biskop var overgivet til Erkebisen i den pavelige Legats, Arcemboldi, Nærværelse; Kongen selv havde ikke villet fængsle ham, for ikke at forsælde in poenas canonum. Ligeledes skrev han til Cardinal Lorenzo Pucci, og bad ham at tale Sagen hos Paven. ⁴⁸⁾ Imidlertid maa Paven andetsæds fra have faaet Underretning om Kongens Fremgangsmaade; thi i det følgende Aar, 1518, udfædte han et Monitorium til Kongen; hvorved han paalagde ham at restituere Biskop Jens igjen i hans Stift. ⁴⁹⁾ Kongen synes først at have givet Jens Andersen Skyld for, at have udvirket dette Monitorium, idet Mindste søiede han til sine tidligere Klagepunkter senere den, at Bispen havde forhvervet et Monitorium, hvorved Paven tog Sagen til sig og erklærede, at Cardinal Raimund ikke havde forurettet Kong Hans i den lybske Fred, ⁵⁰⁾ hvilket var saa godt som at frikjende Biskop Jens Andersen for Hovedpunkten i Klagen. Men da Kongen i Aaret 1519 blev Arcembolds Fiende, gav han Legaten Skyld for, at have tilveiebragt dette Moni-

⁴⁷⁾ Swaning anf. St. cfr. Gram til Meursius, Note (d) S. 744.

⁴⁸⁾ Hvitf. anf. St. S. 62. — ⁴⁹⁾ Hvitf. anf. St. S. 92.

⁵⁰⁾ Hvitf. anf. St. S. 68.

torium, overtalt dertil af de andre Bisper; en Beskyldning, som Arcembold dog fralagde sig i sit bekjendte Brev til Kong Christian. ⁵¹⁾

Dog maa Kongen have vidst at omstemme Paven; thi istedetfor Befaling til at restituere Bispen, overdrog Leo, uviist naar, ved et paveligt Commissorium Erkebiskop Byrge og Biskop Lage Urne af Roeskilde at paadømme Sagen, da begge Parter havde erklæret sig villige til at underkaste sig deres Kjendelse. ⁵²⁾

Uden Tvivl har Kong Christians Strid med Arcembold og Anholdelsen af Legatens Gods i Aaret 1519, imedens Bispen endnu var fængslet, for saa vidt skadet denne, som det berøvede ham den Hjælp, han ellers kunde have ventet af Paven; thi at frelse det anholdte Gods, laae Leo langt mere paa Hjerte, end at faae en fangen Biskop fri, og han behandlede Arcemboldi Sag saa vaersomt, at man ret seer, hvormegget han har frygtet for, at støde en Fyrste, der gif saa rast til Værks og havde saa mægtige Forbindelser, som Kong Christian, især paa en Tid, da Luthers Færd begyndte at antage en betænkelig Charakter. Derfor omtaler han ikke med et eneste Ord Jens Andersens Fængsel i det snilde og forsigtige Brev, han under 16 August 1519 skrev til den danske Konge, ⁵³⁾ endstjøndt han dog før havde anseet denne Sag sin Opmærksomhed værdig. Paa disse Omstændigheder har Kongen vistnok stolet, da han hverken lod et National-Concilium sammekalde, eller tillod, at Striden blev paadømt af de pavelige Commissærer, Erkebispen og Bispen af Roeskilde: en Vilkaarlighed, der, om

⁵¹⁾ Hvitf. anf. St. S. 92 og 97.

⁵²⁾ Hvitf. anf. St. S. 67. N. D. Mag. 3die Bind. S. 212. 219. 225.

⁵³⁾ Raynaldi Anu. Eccl. Tom. XX. ad. an. 1519. n. 57. p. 289. ff.

han end havde havt Ret i sin Klage over Bispen af Fyen, maatte gjøre saavel de øvrige Prælater, som overhoved Jens Andersens Colleger i Rigets Raad misfornøiede.

Men at Kongens Udfærd egentlig var en Finantsoperation, beregnet paa at afpresse den rige Biskop Penge, hvortil den kongelige Kasse ved de store Krigsrustninger høielig trængte, fremlyser af alle Omstændigheder. Bispens Ørne, hans lovlige Eiendom, bleve solgte og Pengene indleverede i Kongens Kasse 1519, endnu inden der var fældet Dom om nogen af de gjorte Bestyldninger; ⁵⁴⁾ først fem Maaneder efter melder Hans v. Mellen, Hovedsmand paa Nyborg Slot, at han efter Kongens Ordre har forfulgt Sagen imod Bispen om Bøder for Otto Porsfelds Drab ved Landstinget, og spørger tillige Kongen, i hvilket af Bispeskolens Gods han skal lade sig indføre paa Kongens Vegne? ⁵⁵⁾ Dog lod Kongen sig først flere Aar efter Bispens Gods udlægge for disse Bøder.

Hvorlænge Jens Andersen var i Erkebispens Forvaring, og hvor denne har holdt ham fangen, vide vi ikke. Fra Fængselet hos Erkebispen blev han bragt til Bordingborg Slot, ⁵⁶⁾ og tilsidst kom han i sin gamle Fjendes, Oluf Holgersens, Hænder, der bragte Bispen til det af Kong Hans ved Nakskov anlagte Slot Engelborg. Her sad han i Begyndelsen af Aaret 1520. ⁵⁷⁾ Det

⁵⁴⁾ Kongens Quitting til Hans v. Mellen, dat. Kbhvn. feria quinta post Urbani (26 Mai) 1519. Suhms Saml. til d. d. hist. 2det B. 2det H. S. 37.

⁵⁵⁾ Hans v. Mellens. Efternavnet er afrevet) Brev til Kong Christian, dat. Nyborg die undecim millia virginum an. Dni. 1519. Orig. paa Papir i-Scheimearch. (See Bilag A.)

⁵⁶⁾ Chron. Skib. S. R. D. II. p. 567.

⁵⁷⁾ Brev fra Natis Skrifer til Kong Christian, dat. Engelborg, Onsdag næst efter Stæ. Dorotheæ (7 Febr.) 1520. Orig. paa

lader altsaa til, at Kongen ikke har kunnet formaae nogen anden Prælat til at tage ham i Forvaring; og maaſtee har han, hvis Vilkaarlighed siden Torben Drex Henrettelse tog mere og mere Overhaand, ikke bekymret sig om at bevare det Ekin af Agtelse for den catholſke Kirke, han i Begyndelsen af Sagen affecterede. Hvorledes Biſkop Jens blev behandlet i Erkebispens Fængſel, er ubekjendt; men paa Kongens Slotte blev han holdt meget haardt, og om det endog er overdrevent, hvad en ſamtidig Skribent beretter: at han paa Bordingborg blev overgivet til fire gemene Soldater, der ſkulde plage ham hver Dag, indtil han døde, ⁵⁸⁾ ſaa maatte Kongen dog udtrykkelig erklære, at Biſpen ſkulde forſynes tilbørligt med Mad og Drikke; og førſt da han begyndte at ydmyge ſig, blev det ham tilladt ſom en Begunſtigelse, at komme et Par Timer om Dagen i fri Luſt og læſe Meſſe, naar han vilde. ⁵⁹⁾

Under Biſpens Fangenſkab beſtyredes hans Embede af en viſ Vincentius, en Franciſkanermunk fra Nederlandene, der kaldte ſig Biſkop af Grønland, og ſtod i Tjeneste hos Enkedronningen Chriſtine ſom hendes Raad og Sekretair. ⁶⁰⁾

Rjed af den haarde Behandling og det langvarige

Papir i Geheimearch. Biſkop Jens Andersens Quittering til Oluf Holgerſen for Guld og Penge, denne havde modtaget i Forvaring, da han bragte Biſpen fangen til Engeltborg, dat. Alſøe die octava. b. Martini 1524. Orig. paa Papir i Geheimearch.

⁵⁸⁾ Chron. Skib. anf. St.

⁵⁹⁾ Iſølge en Opſkrift paa Papir, uden Navn, Tids- eller Stedsangivelse, i Geheimearch. (See Bilag B.)

⁶⁰⁾ S. R. D. VII. p. 239. Hviſt. Chr. den Anden S. 69. efr. Suhms El. t. d. danſke Hiſt. 2det Bind, 2det H. S. 39. 40. 43. 49.

Fængsel, som han endelig maatte overbevise sig om, at hverken de øvrige danske Prælater eller Paven selv kunde befrie ham fra, gjorde Biskop Jens det første Skridt til Forsoning. Da han nok kunde vide, hvad det var, Kongen vilde af ham, tilbød han ham sit Guld, Sølv og Klenodier, og Kongen bevilgede ham for denne Føielighed strax en mildere Behandling, samt lovede at ville tillade, at Sagen kom i Rette for Rigets Prælater og gode Mænd. Paa hvad Tid dette Tilbud er gjort, er uvidt; men det synes rimeligst at kunne henføres til Aaret 1519, da der er Spor til, at Kongen i dette Aar virkelig har tænkt paa, at sammenkalde et National-Concilium til at dømme imellem ham og Bispen. ⁶¹⁾ [VI] Dog kom dette aldrig til Udførelse, og Kongen gjorde først Allvor af Forliget i Begyndelsen af 1520, da flere Grunde maatte gjøte det ønskeligt for ham at faae Ende paa denne Strid. Erkebiskop Byrge var død i December 1519, ⁶²⁾ og det maatte være Kongen af Vigtighed at staae paa en god Fod med Paven, for at faae denne Post, den vigtigste i Riget næst hans egen, besat efter sit Ønske. Desuden havde Kongen endelig med stor Anstængelse faaet samlet en anseelig Armee, som han i Begyndelsen af Aaret 1520 sendte ind i Sverrig, og da Udførelsen af Bandydningen over Steen Sture og hans Tilhængere, for deres Udfærd imod Erkebiskop Gustav Trolle, maatte tjene Kongen til Paaskud, vilde det dog være alt for paa-faldende, hvis han til samme Tid selv behandlede en Prælat paa samme Maade, som den svenske Rigsforstander, og det med langt mindre Ret. Endelig kunde han ogsaa vente at afpresse Jens Andersen en betydelig Sum, og da Kongens Sager stode saa godt efter Seiren

⁶¹⁾ See den S. 52 anf. Opkrift.

⁶²⁾ Magnus Mathiæ Catalogus Episcoporum Lundensium. p. 221

ved Bogesund, maatte denne finde sig i meget haarde Betingelser, hvis han vilde befries fra Fængselet. Først i Februar 1520 lod Kongen derfor Bispen bringe fra Engelborg, ⁶³⁾ og anmodede Biskop Lage Urne om at tage ham i sin Forvaring, imedens der underhandlede om Forlig. Bispen af Roeskilde vilde nedig indlade sig herpaa. I sit Brev til Kongen siger han iblandt Andet: „jeg maa „ingentunde beholde ham længer, end vor helligste Fader „Paven byder mig at slippe ham; Hr. Electus af Lund „er og bliver snart hans Dommer.“ Dog, dersom Biskop Jens selv begjærer at være hos ham, vil han modtage ham og love Kongen in verbo boni prælati, at hiin ikke skal gjøre Hans Raade nogen Skade; „thi han „er ikke den Mand, jeg vil gjøre anden Obligation for, „uden Eders Raade vil skikke en tro Mand til at være „hos ham Nat og Dag.“ I Øvrigt raader han Kongen, at lade den fangne Biskop komme for hans Dommere. ⁶⁴⁾ Men dette vilde Kongen ikke, formodentlig fordi han vel kunde vide, at han da ikke kunde faae den Dom, han vilde. Han foretrak derfor at lade Sagen afgjøre ved Compromis, og Bispen maatte naturligviis finde sig i Alt. Til Voldgiftsmænd valgtes Lage Urne, Jørgen Skodborg, forhen Kongens Sekretair, men nu Archielectus til Lund, og Styge Krumpen, Electus til Børglum. Den 22 April forpligtede Biskop Jens og Kongen, ved sin Fuldmægtig Dr. Amelung, sig til at underkaste sig de tre Bispers Dom under en Mulkt af 50,000 Gylden; ⁶⁵⁾ og den følgende Dag blev Dom-

⁶³⁾ Matis Skriver's Brev. See ovenfor S. 51. (See Bilag C.)

⁶⁴⁾ Biskop Lage Urnes Brev til Kong Christian, dat. Hjørsholm die Scholæsticæ virg. (10 Febr.) 1520; hos Behrman: Christ. den Anden. 2den Deel. S. 139.

⁶⁵⁾ N. D. Mag. 3die Bind. S. 224. Behrman anf. Et. S. LXXIII.

men affagt i Overeenstemmelse med den af Kongens Fuldmægtig gjorte Paastand. Biskop Jens blev tilpligtet, at gjøre Kongen en ydmyg Afbigt, fordi han flere Gange groveligen havde fornærmet ham og hans Moder; da han ikke var istand til at betale Kongen de 30,000 Gylden, skulde denne være berettiget til at oppebære de to Trediedele af alle verdslige Indtægter af Bispestolens Jordegods, indtil Bispen udvirkede en definitiv Retskjendelse i sin Faveur; dog skal Kongen, imedens Processen derom er anhängig, være fri for al Stadesløsholdelse. Leger Bispen sig en Coadjutor, skal det være en Mand, der er Kongen behagelig, og da skal Kongens Ret til de to Trediedele af Indtægterne ophøre, ligesom den ogsaa bortfalder ved Biskop Jenses Død. Kongen skal tage Bispen til Raade igjen, og Bispen indvillige i, at alle kirkelige Censurer ophæves, som Kongen eller hans Medhjælpere i denne Sag maatte have paadraget sig. Den 25 April ratificerede Kongen Boldgiftsmændenes Kjendelse, og Bispen maatte underkaste sig, deels fordi han var bunden ved sit Løfte og den store Mulct, deels fordi han efter Omstændighederne ikke kunde vente et bedre Udfald af Sagen eller henvende sig til nogen Domstol, der kunde skaffe ham en billigere Dom. ⁶⁶⁾ [VII] Kongen lod sin Deel af Bispestolens Indtægter oppebære af Provst Hans Hansen. ⁶⁷⁾

Biskop Jens Andersen blev ikke alene saaledes sat paa fri Fod og forsonet med Kongen; men denne kastede

---

⁶⁶⁾ Instrumentum compromissi, sententiæ seu laudi inter Christiernum Regem et Johannem Andreæ Episcopum Ottoniensem; i N. D. Mag. 5die Bind. S. 224. cfr. Suhms El. t. d. d. h. 2det Bind. 2det H. S. 52.

⁶⁷⁾ Wehrmann anf. Et. 2den Deel S. 159. Suhms El. t. d. d. h. 2det Bind. 2det H. S. 52. 54.

endog større Gunst paa ham, end Bispens Eftermæle har havt godt af.

I Sverrig havde imidlertid Kongens Vaaben den heldigste Fremgang. Otto Krumpen havde seiret ved Bogesund, Steen Sture var død, de Danske vare trængte igjennem Liveden ind i Hjertet af Sverrig, og havde tilintetgjort alle den svenske Almues Forsøg paa at sætte sig til Modværge; Forvirring og Nød stege endelig til en saadan Grad, at de Vigtigste af det svenske Rigsraad i Upsala underkastede sig Kong Christian, og af dennes Feldtherrer modtog Forsikkring om Forglemmelse af alt det Skeete, hvilket Kongen selv bekræftede; men Steen Stures Enke, Christina Gyldensjerne, vilde ikke underkaste sig Forliget i Upsala, og forstod at vinde Borgerne og Besætningen i Stokholms Stad og Slot for sig. Den danske Hær rykkede da for Staden, og Kongen selv ankom i Mai 1520 med sin Flaade dertil. Paa denne Flaade førte han Jens Andersen med sig, hvis Erfarenhed og Kundskaber i den canoniske Ret der kunde være megen Leilighed til at bruge i en Krig og ved Underhandlinger med de bandslyste Svenske. Han var hos Kongen i Begyndelsen af September, og har med ham og mange geistlige og verdslige Raader underskrevet de Forsikringer til Stokholms Stad og Fru Christine, hvorved Kong Christian saa hoit og dyrt forpligtede sig til, at tilgive og forglemme Alt — navnlig Alt, hvad der var skeet imod Erkebiskop Gustav Trolle og andre Prælater — imod at Staden og Slottet blev ham overgivet. ⁶⁸⁾ Formodentlig forblev han nu i Stockholm, imedens Kongen gjorde en kort Reise til Kjøbenhavn, og ved Kongens Tilbagekomst til Stockholm i October maatte Bispens være ham behjælpelig med at sætte en væsentlig Forandring i det svenske Ri-

⁶⁸⁾ Hadorf. Udg. af Niimfr. 2den Deel. S. 414. ff.

ges Forfatning igjennem. Paa Kongens Begne fremkom Biskop Jens og Dr. Suckot, Keiser Carl den Femtes Gesandt hos hans Svoger, med den Paastand for det svenske Rigsraad, at Kong Christian var berettiget til Sverrigs Krone, ikke ifølge Valg, men efter Arveret. Bispnen beraabte sig paa St. Eriks Lov, hvorved er at forstaae i Almindelighed Rigets gamle Love, og i dette Tilfælde Kongeloven, saaledes som den lod siden 1442 i Kong Christoffers Udgave, der dengang alene havde Lovskraft; ⁶⁹⁾ da Kong Hans, som var Sverrigs retmæssige Konge, ikke havde andre Sønner end Kong Christian, var Faderens Ret ifølge denne Lov ligefrem gaaet over paa ham. Hvorledes i Dvrigt Bispnen bar sig ad med at bortforklare de første Ord af det paaberaabte Lovsted, der udtrykkelig siger, at Sverrig ikke er et Arvemen et Valgrige, og hvorledes han fik udregnet Kong Christians Slægtskab med Sverrigs Skytspatron, Erik den Hellige, hvilket ogsaa blev anført til Fordeel for Kongens Fordring, er ikke let at sige; men omendstjøndt det med Hensyn til Bispnens Historie kunde være interessant at vide, hvor snildt eller plumpt han fik Sagen dreiet, var hans Deduction ikke i sig selv af nogen Bigtighed, da den under de daværende Omstændigheder kun kan ansees for en Formalitet, hvorunder Kongen lod Raadet sin Villie tilkjendegive. Som om de svenske Herrer ahnede det Uveir, der snart skulde knuse dem, og troede at kunne afvende det ved ydmyg Estergivenhed, toge de Bispnens og Gesandtens Grunde for gyldige, og indvilligede uden Vanskelighed i at erklære Sverrig for et Arverige. ⁷⁰⁾

⁶⁹⁾ cfr. Schlegel, Geschichte der Könige von Dänemark aus dem Oldenburgischen Stamm. 1ste Deel. S. 102. cfr. Sverrikes Rikes Lagh-Bücker. Stockholm 1666. Konungs Valter. cap. III.

⁷⁰⁾ Det svenske Raads aabne Brev, dat. Stockholm Tirsdag

To Dage efter, Torsdag den 1 November, lod Kongen alle dem, der fra Rigets forskjellige Egne vare kaldede til Stockholm, forsamle uden for Staden til Buursprog paa Brunkebjerg, hvor et Stillads var opreist. Dette besseeg Jens Andersen og holdt en Tale til Folket, hvori han udviklede Kong Christians Ret til den svenske Krone: Han var valgt i sin Faders Tid; han havde Fødselsret til Riget efter Sverrigs egen Lov: Ingen kunde derfor sige ham paa, at han uretfærdig havde bemægtiget sig Riget; men de gjorde Uret, der vilde trænge ham fra hans lovlige Ret. Endelig spurgte han den forsamlede Almue: om de vilde kjende ham god for deres Herre og Konge? Bjerget var omgivet af de kongelige Tropper: Folket svarede altsaa Ja. ⁷¹⁾ Søndagen den 4 November gik Kongens Kroning for sig, hvorpaa fulgte store Festiviteter tre Dage i Rad; men om Onsdagen den 7de vendte Bladet sig. Strax efter Middag paa denne Dag blev Slottet spærret og alle Kroningsgjæsterne sammenkaldte i den store Sal. Her kom Erkebiskop Gustav frem for Kongen med Klage over den afdøde Rigsforstander og hans Medhjelpere, der havde nedbrudt Kirkens Slot Stæket, fortrængt ham selv fra sit Embede og holdt ham fangen. Han bad Kongen om Straf over de Skyldige og Erstatning af den lidte Skade. For at retfærdiggjøre sin afdøde Mand og bevise, at han ikke egenmægtigen havde forfulgt Erkebispens, foreviste Fru Christine, Steen Stures Enke, det svenske Rigsraads aabne Brev, hvorved alle de, der havde understrevet Erkebispens Afstættelse,

---

ante festum omnium sanct. 1520 (30 October) hvitf. Christ. den Anden. S. 145.

⁷¹⁾ Dlaus og Laurentius Petri Svenske Krøniker; hos Hadorf anf. St. S. 460. og i Scrip. Rer. Svecicarum. 2den Tome, 2den Afdeling S. 147. Evaning. Christ. Sec. lib. II. cap. V. p. 362; sef. Grams Note (c) til Meursius anf. St. S. 763.

forpligtede sig til, at staae som een Mand for Følgerne af dette Skridt og hjælpe hverandre, hvis Paven eller nogen Anden vilde angribe dem derfor. Men dette Document var det netop, Kongen ønskede at faae i sine Hænder. De Tilstedeværende bleve adspurgte, om de vedkjendtes deres Underskrifter og Segl? og endstjøndt Enhver søgte at undskylde sig saa godt, han kunde, slap dog kun Biskop Hans Brast af Lindkjøbing, der havde vidst at anbringe en Protestation under sit Segl, og Biskop Otto af Westeraas, der, imedens Krigen varede, havde maattet lide Forsølgelser af sine Landsmænd for sin og sin Families Hengivenhed for Kong Christian. Da Kongen havde forladt Salen, kom Claus Bilde og Søren Norby ind med Drabanter og førte dem, der vare udsæete til Slagtoffere, i Fængsel. De øvrige tilstedeværende Geistlige bleve indelukkede i et snævert Værelse Matten over. Torsdag den 8 November, om Morgenen Klokken 9, bleve disse Sidste atter forsamlede i den store Sal, hvor Biskop Jens Andersen forelagde dem det Spørgsmaal: om de, der havde sammensvoret sig imod den hellige Kirke og Christi Statholder, Paven, ikke burde ansees for Kjættere? hvilket, efter nogen Veraadslagning, blev besvaret bekræftende. Men dette Spørgsmaal lod saa almindeligt, at de Tilstedeværende ikke begrebe, hvad man havde i Sinde dermed. Der forlangtes ogsaa kun en simpel Erklæring af dem, men blev Intet foretaget, som kunde ligne en Dom, der ikke engang blev tilføiet i det Document, Kongen senere lod sig udfærdige om denne Erklæring. Mærkeligt er det ogsaa, at efter Documentet var det Messer Joen, Cannik i Upsala, der førte Ordet til Forsamlingen, ikke Biskop Jens Andersen, hvilket Sidste dog Dienvidner berette. Maaskee har Kongen senere anseet det for kraftigere, at lade en svensk Geistlig figurere som sit Redskab, eller maaskee har Biskop Jens ikke skjottet om,

at fremstilles som Kongens Talsmand, efter at det havde viist sig, hvad Kongen vilde bruge Forsamlingens Erklæring til.

De Geistlige bleve nu førte tilbage til det Bærelse, hvor de havde tilbragt Natten. Neppe var Middagsmaaltidet tilendebragt under Sorg og Angest, før et Bud berettede dem, at Fangerne nu førtes ud af Slottet. Man kan tænke sig deres Forfærdelse; men Jens Andersen beroligede dem noget, i det han bad dem, ikke at troe den Løgn og Squalder: det var ikke muligt, at Kongen vovede at tilføie saadanne Mænd noget Ondt! Kort efter kom et andet Bud med samme Beretning; men Biskoppen gjentog sin Forsikkring, at det ikke kunde være sandt. Dog, da endelig Mester Henrik Sledorm med høit Raab og Graad bragte dem det Rædselsbudskab: at det nu var paa det Nærmeste, de skulde række Halsen under Sværdet, da fik Forfærdelse og Sorg Overhaand. Med Bispen i Spidsen styrtede Alle ud, for at ile til Kongen og om muligt forhindre den gruelige Gjerning; men paa Veien mødte de Didrik Slaghek, der standsede dem, og viste dem tilbage til deres Bærelse med de Ord: „Seer vel til, „at I ikke faae samme Skjæbne, som de andre Forrædere.“

Imidlertid blev det forfærdelige Mord udført paa Stadens Torv: to Bisper, fjorten Adelsmænd, tre Borgemestere, tretten Raadmænd og en Mængde Borgere mistede den Dag Livet ved Bødtelens Haand, og Hensrettelserne fortsattes de følgende Dage.⁷²⁾ De døde Kroppe bleve lagte i tre Hobe: Bisperne, Adelen og Bor-

⁷²⁾ Olaus og Laurentius Petri, anf. St. Jörans (Lureson) Domprostes, Hr. Päder Galles Scholastici och Herr Erich Getinghs Cantoris i Upsala Berättelse om K. Kristierns Tyranni i Stockholm, i Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Andra Delen. Stockholm 1817. S. 5. ff. Hvitf. K. Christ. den Andens Hist. S. 147. ff. Det svens-

gerne, og laae saaledes indtil om Løverbagen. Da skal Biskop Jens have sagt til Kongen: „Herre! her slagtes „flux, det vil give en ond Stank!“ Ord, der maatte minde Kongen om, at lade de Henrettede begrave, hvad enten Bispen har meent dem ligesfrem, eller sigtet til det oprørende Indtryk, Synet af de ubegravede Legemer maatte gjøre paa Folket. ⁷³⁾

Kongen lod da et stort Baal oprette paa Sødremalmen og de Henrettedes Legemer opbrænde; — thi de vare jo døde som Kjættere! Derfor blev ogsaa Steen Stures Liig opgravet og kastet paa Baalet. Til Fjendeland sendte Kongen sine Bud, som der ligeledes foranstaltede et Blodbad, hvorved iblandt Andre den gamle Hemming Gad, engang de Danskes bitterste Fjende, men til Slutningen Kong Christians troe Hjælper, maatte række Halsen.

Strengnæs og Skara Bispestole vare blevne ledige ved Bisperne Mathias's og Vincentius's Henrettelse. Den første gav Kongen til Jens Andersen til Erstatning for de Indtægter af Fyens Stift, Kongen vedblev at hæve, og til Løn for de Tjenester, Bispen havde beviist ham. Skara Stift blev givet til Didrik Slaghek, Kongens Raadgiver ved Blodbadet. Om Jens Andersen er valgt af Domcapitlet, og om han har foretaget nogen biskoppelig Handling, vide vi ikke, ⁷⁴⁾ men vel, at han kom i Besiddelse af Stiftets Gods, i det Mindste af Slottet Tynnelløe. ⁷⁵⁾ Men uagtet Kongen gjorde sig

---

se Naads aabne Brev, dat. Stockholm, St. Clementis Dag 1517. Hvitf. anf. Et. S. 87.

⁷³⁾ Hvitf. anf. Et. S. 158.

⁷⁴⁾ cfr. Nyzelius Episcop. Sviogothica. 4 Bog XXIV. S. 219.

⁷⁵⁾ Behrm. Chr. d. N. 2den Deel. S. 159. 182.

Umage nok derfor, formaaede hans Agenter i Rom aldrig at udvirke Paven's Confirmation for de to nye Bisper. ⁷⁶⁾

Efterat Kong Christian havde besørgt Alt, hvad han ansaae nødvendigt til sit nye Riges Rolighed, begav han sig i Slutningen af Aaret 1520 paa Reisen igjennem Sverrig tilbage til Danmark. Overalt betegnedes hans Rei af oprørende Grusomheder, saa at man med Rette kan kalde Blodbadet det almindelige svenske, ikke blot det stokholmske. Over sex hundrede Hoveder skulle være faldne, inden han naaede Danmarks Grændse.

I Stokholm efterlod han Didrik Slaghek som sin Statsholder, imedens Biskop Jens Andersen blev tilbage som svensk Biskop og Medlem af det svenske Rigsraad, der siden Blodbadet, foruden ham, bestod af Erkebispnen, Bisperne af Westeraas og Lindkjøbing — den snilde Hans Braast vidste dog at holde sig udenfor al Deeltagelse i denne Regjering — og et Par verdslige Raader.

Men endnu inden Kongen havde naaet Grændsen, var den Ild tændt, der snart skulde fortære hans Throne. Lykkelig undsluppen fra Falløe i Jylland og senere af Lybekkerne bragt til Sverrig, vankede den unge Gustav Erikssen Vasa som en Flygtning om i Landet. Hans Faders og Svogers Hoveder faldt i Blodbadet; hans Moder og Søstere vare tilligemed Christine Gyldestjerne og flere adelige Fruer og Jomfruer fangne paa Stokholms Slot; selv naaede han forklædt og under de mangfoldigste Farer og Eventyr op til Dalerne, hvor det endelig lykkedes ham, at bringe Beboerne af Mora Sogn

⁷⁶⁾ Gram: om Kong Christian den Andens forehavte Religions-Reformation i Danmark; i Skrifter, som i det Kjøbenhavnske Selskab af Lærdoms og Videnskabers Velstere ere fremlagte, 3die Deel. S. 17. 39.

i Oprør i Begyndelsen af Maret 1521. I Fasten gjorde han to heldige Tog til Falun og bragte alle Dal-
 karlene i Vaaben. Han forsøgte nu ved Breve at for-
 maae Hellsingerne til at gjøre fælleds Sag med sig imod
 de fremmede Bolds mænd og deres Tilhængere; men da
 Erkebispens Breve endnu havde mere Indskydelse i den
 Egn, end hans, reiste Gustav selv strax efter Paaske til
 Helsingeland og Gestríkland; I Dalerne efterlod han
 Peder Svendsen som Anfører i sin Fraværelse. Denne
 Gustavs Reise vilde Regjeringen i Stokholm benytte til
 at faae Opstanden dæmpet. Erkebispens, hans Fader,
 Erik Trolle, og Knud Bengtsen Sparre skrev til Dal-
 karlene og formanede dem til Rolighed. Tillige samle-
 des i Westeraas en Hær paa 6000 Mand til Hest og
 Fods, hvormed Kongens Statholder, Messer Didrik, tilli-
 med Erkebispens, Biskop Jens Veldenak — de Svenske
 kjende ham kun under dette Navn — Knud Bengtsen
 og Slotsherren paa Westeraas Slot, Henrik v. Mellen,
 brøde op til Utsunda Færgested ved Dalelven, der her
 fører Navn af Brunabácks Elf, og betragtes af Dal-
 boerne som Grændsen for deres Land. Men forgjæves
 søgte Regjeringens Hær at forhindre Sjendens Overgang
 over Elven; Peder Svendsen kom dog over, angreb de
 Danske, og drev dem med Tab tilbage til Westeraas.
 De svenske Historiekrivere berette ved denne Leilighed,
 at da de Danske havde leiret sig ved Brunabácks Elf,
 spurgte Biskop Veldenak de svenske Herrer: hvor mange
 Folk Dalerne vel kunde stille i Marken? og da man
 svarede ham: vel tyve tusinde Mand, vilde han vide,
 hvoraf saa talrig en Befolkning nærede sig? De Sven-
 ske sagde, at det Folk levede meget tarveligt, drak for
 det Meste kun Vand, og naar det kneb, kunde de lade sig
 nøie med Barkebrød. Da Bispens hørte det, udraabte
 han: „dem der æde Træ og drikke Vand, dem tvinger

„ikke Fanden, end sige nogen Mand. Lader os drage „herfra.“ ⁷⁷⁾

Tabet ved Brunabäck's Elv var ikke den eneste Ulykke, der ramte Kongens Folk. Ved og i Westeraas kom det den 29 April 1521 til en blodig Kamp, der endte med de kongelige Troppers Nederlag. Westeraas Bye blev indtagen, men Slottet forsvarede sig endnu længe. Fra nu af udbredte Opstanden sig som en rivende Strøm over Landet, og de Danske bleve snart indskrænkede til de faste Pladser, der mere og mere isoleredes. Faa Dage efter Slaget skrev Bispen af Fyen til Kong Christian om Opstanden. Han forsikkrer vel, at saavidt han kunde mærke, vilde ingen af den høiere Adel forene sig med Almuen i dette Oprør, men tilføier dog, at al Kongens Anstrængelse for at underkaste sig Sverrig vil være spildt, dersom han ikke forstærker sin Krigsmagt nok til at blive Almuen i Dalerne mægtig. ⁷⁸⁾

Hvad der meget skadede Kongens Sag, var den Uenighed, der herskede imellem hans Statholder og Rigsraadet. Didrik Slaghet havde ved sin ukloge og oprørende Udfærd voldt Kongen store Tab og opbragt Alle imod sig. Efter Toget til Brunabäck havde Henrik v. Mellen forladt Westeraas og befalet sin Foged, Hans Fynbo, i hans Fraværelse ikke at oplade Slottet for No-

---

⁷⁷⁾ Erich Jörensen (Teigel) Den Stoormæchtighe, Högshorne Kurfstes och Christelige Herres Her Gustaffs, Fordom Sweriges, Göttes och Wendes Konungs Historia. Stockholm 1622. 1ste Deel. Fra Beg. — S. 19 incl. Olof Celsius: Konung Gustaf den Fjerdes Historia. 1ste Deel S. 82 ff. Begge efter Grev Pehr Brahes haandskrevne Historia Gustavi.

⁷⁸⁾ Jens Andersens Brev til Kong Christian, dat. Stockholm die Inventionis stæ. crucis 1521. Orig. paa Papir i Geheimearch. (See Bilag D.)

gen. Da han derfor ikke vilde indlade Didrik Slaghet, havde denne tiltvunget sig Indgangen og paa Stedet ladet Hans Fynbo og sex Andre halsbhugge. ⁷⁹⁾ Han havde desuden nødt Anførerne for Kongens Tropper til at opgive deres fordeelagtige Stilling ved Westeraas og derved tildeels været Skyld i Slagets Tab. ⁸⁰⁾ Overhoved tillod han sig saa mange Voldsomheder, at han i høi Grad forøgede Folkets almindelige Forbitrelse. En saadan Udsærd kunde Medlemmerne af Rigsraadet ikke see med Ligegyldighed, og de undlode ikke, efter deres Pligt at gjøre Kongen bekendt dermed. Det var især Biskop Jens, der optraadte som Mester Didriks heftige Modstander; saaledes skrev han med de andre Rigsraader, omtrent ved den Tid, da Slaget ved Westeraas stod, et Brev til Kongen, hvori det iblandt Andet hedder: „der har Ingen gjort den Dpreisning, uden Mester Didriks aabenbare Trudsel om Galge og Hjul, og det „Mord, han gjorde paa Westeraas Slot, og Trudsel, „at han vilde op at brænde Kobberbergen og Sølvbergen „og Dalen; og den Brand paa den By og Mord paa „den Quinde, han gjorde paa Weien til Dalen; der „maa Eders Naade forlade sig til.“ Ogsaa paa staaende, at han ikke kan gjøre Regnskab for de Penge og Kostbarheder, han har oppebaaret. ⁸¹⁾ Disse Forestillinger bevirkede, at Kongen i et Memoriale, som han i Slutningen af Mai eller Begyndelsen af Juni 1521

⁷⁹⁾ Tegel anf. St. S. 20.

⁸⁰⁾ Raynwald v. Heyderdorffs Brev til Kong Christian, dat. Stockholm am Donnerstage nach Nativ. Johannis im Jaar. XXI. Behrm. anf. St. 2den D. S. 156.

⁸¹⁾ Brev til Kong Christian, uden Tids- og Stedsang. understrevet af Erkebispem, Bisperne af Odense og Westeraas, og Erik Trolle. Behrmann anf. St. 2den Deel. S. 172.

sendte til Stockholm, og som i Statholderens Graværelse blev forelagt Rigsraadet, kaldte Didrik Slaghek tilbage; men denne Befaling adlød Rigsraadet ikke. Støttende sig paa den sidste Artikel i Memorialet, hvorved Kongen gav dem Fuldmagt til at forandre hans Befalinger, efter som de selv ansaae for hensigtsmæssigt, svarede de, at det tykkedes dem bedst, at Mester Didrik og alle hans Tilhængere bleve tilfede i Sverrig, indtil Kongen selv kom dertil, for at hver Mand kunde see, at Slagheks Boldsomheder ikke vare skeete med Kongens Villie; og de gjentog deres Paastrand, at han ikke kunde gjøre Rede for Kongens Penge: „dog skal det vel være vitterligt, hvad han har oppebaaret; men aldrig kan det blive vitterligt, hvor det er blevet af, uden han bliver selv saa villig, at han vil sige det.“ I en hemmelig Artikel havde Kongen ved samme Leilighed befaleet, at Bispen af Fyen skulde, som af sig selv og uden at nævne Kongen eller melde de øvrige Rigsraader Noget derom, formaae Gustav Eriksens Moder til at tilskrive sin Son og formane ham til at afstaae fra sit Oprør, hvorved han kunde vinde Kongens Venskab og hun komme ud af Fængselet; men den snue Bisp havde ingen Lyft til at befatte sig med denne Sag, og da han vel vidste, at Christine Gyldenstjerne regjerede de andre fangne Damer, svarede han Didrik Slaghek, der bragte ham Kongens Bud: „Mester Didrik, I kunde bedst selv gjøre det. I skal sige først til Fru Christine, thi hun er en klog Kone: jeg er en evig fordærvet Mand for det Dplobs Skyld; Alle give mig Skylden derfor; men I er ogsaa ulykkelig, saalange I lever. Vil I nu hjelpe mig, vil jeg hjelpe Eder. Det synes mig derfor bedst, at I skriver til Gustav Eriksen og formaner ham til No; da vil jeg mage det saa, at I skal blive fri og have Kongens Venskab.“ Dette Raad fulgte Slaghek, og

Frue Christine og Gustavs Moder skreve virkelig til ham,
 82) men naturligviis uden Virkning.

Da Kongen i det omtalte Memoriale havde paalagt Bissen af Fyen, vel at vogte Lynnelsøe Slot, at ikke Bønderne skulde forraske det, skrev Bissen selv et Svar, hvori han atter paa det Stærkeste klager over Didrik Slaghek. Han raader Kongen af al Magt fra, at lade Slaghek komme bort fra Sverrig, før Kongen selv kommer til Landet; ellers „skulle alle Mester Didriks Gjerninger tænkes vor kjæreste naadige Herre til, og det skal „Hans Naade ikke ville for saa meget Guld, som Mester „Didrik veier; thi Sverrigs Rige er bedre end saa meget „Guld.“ Endvidere siger han i samme Brev: „det er „uraadeligt, at Kongelig Majestæt retter sig nogensinde „efter Mester Didriks Handel, enten i Raad eller Skrivelse; „thi deraf vil aldrig følge Undet, end Skade og Ubestand. „Item, Mester Didrik er udraabt over alt Landet for „en aabenbarlig Misbæder for de mangfoldige aabenbar- „lig uchristelige Gjerninger, han har gjort imod al Chri- „stendom. Item siger han aabenbarlig, at han veier „ikke mere, at tage en Biskop fra Halsen, end en Hund. „Item, for saadanne uchristelige Gjerninger, han har „gjort, skuede han aldrig enten Kirke eller Kloster, eller „vil nogen Tid bekjende Gud derfor; derfor siger hver „Mand, at det Dpløb er en ret Hevn af Gud“ — „Nu „er det for Mine, at Erkebissen og Hr. Thure Jensen „holde hans Naade ved Land og Folk; og tager Hans „Naade Mester Didriks Skrivelse for saadanne to Mænd, „som jeg veed, han ikke gjør, da er det Plage af Gud. „Sigbrit Moder kan han snart vende med sin Skrivelse; „nu skal man see ret til: det gjælder nu om Land og

82) Behrmann anf. St. S. 174. ff. cfr. Gram. Kbhv. Selsk. Skrifter. III. S. 37.

„Folk.“ Og til Slutning tilføier han: „Naar en kris-
 „met Konge fanger mærkelig Skade, for han troer dem,
 „han ikke skulde troe, og mistroer dem, han skulde troe,
 „da er det en Straf, Guds lønlige Domme, for nogle
 „aabenbarlige Gjerninger; da skal Kongen agte Davids
 „Ord: Cor regis in manu Dei est, og gjøre Lov
 „igjen, som David gjorde.“ ⁸³⁾

Keppe er dette Brev i denne Form sendt til Kongen selv, men maaskee til Regjeringen i Kjøbenhavn under Kongens Reise til Nederlandene. I al Fald er det aabenbart, at Biskop Jenses Brede og Bestræbelser for at styrte Didrik Slaghelt ikke kunde blive nogen Hemmelighed for Sigbrit, og maatte paadrage ham hendes og Slaghelts dødelige Fjendskab. Da derfor den Sidste efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene havde begivet sig til Kjøbenhavn, og der vidste at sætte sig saa fast i Kongens Gunst, at han i Slutningen af Aaret virkelig blev indsat til Erkebiskop i Lund, saa ansaae hans Fjender, Erkebiskop Gustav og Biskop Jens Andersen, det ikke for raadeligt, at lade ham alene have Ordet hos Kongen; de begave sig derfor, som det synes, sidst i August eller først i September ned til Kjøbenhavn. Der var egentlig heller Intet for dem at gjøre i Sverrig; thi Kongen besad nu ikke mere der i Landet, end enkelte Fæstninger, som hver maatte sørge for sig og undsættes fra Danmark. Kongen tog ikke godt imod Erkebispens, af hvis Forbindelser i Sverrig han ventede sig megen Hjælp; derimod lader det ikke til, at han strax har viist nogen Brede imod Bispen af Fyen. Formodentlig paa hans Befaling, afgav Bispen sin Betænkning om Tilstanden i

⁸³⁾ Concept til et Brev fra Jens Andersen, uden Tids- og Stedsang. Behrm. anf. St. 2den Deel S. 158. Gram. Kbh. S. Skr. anf. St. S. 34.

Sverrig og de Midler, hvorved Opstanden muligen kunde dæmpes, ved hvilken Leilighed han tillige retfærdiggjorde sig og Erkebispens, fordi de havde forladt Stokholm. Han raader Kongen, at dersom han ingen betydelig Krigsmagt nu kunde sende ind i Sverrig, og da der intet Haab var om en Udsoning med Gustav Eriksen, skulde man indskrænke sig til Slottenes Forsvar og imidlertid forsøge at drage Almuen fra Gustav, ved at opstille Thure Jensen — en Adelsmand, der besad nogen Indflydelse paa Folket, var Kong Christian meget hengiven, og senere i nogle Aar var den anseeligste verdslige Magnat under Kong Gustav — imod ham som Candidat til Rigsforstanderskabet. Var han først hylidet og Gustavs Partie ødelagt, kunde han altid, understøttet af Frykten for en dansk Krigshær, formaae Almuen til at betale Skat til Kongen. ⁸⁴⁾ [VIII] Om Kong Christian virkelig har tænkt paa at udføre denne Plan, er ubekjendt; men dens Ophavsmand nød ikke ret længe efter sin Tilbagekomst Kongens Gunst, hvilket ikke kan undre os, naar vi betænke hans Fjendes, Slaghets, og Sigbrits Indflydelse hos Kongen. Maaskee har Bisshop Jens ogsaa selv givet Anledning til Kongens Unaade, ved at fornye Processen om de 30,000 Bylben. ⁸⁵⁾ Kongen søgte da flere gamle og nye Klager over Bispen frem, og da han i egen Person tiltalte ham paa Kjøbenhavns Raadhuus, paastrød han iblandt Andet, at Bispen skulde bevise sin Adkomst til Taasinge; det maatte være et Pant fra Kronen, og havde ligget dertil før. Denne Paaastand var ikke ugrundet; thi hvad Fyens Bispestol eiede paa denne De, var i Dronning Margrethes Tid

⁸⁴⁾ Bispens Erklæring, uden Tids- og Stedsangivelse. Udkast paa Papir i Geheimearch. (See Bilag E.)

⁸⁵⁾ See Anmt. VII.

kommet til den, deels som kongelig Gave, for at befrie Stiftets Præster fra de Byrder, Biskopperne havde paa-
lagt dem, hvormed de dog senere igjen bleve besvarede, og som især af Jens Andersen bleve forøgede og ind-
drevne med Strengthed; deels som et Pant fra Kronen, hvilket Dronningen og Kong Erik havde forbeholdt sig og deres Arvinger Ret til at indløse.⁸⁶⁾ Men Biskop Jens Andersen svarede trodsigen: Den laa nu til Bispestolen, og havde ligget dertil i Mand's Minde; vilde Kongen opfriske alle Kronens gamle Fordringer, da havde ogsaa England og Skotland engang ligget under den: dem skulde han først see at vinde!⁸⁷⁾ Et saadant Svar maatte opbringe Kongen endnu mere; han lod altsaa Bispen atter fængsle og overgive til den nye Erkebiskop, Didrik Slaghek, der naturligtvis ikke krympede sig ved at modtage saa god en Ven. Biskoppen blev, efter en samtidig Skribents Beretning, holdt fangen paa forskjellige Steder: i Kjøbenhavn, paa Slynginge Slot, i Helsingborg og tilsidst paa Hammershuus Slot paa Bornholm;⁸⁸⁾ men enten maa han i April 1522 i kort Tid have været paa fri Fod og da atter være bleven fængslet, eller og ved den Tid være holdt fangen paa sit eget Slot Orkel; thi der udstedte han den 25 April et Kaldsbrev for en Præst i Østerkjerne. Dette Sidste er maaskee det Rigtigste; thi hans Strid med Kongen og Arrest kunde ikke betage ham hans geistlige Myndighed, over hvilken Kongen ingen Magt havde.⁸⁹⁾ Kongen

⁸⁶⁾ Hvitf. Dron. Margrethe ic. p. 109. Danske Mag. 3die B. S. 183. ff.

⁸⁷⁾ Hvitf. Christ. den Anden. p. 204.

⁸⁸⁾ Chron. Scib. i S. R. D. II. p. 567.

⁸⁹⁾ Kaldsbrev for Petrus Johannis til Østerkjerne, dat. Wrckil ipso die beati Marci evang. An. dni 1522. (See Bil. F.)

skrev strax en Beretning om Sagen til sin Agent i Rom, Claus Pedersen, Rannik i Lund, og denne svarede under 20 December 1521: „Item, som Eders Raade skriver om Bispen af Fyen, hvorledes han haver beviist sig i sine gamle Stykker, da raader jeg, at Eders Raade lader gjøre en liden Proces derom, efterdi den Commisarius er der ved Haanden, og med de andre Processer hid opskilker. Eders Raade kan vel lovlig stille ham ved Bispedømmet og faae Ret over ham, saa at han faaer Løn for sine gode Gjeringer. De Penge, som vare opstiftede paa hans Vegne om Strengenes Kirke, førte Mester Hartwig hjem med sig igjen uden min Billie; jeg vilde, de skulde blevet i Wænken tilstede paa Eders Raades Vegne og Behov. 90)

Didrik Slaghets Triumph over den forhadte Modstander var dog kun af kort Varighed. De to Bispers Henrettelse i Stockholm var alt for grov en Forgribelse paa Kirkens Personer, og de Svenskes retfærdige Klager lode alt for høit i Rom, til at Paven kunde oversee Kong Christians Forbrydelse. Den neapolitanske Minoritermunk Johan Franciskus de Potentia blev da sendt til Danmark i Slutningen af Aaret 1521, for at undersøge Sagen. Man vilde gjerne fritjende Kongen, hvis Skylden kunde væltes paa en Anden; og vistnok havde Kongen Intet havt imod, at Jens Andersen faldt som et Goneoffer, hvis man med noget Skin af Ret kunde udgive ham for Ophavsmand til de svenske Biskoppers Død. Desuagtet blev ikke han, men Kongens Yndling, Didrik Slaghets, opoffret. Ved denne Tid, da Biskop Jens formodentlig har hørt, i hvad Trinde den pave-

90) Nicolai Petri Brev til Kong Christian, dat. Rom 20 Novbr. (December; cfr. Gram. Abhy. Selsk. Skr. 3die B. S. 33) 1521. Afskrift af Langebek i Geheimearchivet.

lige Nuntius var kommen herind, maa det være skeet, at Didrik Slaghek, der tænkte at satte sig endnu fastere i Kongens Gunst ved at skaffe ham Underretning om Bispehoffens Guld og Penge, kom til ham i Fængselet og tilbød at skrive hans Testamente, da hans Død var besluttet; men Bispen bad ham skrive, at han vilde leve den Dag, da Mester Didrik skulde baade hænges og brændes.⁹¹⁾ Denne Forudsigelse, der i enkelte Omstændigheder berettes forskjelligt, gik saa Dage efter paa en rædselsfuld Maade i Opfyldelse. Efter at have været Erkebisp i et Par Maaneder, blev Didrik Slaghek levende brændt paa Gammeltorv i Kjøbenhavn den 24 Januar 1522.

Smedens Jens Andersen sad fangen, fornyede Kongen den gamle Fordring om Bøder for Otto Porsfelds Drab. Da han selv var i Odense i Marts 1522, lod han sig paa Grund heraf indføre i Bispens og Stiftets Gods, og satte sig paa den Maade i Besiddelse af Bispegaarden i Odense med Gods samt sytten store Bøndergaarde.⁹²⁾

Imidlertid tog det mere og mere en ugunstig Vending med Kong Christians Sager. I Sverrig faldt det ene faste Slot efter det andet; sin Farbroder i Holsten gjorde han sig til Fjende ved ubillige Prætensioner, og maatte paa ufordeelagtige Vilkaar udsone sig med ham igjen; med Lybekkerne og deres Allierede bragte hans Planer til den danske Handels Opkomst ham endelig i aabenbar Feide. I August 1522 gik en forenet Lybsk, stralsundisk og rostocksk Flaade under Seil og landfattede Tropper paa Bornholm, der brandskattede Den og bestormede Hammershuus Slot, som blev taget den 16

⁹¹⁾ Gram i Kbhv. Et. Skr. III. S. 58. ff. Hvitf. Christ. den Anden. S. 206. S. R. D. VII. p. 241.

⁹²⁾ Bedel-Simonsen: Borgruiner 1ste H. S. 59. ff.

August. Besætningen blev nedhugget; men Jens Andersens, der havde mange Forbindelser i Lybek, og var anseet for en Ven af Stederne, befriede de fra Fængselet, toge ham med ombord, og bragte ham, efter at have endt deres Krydstog, til Lybek. ⁹³⁾

Udentviol har Kong Christian, da han erfarede Bispens Befrielse, ladet bekendtgjøre paa Synbo Lands- ting en Indstævning for ham til at møde paa den Herre- dag i Kallundborg, Kongen agtede at holde i Slutnin- gen af Aaret. Da Bispen erfarede dette, skrev han et Brev til nogle Medlemmer af Rigets Raad, hvori han klager stærkt over Kongens haarde Udfærd imod sig: naar han blev behandlet saaledes i Kjøbenhavn paa en Herredag, hvad kunde han da ikke vente sig nu? „kom- „mer det mig i Sind, at komme til Kallundborg for „en saadan Tilskrivelse, da styre den Hellige Land mig „derfra.“ Skal han møde for en Ret, da forlanger han først Restitution af alt det Gods, der er frataget ham med Vold — han anslaaer det til 50,000 Gylden, — da han ellers efter al Lov ikke er pligtig til at indstille sig, med mindre han selv lyster. Dog, for at hver Mand kan erfare hans Skyld eller Uskyld, tilbyder han at komme for Kongen og Rigets Raad i Kallundborg, naar han kan faae et Leide, hvormed han og hans Ven- ner kunne ansee ham sikkert: „kan jeg ikke vorde saa for- „varet, da siger min Herres Raade, at han ikke skal „umage sig eller nogen Dannemand til Mødet i Kallund- „borg for min Skyld.“ Tøvrigt seer man, at Manden er bleven stødt paa sine Colleger: „mig siges, at der „tages aabne, beseglede Breve efter mine Breve, som

⁹³⁾ Meimar Koch, Lybekske Krønike. ad. an. 1522. Hvitf. Christ. den Anden. S. 237. Bispens egne Ord, i S. R. D. VIII. p. 525.

„jeg skrev fra mig, som om jeg ikke vilde tilstaae dem: „det skal ikke gjøres Behov; thi jeg har længe været „gammel, at jeg veed, hvad jeg maa gjøre.“ Maa de at see Copie af hans Breve, skulle de faae dem paa Dansk, Tydsk eller Latin, som dem behager. Et andet Sted siger han: „Kjære Herrer og Venner! det var „godt, om I vilde gjøre, hvad I ber, at formane min „Herres Naade, at han ikke tog fra nogen Mand hans „Arvegods, uden han havde forbrudt sig, og var lovlig „forfulgt; hvad de Sager ere, vide I vel om I ville, „nemlig: crimen læsæ majestatis. Avindskjold har „jeg aldrig ført, og aldrig agter, med Guds Hjelp, at „føre.“

I en Seddel, der synes skreven omtrent til samme Tid til en af de danske Bisper, takker han, fordi han har hørt, at hans Naade (altsaa en Bisp) er gunstig skemt imod ham, og tilføier: „det er før seet, at et Læs „Hø er omfaldet og blevet opreist igjen. Med mig er „faret meget haardelig; hvem der har Skyld deri, for „lade Gud det.“ ²⁴⁾ [IX]

Snarere end Jens Andersen maa ske selv ahnede, skulde det haab, han her ytrer, gaae i Opfyldelse. De høiere Stænders Misfornøielse med Kong Christianss Regjering kom endelig til Udbrud i Begyndelsen af Aaret 1525; Mogle af de jydskke Bisper og Adelsmænd, hvortil efterhaanden de Øvrige sluttede sig, da Kongen selv forsagt opgav sin Sag, opsigde ham Huldskab og Trost, og tilbøde hans Farbroder, Hertug Frederik, den danske Krone. Denne modtog Tilbudet og forbandt sig med

²⁴⁾ Copie i Scheinmarch., paategnet: „ex transcripto coarvo; „Biskop Jens Andersens Brev til Nogens Naad.“ Brevet er underskr. Scriptum lub --- forresten uden Navn og Tidsangivelse.

Lybækkerne, der allerede laae i aaben Feide med Kongen. I de sammensvorne jydskke Magnaters Opsigelsesbrev af 20 Januar var Kongens Udfærd imod Biskop Jens Anderssen en af Klagepunkterne; ligeledes i det Opsigelsesbrev, Biskop Lage Urne tilskrev Kongen fra Horsens, Fredag efter Paaske s. A., og i Bispernes Beretning til Paven om Grunden til deres Opstand. ⁹⁵⁾ Jens Anderssens Restitution maatte altsaa være en af Betingelserne for Hertugens Valg, hvortil denne vistnok ogsaa opfordredes af sine mægtige Allierede Lybækkerne, den landsflygtige Biskops Venner og Beskyttere. Da Hertugen hylledes paa Viborg Landsting i Marts 1523, forpligtede han sig derfor til at sætte Odense Stift i dets gamle Stand igjen, hvilket desuden ligefrem maatte følge af den 49de Artikel i hans Haandfæstning. ⁹⁶⁾ Om Biskop Jens da var i Viborg, og der selv virkede for sin Sag, er ubekjendt; men da Hertugen kort efter gik over til Fyen, var Bispen med at hylde ham i Odense, hvor Fyens Adel aflagde Trostabs Eed til ham, ⁹⁷⁾ og er sandsynligviis ved denne Leilighed paa Ny indsat i sit Stift, hvis Besiddelse Kong Christians Flugt og Frederik den Førstes fuldkomne Seier sikrede ham. Kort efter sin Tilbagekomst synes han at have forsonet sig med sin fordums Fjende, Ridder Oluf Holgersen, der troligen overleverede ham de Kostbarheder, han endnu havde i Forvaring fra den Tid, han førte Bispen fangen til Engelborg. ⁹⁸⁾ Han reiste nu omkring paa sine Gaarde,

⁹⁵⁾ Hvitf. Christ. den Anden S. 244. Olivarius Vita Pauli Eliae p. 58. Hvitf. K. Frederik d. F. S. 61.

⁹⁶⁾ Hvitf. Frederik den F. S. 56. Kongens Haandfæstning i Badens Danmarks Riges Historie, 3die Deel. S. 2. ff.

⁹⁷⁾ Hvitf. anf. St. S. 58. S. R. D. VII. p. 240.

⁹⁸⁾ Biskop Jenses aabne Brev, dat. Maribo in profesto nativ.

for at bringe Alt i Orden og oprette de store Tab, han havde lidt; og snart vidste han at aabne sig en ny Indtægtskilde. I Fyen dreves i Kong Hanses Tid en betydelig Handel med Orne, *) og hvori Bispen uden Tvivl tidlig tog Deel; men Kong Christian den Anden, der med saa megen Iver arbejdede paa Kjøbstædernes Opkomst, havde først indskrænket denne Handel paa Landet ved at affkaffe direkte Handel med Orne imellem Tordegods-Eierne og fremmede Kjøbmænd, samt forbyde de ringere Geistlige al Forprang. I Aaret 1521 gjorde han endnu mere gjennemgribende Foranstaltninger i denne Henseende, idet han befalede alle Prælater og Adelige uden Undtagelse, navnlig Bisperne i Sjælland og Fyen, kun at føre deres Orne til Torvs i Kjøbstæderne. Borgene maatte drive dem til Kolding eller Ribe og der salde dem til fremmede Kjøbmænd. Men naar de paa disse Markeder ikke fandt Kjøbere, blev det dem tilladt, selv at drive Quæget igjennem Hertugdømmerne til Elben; dog blev denne sidste Tilladelse nu og da ubetinget meddeelt Borgere. Det var saaledes Kongens Hensigt, at bringe denne vigtige Green af Handelen fra fremmede Kjøbmænd, der gjennemstreifede Landet, og fra Landeierne ganske i Kjøbstædborgernes Hænder; men Christian den Andens Love bleve affkaffede ved Kong Frederiks Thronbestigelse; og endstjøndt denne Konge senere søgte at begunstige Kjøbstæderne ved at indskrænke Tordegods-Eiernes Handel, vovede han dog ikke at lægge Bisperne og Adelen Hindringer i Veien for deres Handel med Orne. Af disse gunstige Omstændigheder benyttede Jens Andersen sig til at lade sine Orne drive

---

b. Mariæ virg. 1525; Ditto dat. Alsøe die octava b. Martini Episc. 1524. Orig. paa Papir i Geheimarchivet.

*) N. D. Mag. 5te Bind. S. 151.

lige til Elben: en Handel, der vistnok har bragt ham meget betydelige Fordele. Dette Exempel fulgte Prælater og Adelsmænd, og kun disse, ikke Landet i Almindelighed, kan han siges at have lært at benytte den Handelsvei, Kong Christian havde viist Borgerne og fredet for dem. ⁹⁹⁾

Vel havde Jens Andersen lykkelig overstaaet de haarde Storme, der hidtil havde omtumlet ham; men dog var det langt fra, at hans Trængselstid nu var forbi; tvertimod forestod ham endnu de vittreste Krænkelser og største Lidelser, som vel tildeels hans trodsige Charakter paadrog ham, men som dog især vare Følger af hans Stilling som Prælat og af hans ringe Herkomst. Kong Frederik den Førstes Regjering var en haard Tid for de danske Biskopper. Det var en af disse mærkelige Tidspunkter, hvor Ketten vender sig, og det bliver Uret, som hidtil har gjældt for Ret. Et nyt Væsen arbejdede sig med Sandhedens Kraft og Berettigelse frem under en haard Kamp med Folkets gamle Meninger og Landets Lov og Forsatning. Til Folkets Lykke seirede Reformationens Kæmpere; men i det deres Sag og Meninger bleve Folkets, bleve ogsaa, til Skade for den historiske Sandhed, deres Domme om Modstanderne almindelig gjældende. Saalænge Kampen varede, maatte Reformatorenes Færd forekomme den gamle Læres Forsvarere som Oprør imod den lovlige Orden, og naar ikke

---

⁹⁹⁾ See Kong Christians Bestemmelser i Suhms El. 1. den danske Hist. 2det Bind. 1ste H. S. 121. 145; 2det H. S. 70. Nye Str. 1ste B. S. 95. 155. 295. 345. 572. Sammes Privilegium for Kjøbstæderne i Sjælland, Lolland &c. D. Mag. 3die B. S. 295. Den geistl. Lov § 95. 95. Den verdsl. Lov § 52. Kong Frederik den Førstes Ordinants i N. D. Mag. 2det B. S. 179. hvitf. Christ. den Anden. S. 69. S. R. D. VII. p. 240.

Overbeviisning om den nye Læres Sandhed fød Bisperne en anden Fremgangsmaade, maarte de ikke blot ansee det for deres Ret, men for deres Pligt, at modsætte sig hine. Istedetfor at bebreide Bisperne den Modstand, de gjorde Reformatorene, har man snarere Grund til at undre sig over, at de saa lidet benyttede deres store verdslige Magt til Forsvar for deres Sag. Vi høre Intet om Rjætterbaal eller Oprør, da dog Bisperne fra deres Standpunkt havde langt gyldigere Grund til at opslige Frederik den Første, end Christian den Anden Huldskab og Troskab; overhoved vilde deres svage og vaklende Udfærd være usforklarlig, dersom man ikke tog med i Beregningen Frygten for den fordrevne Konges Hevn, Almuens Lyst til at afkaste det gamle Nlag, og Adelsens Egennytte og meget uædle Benyttelse af deres Medbrødres Forlegenhed.

Kunde Eder og Løfter af Kongen og deres verdslige Colleger i Rigsraadet eller store Dpoffrelser til Rigtets Bedste have frelst Prælaterne, vilde de ikke have mistet deres Magt. I sin Haandfæstning havde Kongen forpligtet sig til, med al Magt at holde Luthers Rjættarie ude af Landet, og paa Herredagen i Rjøbenhavn 1524 indgik baade verdslige og geistlige Medlemmer af Rigsraadet en Forening til den nye Læres Undertrykkelse, hvilken Forpligtelse desuden de Fleste af de verdslige Raader alene gjentog.¹⁰⁰⁾ Men derfor bequemmede ogsaa Prælaterne sig paa samme Herredag til et betydeligt Offer, idet de til den almindelige Landehjelp paa 100,000 Gyl- den, som da blev Kongen lovet, bevilligede ikke blot Paalæg paa deres Bønder og Kirkerne i deres Stifter samt, ligesom Adelen, en Trediedeel af al vis Rente af de

¹⁰⁰⁾ Documenterne i Münters Reformationshistorie. 1ste Deel. p. 526. ff. Bilag B og C.

kongelige Forlehnninger, de vare i Besiddelse af, men desuden en Fjerdedeel af al deres Biskopsfæders visse Rente. ¹⁰¹⁾ Det følgende Aar krævede nye Offere baade af Prælater og af Udel til deres egen Frelse, da den største Fare truede dem og den Konge, de havde sat paa Thronen. Kaiser Carls Triumph over hans mægtige Modstander, Kong Frants af Frankerig, gav ikke blot Christian den Anden Haab om kraftig Understøttelse, og indjagede det herskende Partie i Danmark den største Frygt, men satte ogsaa den fordrevne Konges indenlandske Tilhængere i Bevægelse, da Søren Norby kom fra Gulland til Skaane, og bragte denne Provinds i Opstand. Kong Frederik var saa misfornøiet med Sagernes maa- delige Stilling, at han truede med at nedlægge Regjeringen, ¹⁰²⁾ og Frygten hos ham og Rigsraadet saa stor, at man endog bequemme sig til, at underhandle om at udvælge den fordrevne Konges Søn til Kong Frederiks Eftermand med Forbigaaelse af dennes Børn. ¹⁰³⁾ Dette blev der vel Intet af; men paa Herredagen i Kolding i Begyndelsen af Mai 1525 maatte dog Raa- det i Jylland og Fyen bevillige en betydelig Rustning, hvortil især Bisperne maatte stille et anseeligt Antal Folk. Bispfen af Fyen blev ved denne Leilighed ansat til 24 Blavind og 24 Skytter. ¹⁰⁴⁾ Uagtet Faren fjernedes noget ved de skaanske Insurgenteres Underwingelse, var

¹⁰¹⁾ Rigsraadets aabne Brev, dat. Kbhvn. Marie Magdalene Aften (21 Juli) 1524, i N. D. Mag. 1ste Bind. S. 212. cfr. 5te B. S. 20.

¹⁰²⁾ Kongens Proposition ved Herredagen i Kolding. N. D. Mag. 5te B. S. 30. ff. cfr. Chron. Skib. S. R. D. 2de p. T. S. 591.

¹⁰³⁾ Instruction for Gesandterne til Kongres i Lybel. N. D. M. 5te B. S. 81. ff. cfr. Hvitf. Freder. den 3. S. 128.

¹⁰⁴⁾ N. D. M. 5te B. S. 51. ff.

det dog saa langt fra, at den ophørte, at Adel og Prælater paa den almindelige Herredag, der i Midten af 1525 holdtes i Kjøbenhavn, paatog sig den i hiin Tid usædvanlige Byrde af en almindelig treaarig Rustning: en Byrde, som aldrig vilde være bleven Christian den Anden bevilliget, og som kun den største Frygt for ham, hans Hjælpere og Tilhængere kunde afdvinge Stænderne. Desuden bevilligede de Geistlige atter i dette Aar en betydelig Deel af deres faste Indtægter. ¹⁰⁵⁾ [X]

Hidtil havde Prælaterne ikkun baaret de Byrder med Adelen, der vare naturlige Følger af deres Oprør imod Kong Christian; men fra Aaret 1526 blev deres Stilling Dag for Dag vanskeligere. Frygten for den fordrevne Konge og for Kaiseren havde vel tabt sig Noget, da denne Sidste snart indvilledes i nye, vidtudtseende Stridigheder i Italien og med Tyrkerne; men desto mindre var det nødvendigt for Kong Frederik at holde gode Miner med sine Bisper, der desuden mere og mere kom i Forlegenhed derved, at den nye Læres Talsmand gave Allmuens almindelige Misfornøielse med de høiere Stænder en bestemt Retning imod Geistligheden. Kong Frederik lagde da ikke længer Skjul paa sin sande Tænkemaade, men gjorde i Aaret 1526 de første Skridt, hvorved han aabenbar viste, at han ikke agtede at skaane den catholske Kirke i Danmark mere, end han gjorde i Hertugdømmerne. Foruden de Overtrædelser af Kirkens Forskrifter, hvorved han i Midten af Aaret røbede sine private Anskuelser, ¹⁰⁶⁾ vovede han endelig det første Angreb paa Geistligheden ved at meddele Hans Tausen det bekjendte Bessjærmelsesbrev og give ham Frihed til

¹⁰⁵⁾ N. D. M. 5te B. S. 94. 110. 111.

¹⁰⁶⁾ Chron. Skib. S. R. D. 2den T. S. 531.

at prædike. ¹⁰⁷⁾ Naturligviis kom Prælaterne i Bevægelse herover. Paa den Herredag, som i December samme Aar holdtes i Odense, klagede de høit over dette aabenbare Brud paa Kongens Haandfæstning, og vilde ikke lade sig nøie med Kongens Svar, at han ikke havde tilladt Noget at prædike Andet, end Guds Ord og Evangelium. Det lykkedes dem endnu denne Gang at holde de verdslige Rigsraader paa deres Side og at bevirke en fælleds Forestilling til Kongen i denne Anledning. Tilslige formaaede de hine til en høitidelig Gjentagelse af det tidligere Løfte om at understøtte Prælaterne ved det lutheriske Kjøtteries Undertrykkelse; men de maatte betale denne Villighed med en Forskrivning, hvorved de forpligtede sig til, ikke at kjøbe noget adeligt Jordegods til deres Stifter. Hvad de herefter kjøbte, skulde komme til deres Arvinger af Adelen, og hvad en uadelig Prælat erhvervede sig, skulde Sælgerens Arvinger have Ret til at fordre tilbage. ¹⁰⁸⁾ En Petition af den menige Adel, hvori denne reent ud ansøgte om at komme i Besiddelse af det geistlige Gods m. M., blev vel afviist af Kongen og Raadet, men maatte dog lære Geistligheden, hvad den havde at vente sig af Adelen. ¹⁰⁹⁾

Imidlertid tiltog Gjæringen mere og mere iblandt Almuen, der, især i Jylland, næsten aabenbar gjorde Opstand imod Prælater og Geistlige, ja endog indgik formelige Sammensværgelser imod dem. Rigsraadet befrygtede alvorlige Uroligheder, og bevægede derfor Kongen

¹⁰⁷⁾ Kong Frederiks aabne Brev, dat. Aalborg St. Simonis Apost. Dag 1526. i Dänische Bibliothek. 1ste B. S. 7.

¹⁰⁸⁾ Forhandlingerne paa Herred. i Odense 1526, i R. D. Mag. 5te B. S. 99. 207. ff. Adelsens og Geistlighedens indbyrdes Forpligtelser, dat. Odense St. Nicolai D. 1526 anf. St. S. 211. ff.

¹⁰⁹⁾ R. D. M. anf. St. S. 214.

til at sammenkalde en Herredag i Odense i Sommeren 1527. Ved denne mærkelige Forsamling viste det sig, hvor lidet Prælaterne kunde stole paa Adelsens Bistand; thi vel stode begge Stænder i Begyndelsen sammen, og hele Raadet gjorde Kongen alvorlige Forestillinger om hans fjendtlige Udfærd imod Kirken og Almuens derved foranledigede Opsætsighed; men Kongen forstod snildt at benytte sig af Adelsens Egennytte til at drage den over paa sin Side ved Udsigten til rigt Bytte fra Prælaterne. Denne Forening kunde disse ikke modstaae, og maatte, for at tilkjøbe sig Kongens og Adelsens Bistand imod Almue, ikke blot overlade dem den vigtige Ret, at hævde Bøder af deres egne Tjenere, der sælvedes for geistlig Ret, men ogsaa tie til, at man ved at indrømme almindelig Samvittighedsfrihed, ophæve Coelibatsloven og løsrive Geistlighedens Forbindelse med Rom, gav Catholicismen i Danmark Dødsstødet. Ogsaa til Almuens Fordeel maatte Prælaterne give Afkald paa ikke ubetydelige Indtægter, for dog at frelse deres geistlige Jurisdiction, Fordegods og Tiende. ¹¹⁰⁾ Men Tingenes hidtilværende Gang kunde ikke give dem ret meget Haab om, at disse sidste Løfter vilde blive holdte bedre, end de tidligere, og det var saa langt fra, at Folket nu forholdt sig roligt, at navnlig Biskop Jens Andersen maatte udvirke gjentagne kongelige Befalinger til Almue i sit Stift om at holde sig Odense Receß efterrettelig med Hensyn til Tiendens Erlæggelse. ¹¹¹⁾

Prælaternes Forsøg paa, som Stand og ved Regjeringens Autoritet at undertrykke deres Modstandere, mis-

¹¹⁰⁾ Hvitf. Frederik d. 2. S. 149. ff. Chron. Etib. S. R. D. II. p. 582. N. D. N. 5te V. S. 215. ff. 288. ff.

¹¹¹⁾ Udtog af Kong Frederiks aabne Brev til Almue i Gyens Stift, dat. Gøttrup Mandag efter octavas omn. sanct. 1528, hos Hvitfeld N. Frederik d. 2. S. 169.

lykkedes saaledes, og det flette Held, Nogle af dem havde ved Anvendelsen af deres bisfoppelige Myndighed, maatte lære dem, at de heller ikke paa denne Maade kunde standse Bevægelsen nu, da de stode ene, uden Understøttelse fra Rom, og da Kongen havde taget den nye Læres Tilhængere i sin Beskyttelse. De maatte da bekvemme sig til at møde Fjenden med dennes egne Vaaben og forsøge en aandelig Strid med Reformatorerne. Men hvad Udsigt kunde de have til Lykke paa denne Kampplads? Neppe vidste de engang hvorom Striden egentlig dreiede sig, og de forstode sig vel paa Fred og Krig, paa Korn og Smør og Stude, men ikke paa at føre Landens Sværd. De jydskes Bispe's Forsøg paa at drage Eck eller Cochlaus her ind i Landet mislykkedes, og Paul Eliæsen var med al sin Lærdom og Stridbarhed ikke ene Kampen voren.

Hidtil havde Jens Andersen ikkun deelt Skjæbne med sine Colleger uden at have havt Anledning til personlig at tage nogen levende Deel i Striden, som overhoved Fyen var det Land, der lige indtil Grevens Feide blev mindst bevæget af Reformationens Storme. Dog skulde han ikke stige ned af sin Bispestol, uden at see sig indvillet med i Kampen. Allerede i Aaret 1526 skal der have været Uroligheder i Odense i Anledning af den nye Lære, om hvis Natur vi dog lige saalidt have Underretning, som om Maaden, hvorpaa de bleve dæmpede; ^{1 1 2}) men i det følgende Aar rykkede Uveiret ham nærmere. I Alsens opholdt sig en Karmelitermunk fra Nestved ved Navn Petrus Laurentii, som bragte Borgerne i Bevægelse imod den catholske Geistlighed; ^{1 1 3}) ogsaa antager man i Almindelighed, at Christen Skrof dengang var

^{1 1 2}) Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 793.

^{1 1 3}) Chron. Skib. S. R. D. 2den T. S. 385.

Præst der og arbejdede for Luthers Lære. ¹¹⁴⁾ Uden-
 tvivl var det disse Mænds Bestræbelser, der gave Biskop
 Jens Anledning til at tilskrive Menigheden i Ålbens flere
 Formaningsbreve. I det ene, som endnu have, klager
 han over, at de forløbne Munk og fortvivlede Præster,
 Luthers Selskab, besyldte den hellige Kirkes Mænd for
 at have lagt Dølgemaal paa den hellige Skrift, og paa-
 skaac, at de nu aabenbare den Sandhed af Skriften, som
 Kirkens Mænd hidtil have skjult for deres egen Fordeels
 Skyld. Han beder derfor Menigheden i Ålbens, at de
 vilde tilholde deres lutherste Prædikanter at sende ham
 skriftlig disse Punkter, og hvis han ikke kunde give dem
 tilbørligt Svar derpaa, vilde han træde over paa deres
 Side. „Dog sig vi Eder overalt, at det var meget
 „bedre, at baade vi og alle lutherste Prædikanter vare
 „hængte i en Galge, end at vi og de skulde lægge en
 „Messen ned, efterdi at Messen er intet Andet, end et gu-
 „deligt Embede, som intet Andet handles udi, end Chri-
 „sti Døds og Pines gudelige Hukommelse, og det samme
 „Christi Legem offres, som Kristus selv tilforn offrede
 „paa det hellige Kors.“ Han haaber derfor, at Bor-
 gerne ikke ville tillade, at saadant Rjætteric prædikes i
 deres By, med mindre de ville opfylde hans Begje-
 ring. ¹¹⁵⁾

Den ringeagtende Tone, hvori Bispen i dette Brev
 omtaler de lutherste Prædikanter, stemmer godt med an-
 dre Ytringer af ham om Luther og hans Lære. Han
 skal have sagt om Luther, at der af Munkesloffen var

¹¹⁴⁾ Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 798. Münter: Nef. Hist.
 1ste Deel. S. 468.

¹¹⁵⁾ Jens Andersens aabne Brev til Ålbens, dat. ex curia epi-
 scopali Othoniensi, prima dominica adventus Dni. Anno
 1527. Hvitf. Freder. den 3. S. 147.

fremstaaet en lærd, men ond Mand, der paaførte de lade Buge Krig, og som vilde bevirke, at de forglemt og tilsidefattede Videnskaber vilde komme til Ære igjen. Overhoved lader det til, at han, ubekjendt med Reformationens egentlige Væsen og uden at ahne dens verdenshistoriske Betydning, mere har ringeagtet, end hadet den, da han ansaae den protestantiske Gudstjeneste langt ringere end den catholske i udvortes Glæds og Værdighed. Ganske skal han ikke have frakjendt Luthers Lære al Værd, ¹¹⁶⁾ og vist er det, at man ikke kan anføre nogen Voldsomhed af ham imod dens Tilhængere; tvertimod synes han endog senere at have staaet paa en ret venstabelig Fod med Jørgen Jensen Sadolin, der blev den første protestantiske Superintendent i Fyen. ¹¹⁷⁾

Om Jens Andersen har havt nogen særlig Anledning til at skrive til Menigheden i Viborg, eller han blot af almindelige Grunde har forsøgt at virke paa denne By, der var Reformationens Focus, er os ubekjendt. Men i Aaret 1522 tilskrev han denne Bys og Aalborgs Borgerstab et Brev, der er affattet i en langt værdigere Tone, end det til Ælsens, og er baade mere maadeholdende, end man efter den almindelige Tone i Datidens Polemik skulde vente det, og forstandigere, end lignende Breve fra andre af de danske Biskopper. ¹¹⁸⁾ Først foreholder han Menigheden den Uro og Uvedragt, Luthers Lære har foraarsaget i Tydskland, og giver den Skyld for den Blodsudgydelse, Mord og Brand, der for kort siden herjede dette Land, hvorved han sigter til

¹¹⁶⁾ Hamøfort i S. R. D. VII. p. 240.

¹¹⁷⁾ cfr. S. R. D. VIII. S. 526.

¹¹⁸⁾ cfr. Dve Bilde's Brev i Suhms N. Saml. t. d. danske Hist. 3die Bind. S. 285 og Aage Sparres Brev til Malmø i D. Mag. 5die Bind. S. 256.

Bondekrigen. Det er ikke Christi Ord, der have foraarsaget denne Tvedragt, men Luthers Udtydning paa nogle Punkter i den hellige Skrift. Dernæst berører han dog en af Hovedpunkterne i Striden, nemlig den vigtige Lærdom i det catholske System om Kirkens Autoritet og Magt til at regulere den Enkeltes Tro, og søger tillige at vindicere den af den catholske Kirke autoriserede latinske Bibeloversættelse den afgjørende Myndighed, som Kirken tillagde den. Endelig formaner han Borgerne til Enighed, og tilbyder yderligere Oplysninger, om de ønske dem. ¹¹⁹⁾

At Hans Tausen, mod hvem Bispens Brev egentlig er stilet, skjøndt det ikke nævner ham, ei kunde lade det ubesvaret, forstaaer sig af sig selv. Han forfattede altsaa et eget Skrift, hvori han giver et Slags fortløbende Commentar til Biskop Jenses Brev, men som dog først blev trykt og publiceret i Aaret 1529. Tausen tiltaler deri sin Modstander i sin sædvanlige heftige Tone, der langt overgaaer den, Bispens havde brugt, og som synes at røbe, at han meget vel har kjendt den mistlige Stilling, hvori denne dengang befandt sig. ¹²⁰⁾ Hans Skrift fremkaldte intet Gjensvar fra Jens Andersens; thi dennes Skjæbne tog ved samme Tid en Vending, der førte ham bort fra den Skueplads, hvor paa Tausen spillede saa vigtig en Rolle.

Foruden det Tryk, Tiden medførte for ham saavel som for alle catholske Prælater, havde hans Liv, lige siden Kong Frederiks Thronbestigelse, været en uafbrudt Kjede af Krænkelser, som den ham fjendske Adel, der

¹¹⁹⁾ Jens Andersens Brev til Viborg er aftrykt foran Tausens Svar; sef. Münterss Ref. Hist. 1ste Deel. S. 470. ff.

¹²⁰⁾ Udtrøg af Tausens Svar til Biskop Jens Andersen, i Münterss Ref. Hist. 2den Deel. S. 51. ff. (XI.)

havde Kongen ganske paa sin Side, tilføiede den gamle stive Bisp, som altid havde været dem en Torn i Diet. Hos sine geistlige Medbrødre sandt han ikke den Understøttelse, man skulde troe, at i det Mindste deres egen Interesse maatte drive dem til at yde ham; men de vare alle Adelige, Adelens „Blod og Kjon,“ som de idelig raabe paa, der kun med Ringeagt saae ned paa Landsbyfkomagerens Søn.

Da Jens Andersen efter Erkebiskop Byrges Død var det eneste uadelige Medlem af den høie Geistlighed og af Rigsraadet, var den Artikel i Kong Frederiks Haandfæstning, hvorved han lovede, at de danske Prælaturer kun skulde besættes med Adelige, personlig krænkende for ham, og hvor lidet man var tilbøielig til at skaane ham, fik han snart at føle. Allerede i Maret 1524 fik hans Sjender Kong Frederik til at troe, at han, i Anledning af den almindelige Landehjælp, der var Kongen bevilliget, og hvorved hver Sognekirke var ansat til 15 Mk., havde paalagt disse en Byrde af 100 Mark hver. Kongen forlangte Oplysning herom, og Bispens gjendrev ikke blot denne Dagtaalelse, men tilføiede i sin sædvanlige skarpe Tone: „og raader jeg Eders Raade, „at Eders Raade varer sig for saadanne Folk, som pleie „at føre saadan Lidende.“¹²¹⁾

Hvor ugunstigt Adelen var stemt imod ham, viste sig ret paafaldende i det følgende Aar; thi da der, ifølge den paa Herredagen i Kjøbenhavn bevilligede almindelige Bæbning af Adelen, skulde udnævnes Nogle til at foretage Mynstring, bleve i hvert Stift Bispens og et Par Rigsraader bestemte dertil; kun Bispens af Fyen blev

¹²¹⁾ Biskop Jens Andersens Brev til Kong. Frederik, dat. Ulsøe Sabbato infra octavas omn. sanct. 1524. Original paa Papir i Scheimearchivet.

forbigaaet. Da det laae i Landets daværende Forsatning og Bispernes Stilling som de første Magnater, at kun de kunde sættes i Spidsen for deres Stifters samtlige Adel, var denne Tilfidesættelse en grov personlig Fornærmelse mod Jens Andersen; ¹²²⁾ og saa sigtede den ovenfor anførte Klausul i Bispernes Forfkrivning til Adelen paa Herredagen i Odense 1526 alene til ham og maatte være saa meget mere foruroligende for ham, som den gjorde hans Besiddelse af meget betydeligt Fordegods usikker. ¹²³⁾

Jo mere Biskop Jens tidligere havde ladet Adelen i sit Stift føle sin geistlige Myndighed og den Foragt for deres medfødt Fortrin, som de, der have svunget sig selv i Veiret, i Almindelighed nære, ¹²⁴⁾ desto mere krænkende maatte denne Behandling være for ham; og det kunde ikke være andet, end at hans personlige Fjender benyttede sig af hans betrængte Stilling. Iblandt disse blev især Familien Rønnoy ham farlig. Marquard Rønnoy var vel død; men hans Enke og to Søner, Eiler og Joachim Rønnoy, den Første Herre til Hvidkilde, den Sidste den senere saa bekjendte Sjællandske Biskop, havde arvet den Afdødes Had og Fordringer. Og endskjøndt vi Intet kjende til disse Stridigheders Natur, er det troeligt nok, at Jens Andersen, om han endog har havt Lovens Bogstav for sig, har anvendt sin biskoppelige Autoritet imod denne Familie paa en utilbørlig Maade. Da Joachim Rønnoy 1526 var kommen hjem fra en Udenlandsreise, maa han paa en foruroligende Maade have viist sit fjendtlige Sindelag imod Bispen, eftersom Kong Frederik anfaae det for nødven-

¹²²⁾ N. D. Mag. 5te Bind. S. 95. cfr. 6te Bind. S. 150.

¹²³⁾ See ovenfor S. 65.

¹²⁴⁾ cfr. Euaning, Christiernus sec. S. 139.

dig, at tage det Løfte af ham, at han vilde lade Biskop Jens i Fred, indtil deres Strid var afgjort ved Retten.
 125) Ved Herredagen i Odense 1527 [XII] blev da bestemt, at Sagen skulde afgjøres af otte Voldgiftsmænd, fire paa hver Side; kunde de ikke blive enige, skulde Kongen have den afgjørende Stemme. Sagen synes at have været meget tvivlsom; thi Voldgiftsmændene kunde ikke enes, og da Kongen i Sommeren 1528 var paa Nyborg Slot, hvor ogsaa en haard Dom gik over en anden Prælat, den udvalgte Erkebiskop Lage Sparre, erklærede han sig for Rønoverne. Ved denne Kongens og de fire Voldgiftsmænds Dom blev Biskop Jens, for „ret uskjellig Vand,“ han havde paaført Marquard Rønno, samt fordi han havde kaldet ham en aabenbar Rjætter og ladet sig inddømme i hans Guds, tilpligtet at betale Frue Mette, Hr. Marquards Enke, 100 rhinske Gylden strax og siden hende og hendes Børn enten 1500 Mark dansk, eller afstaae dem Pederstrup Byfang og Ringsstedgaard. 126)

Denne Kjendelse opbragte den gamle Biskop; Pederstrup og Ringsstedgaard vilde han paa ingen Maade miste, og nogen Tid efter udstedte han et aabent Brev, hvori han paastod, at Kongen selv havde paa Hverringe sagt til sin Kantsler, Mester Claus Børge, at dersom han forseglede den i Nyborg affagte Kjendelse med Kongens Segl, skulde han ikke leve den Dag, Kongen vilde vedgaae det. Ogsaa erklærede Bispen deri, at for at Skovene ved Pederstrup og Ringssted Gaard ikke skulde komme i uredelige Folks Hænder og fordærves, saa udlagde han iftederfor dem noget af Stiftets Guds. Paa Eiler Røn-

125) Hvitf. K. Frederik den Førstes Hist. S. 133.

126) Dom, dat. Nyborg Slot Onsd. efter St. Canuti Regis Dag, 1528. Hvitf. K. Frederik d. F. S. 164.

nov var Bispen meget fortørnet, og sagde til ham, at han havde gjort en uartig og uredelig Forfølgning imod ham.¹²⁷⁾ Denne Bispens egenmægtige Forandring i Kongens og Voldgiftsmændenes Kjendelse og disse uoverlagte Ytringer havde de alvorligste Følger for ham; thi Cantzleren og Eiler Rønnov paaførte ham en Injurie-Process for Kongen og Raadet, og Kongen selv blev vistnok meget vred paa ham. Nu følte Bispen, at han ikke længer kunde modstaae sine Fjender, og at det var paa Tiden at trække sig tilbage; thi dersom Dommen gik ham imod, kunde han under de daværende Omstændigheder, da han hverken kunde haabe Hjælp fra Rom eller af de andre danske Prælater, eller gjøre nogen Brug af sin geistlige Autoritet, ikke blive ved Embedet.

Allerede i Aaret 1527 havde han indgaaet en Contract med Knud Gyldenstjerne, Domprovst i Viborg, om at tage ham til sin Coadjutor og Eftermand, hvis han blev til Sinds at opgive Stiftet; i saa Fald skulde Coadjutoren betale ham en aarlig Pension paa 600 rhinske Gylde. Kong Frederik havde stadfæstet denne Overenskomst, men tillige betinget sig, at naar Knud Gyldenstjerne kom i Besiddelse af Stiftet, skulde han, istedetfor at hente Confirmation i Rom, indbetale til Kongens Kasse den Sum, som pleiede at erlægges derfor til Curien.¹²⁸⁾ [XIII] Ogsaa synes det, at Gyldenstjerne senere har maattet afstaae Domprovstiet til Biskop Jenses Søstersøn, Christiern Pedersen.¹²⁹⁾

¹²⁷⁾ Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 852.

¹²⁸⁾ Kong Frederiks Stadfæstelse paa Contracten imellem Jens Andersen og Knud Gyldenstjerne, dat. Gottorp Hel. Trefongers D. 1527; Knud Gyldenstjernes Forpligtelse til Kongen, dat. Gottorp Torsd. efter Hel. Trefonger 1527. Begge i Münters Reform. Hist. 1ste D. S. 538.

¹²⁹⁾ Hæmefort i S. R. D. VII. S. 242.

Den Udvei, Bispfen saaledes havde holdt sig aaben, benyttede han nu til at undvige det Uveier, han ikke kunde afvende, især da han i lang Tid havde været syg og svag. Den 14de Marts 1529 kaldte han sit Kapitel, Prior og Brødrene i St. Knuds Kloster, til sig paa Bispegaarden i Odense, gjentog i deres Nærværelse Valget af Knud Gyldenstjerne til sin Coadjutor og tilkommende Eftermand, og overgav ham strax Besiddelsen af Stiftet. Selv forbeholdt han sig, foruden den betingede Pension, Kjærstrup Gaard paa Taasinge, hvis han forblev i Danmark, imod at svare sin Coadjutor den sædvanlige Afgift deraf, og desuden et Værelse paa enhver af Stiftets øvrige Gaarde. ¹³⁰)

Hvor Jens Andersen nu begav sig hen, vide vi ikke, og høre i nogen Tid Intet til ham. Maa skee har han, som man næsten maa formode af et Udtryk i Resignationsbrevet, ganske forladt Landet, og i saa Fald rimeligviis opholdt sig i Lybek. Men imidlertid vare hans Sjender ikke ledige. Kongens Cantzler og Eiler Rønnow dreve paa Processen; han blev indstævnet til tre Herredage, men mødte naturligviis ikke, baade fordi han nok kunde forudsee Dommen, og vel ogsaa fordi han efter den hidtil gjældende Lov ikke kunde ansee Kongen og Raadet for de rette Dommere i en Sag, som egentlig var foranlediget ved den Brug, han havde gjort af sin biskoppelige Myndighed. Men Kongen behandlede Sagen som ene henhørende under verdslig Ret, og fældede endelig den 26 Juli 1530 paa Herredagen i Kjøbenhavn en meget mærkelig Dom over den fraværende Biskop, hvilken de andre Prælater enten vare ukloge nok til at billige, eller for svage til at kunne nægte deres Samtykke. Kongen dømte her, at Claus Bøge, Eiler

¹³⁰) (See Bilag H.)

Rønnoy og hans Medarvinger skulde være frie for alle de Sager, Biskop Jens Andersen havde paasagt og paaskrevet dem; og, da Claus Gøøge havde fremlagt et aabent Brev, underskrevet af Kongen og Rigets Hovmester, Mogens Gjøe, hvori Kongen aldeles benægter at have sagt de Ord paa Hverringe, som Bispen havde be-
 raabt sig paa, blev dennes aabne Brev erklæret for et usandt og falsk Brev. Pederstrup og Kingsstedgaard bleve paa Ny tildømte Fru Mette Rønnoy og hendes Medarvinger til evig Eiendom. „Dg efterdi fornævnte „Bisp Jens Andersen haver sagt, og med sit forseglede „Brev skrevet til fornævnte vor Cantzler, Eiler Rønnoy „og hans Medarvinger ubequemmelige og uredelige Ord „paa deres Være og Lempe anrørendes, og samme Ord „i ingen Maade bevise kan, da haver han derved gjort „Uret, og bør derfor at bøde 5 Mark Modes og 5 Mk. „for hver af Sagsmændene, og derfor at være Mindre- „mand.“¹²¹⁾

Hvorledes den gamle Bisp maatte blive tilmode ved en saa vanærende Dom, er let at begribe; men han var klog nok til, i nogen Tid at forholde sig ganske rolig, endstjøndt der endnu i samme Aar blev gjort Forsøg paa at bringe hans Misfornøielse i Bevægelse og derved drage ham ind i farlige Planer imod den bestaaende Regjering i Danmark. Hans gamle svenske Venner, Erkebiskop Gustav Trolle og Ehure Jensen, hvilken Sidste, efter et mislykket Forsøg paa at bringe Folket i Westergothland i Oprør mod Kong Gustav Basa, ogsaa var flygtet til Danmark, bleve paa den svenske Regjerings Forlangende forviste fra dette Land. De begave sig da til den fordrevne Konge i Nederlandene; og da denne i Aaret

¹²¹⁾ Dommene, dat. Kjøbenhavns Slot, Tirsdag efter St. Jacobedag (20 Juli) 1530 i Pontop. An. Eccl. 2den T. S. 851. ff.

1530, efter at have udsonet sig med den catholiske Kirke, [XIV] sit Løfte om kraftig Hjælp af sin mægtige Svoger, Kaiser Carl, der da var paa Høiden af sin Magt: saa søgte de at berede ham en gunstig Modtagelse i Danmark og at knytte Forbindelser med dem, de kunde formode at være misfornøiede med den nærværende Regjering, eller af andre Grunde at ønske en Forandring. Ogsaa til Biskop Jens skreve de i denne Anledning, forsikrede ham, at Kong Christian fortrød den Strid, der forud havde været imellem dem, og vilde nu blive ham en gunstig Herre. Da Kongen nu havde faaet Løfte om mægtig Hjælp, bade de Bispen, at han vil bidrage Sit til at afvende Blodsudgydelse ved at sætte sig i Forbindelse med, og hemmelig opmuntre dem, der kunde vindes for Kong Christians Sag. De sendte ham ogsaa Breve til Besorgelse, hvis det kunde skee uden Mistanke. ¹³²⁾ Men dette Brev blev, saavel som lignende til andre danske Prælater og Aldelsmænd, uden Virkning.

I Aaret 1532 finde vi atter Jens Andersen paa Kjerstrup Gaard paa Taasinge, hvorfra han synes at have tilbudt den evangeliske Prædikant i Odense, Jørgen Jensen Sadolin, der var kommen dertil paa Knud Gyldenstjernes Forlangende, men ved de ivrige Catholikers Forbittrelse endog svævende i Livsfare, et Tilflugtsted hos sig. ¹³³⁾ Men kort efter blev han selv paa den voldsomste Maade reven ud af sit rolige Liv paa Taasinge.

Otto Porsfeldts hollstenke Slægtninge havde endnu ikke glemt deres Had til ham, som de antog for Op-

¹³²⁾ Erkebiskop Gustavs og Thure Jensens Brev til Biskop Jens Andersen, dat. Mecheln. St. Thomas Ap. Dag (21 Decbr.) 1530. Hvitf. Freder. d. F. S. 235.

¹³³⁾ Sadolins egne Ord herom i S. R. D. VIII. S. 526, sfr. Samæfort i S. R. D. VII. S. 242.

havsmanden til Vorskfelds Drab, og som ikke havde villet forsonde dem ved at betale Bøder for sine Folks Gjerning. Christoffer Rankau til Quarnbeck havde enten Kong Frederiks hemmelige Samtykke, eller og, hvad der er sandsynligere, benyttede sig af den almindelige Forvirring efter Kongens Død til at fuldføre sin Hævn. Engang i Aaret 1533 landede han om Natten paa Laasinge, overrumplede Kjarstrup, slæbte den gamle Bisp ud af Sengen, og førte ham bunden bort med sig til Holsten. For at Gjerningen ikke skulde opdages, blev han i fem Maaneder ført om fra det ene Sted til det andet i Skove og Heder, og endelig kastet i et snevert Fængsel. Imidlertid mishandlede man den arme Mand paa den afskyeligste Maade, for at afpresse ham Penge. I et latinsk Klagevers, han senere forfattede, beskriver han de Piinsler, man tilføiede ham: man slog ham, trak Lænderne ud, underkastede snart et, snart et andet Lem Torturen; ja, engang skal han endog nogen være bleven overstrøgen med Honning og udsat i Solen for Fluer og Myg. Da endelig hans Slægtninge i Lybek erfarede hans Ulykke, udløste Henrik Skepping, en Borger i Lybek, der var gift med Bispens Søsterdatter, ham af Voldsmandenes Hænder med en betydelig Sum. ¹³⁴⁾

Jens Andersen begav sig nu til Lybek, hvor han endelig fandt en sikker Havn efter saa mange Storme. Her opholdt han sig i Begyndelsen af 1534, paa Bispegaard den, ¹³⁵⁾ og selv om han end atter vilde have udsat sig for sine Fjenders Efterstræbelser, maatte Lybekernes Krig i Danmark og de borgerlige Uroligheder, der snart blus-

¹³⁴⁾ Bispens Klagevers i S. R. D. VIII. S. 527. (cf. Hvitfeldt R. Christ. d. N. S. 69. Samført i S. R. D. VII. S. 240. Evaning. Christ. Sec. S. 140.

¹³⁵⁾ See den i Anmærkning XII anførte Quitting.

sebe op i lys Lue, gjøre ham det umuligt at vende tilbage til Fædrelandet. Fra Lybek lader det til, at han ved Breve til sine Venner i Danmark har segt at virke til Fordeel for denne Stad; ¹³⁶⁾ og hvo kan undre sig over, at han, der selv var en Mand af Almuen og havde lidt saa meget af Adelens Hovmod, ønskede Christian den Andens Partie Seier? men han oplevede endnu Adelens og Christian den Tredies Triumph og den catholske Kirkes Undergang i Danmark, dog uden selv at lide noget Tab ved denne Omvæltning, da Kong Christian skal have ladet ham Pensionen af Odense Stift udbetale efter Knud Gyldestjernes Affættelse. ¹³⁷⁾ Her i hans Asyl endte Døden hans stærkt bevægede Liv den 20 Januar 1537. ¹³⁸⁾ Nogle Aar tidligere, formodentlig imedens han levede paa Kjørstrup, havde han selv forfattet sin Gravskrift og ladet den ophænge i St. Knuds Kirkes Lectorium. Deri siger han, efter en summarisk Beretning om de vigtigste Begivenheder i sit Levnet:

Sed queror mea me iam quorum sangvine dispar
Sum, multis odiis cedere fata jubent.

Hic tandem jactus videor Præsul Othonianus,
Qui quondam fuerim vermibus esca modo.

Post hinc ad superos videris me solvere lector,
Scriptis ad calcem tu necis adde diem.

Denne Bøn opfyldte Superintendenten Sadolin, og tilføiede nogle latinske Vers, der vise, at han ikke uden Bevægelse betænkte den engang saa anseelige Prælats verelfulde Liv. ¹³⁹⁾

¹³⁶⁾ See Bilag I.

¹³⁷⁾ hvitf. Christ. d. Anden. S. 69.

¹³⁸⁾ S. R. D. VIII. S. 527. cfr. Pontop. An. Eccl. II. S. 447.

¹³⁹⁾ S. R. D. VIII. S. 525.

Skrifter vide vi ikke at Jens Andersen har efterladt sig, og uden Tvivl har han ligesaa lidet haft Sind som No til litterær Virksomhed. Hvorledes han udtrykte sig skriftlig, vil man finde Prøver paa i Bilagene til denne Levnetsbeskrivelse. Hans Valgsprog skal have været: *Salve patientia gloriosa victrix*, som man fortæller, at han med gyldne Bogstaver lod sætte over Indgangen til sin Bispegaard. ¹⁴⁰⁾ Vi vide intet Andet om hans Ydre, end at hans Bagehoved var skaldet, hvorfor man kaldte ham Biskop Beldenak: et Ogenavn, som han meget vel kjendte, men som han var for klog en Mand til at tage sig nær. Mandens Evner og Charakter maa Læseren selv bedømme; hvad hans Samtidige meente om begge, er klart af den iblandt Folket almindelig udbredte Mening om hans Kyndighed i den sorte Kunst; thi man har vel neppe nogensinde beskylt et Dummerhoved eller en Mand af almindelig anerkjendt Rettsindighed for Trolddom. Af de to Anekdoter, der fordum tjente til Beviis for denne Beskyldning, finder man den ene: hans Forsigelse af Didrik Slagbæks Skjæbne, i nærværende Fortælling; den anden: om den List, hvormed han engang drev sin Fjende, Marquard Rønnov, paa Flugt, er alt for bekjendt til at den behøver at gjentages her.

Om hans Skjæbne ville vi kun bemærke, at dersom han har syndet, saa har Nemesis ikke opsat Straffen til en anden Verden.

---

¹⁴⁰⁾ Pontop. An. II. S. 447.

Anmærkninger.

I.

Hvitfeld (Christ. den Tredies Hist. D. d.) angiver Gyens Bispestols Besiddelser, som bleve sæculariserede ved Reformationen, saaledes: Odense Gaard, Kjerstrup eller Taasinge, Orkel Slot, Baargaard, Eskbjerg paa Hindsholm, Den udi Lolland, Rindgd, Harrisløffgd, Søruppegd, Sjedersby, og sexten Læster Korn Biskopstiene af Fugelscherred. Men denne Angivelse er ganske urigtig, dersom den skal gjælde det Gods, der hørte til Bispestolen, ikke det, som den sidste Biskop maaskee tilfældigviis var i Besiddelse af ved Sæculariseringen, som Lehn, privat Eieendom o. s. v., hvilket her ikke er Stedet til at undersøge. I Biskop Jens Andersens Resignationsbrev fra 1529 (see Bilag H.) angives Godset saaledes: „Biskopsgaarden i Odense, Orkel Slot, med de andre Stiftens Gaarde hver med sit Navn, som er: „Kjerstrup paa Taasinge, Allsøe i Lolland og Sørup i Falsk med „alle fornævnte Slottets og Gaardenes Gods, Rente og Tilliggelse.“ Dette Vidnesbyrd er ganske bestemt og afgjørende, og bestyrkes desuden af det, der ellers er bekjendt. Eskbjerg (Eskelborg) og Harrisløffgaard vare kl. Lehn i Frederik den Førstes Tid (N. D. N. VI. p. 280.) Om Harrisløffgd. vide vi, at det ogsaa i Kong Hanses og Christian den Andens Tid var et Lehn (Suhms Samlinger til den danske Hist. 2det B. 2det H. S. 11.) Hvad Rindgd. skulde være for en Gaard, er ikke let at sige. Det kan ikke være en Tryk- eller Skrivefeil for Ruggaard (eller rettere Rudg.); thi det var kl. Lehn; maaskee er dermed meent enten den nu nedlagte Gaard Ringstedgaard i Sønder-Narraae Sogn, der virkelig tilhørte Jens Andersen, men som hans private Eieendom, der blev ham fradømt 1530. (Pont. An. Eccl. II. p. 852.) eller snarere Rindkloster i Jylland, der i Maret 1520 af Kong Chr. d. Anden blev forlehnet til Knud Henriksen (Gyldenstjerne) paa Livstid. Suhms N. Sl. t. d. d. H. p. 361. Danske Atl. 4de Deel p. 255. Hvad Hvitfeld mener med Baargd. er der

forskjellige Meninger om (Bedel-Simonson: Gyens Wilkaar i Brevens Feide S. 116.) Til Stiftets Gods har den ikke hørt, men i al Fald været i Knud Gyldenskjernes private Besiddelse. Gjedesby paa Galfster var i Kong Frederik den Førstes Tid heller ikke Bispegods, men kongeligt (N. D. M. VI. p. 274 og 316.) Den hørte Kronen til allerede i Waldemar den Andens Tid (S. R. D. VII. p. 525.) Biskopstienden hævedes ikke blot af Fugelseherred, men af hele Stiftet. — Cathedralicum, der først blev paalagt Præsterne i det 14de Aarhundrede, blev siden forøget under flere Paaaskud, og blev af Biskop Jens Andersen tilsidst opkrævet med syv Mark. (Hvitf. Kong Olufs, Dronning Margrethes .c. Historie p. 107. Kong Christian den Tredies Be-naadningsbrev for Præsterne i Gyn, dat. Kjøbenhavn Slot. Fred. efter Jubilate 1541. Orig. Doc. paa Pergament ved St. Hans Kirke i Odense.) Et geistligt Gods har maattet præstere flere Byrder til Bispen, i det Mindste i J. W's Tid, siger Hvitf. (Dr. Margr. p. 109); og det bestyrkes ved et Document i Bispecontoirets Archiv i Odense, paa Papir, dat. Odense. dom. Jubilate 1526, hvorved Bispen forleghner Præsten i Guldbjerg en Gaard, der tilhørte Sognets Kirke, og ved hvilken Leilighed han eftergiver de 5 Arbeidsdage, der ellers gjordes deraf til Bispegaarden i Odense, men forbeholder Kirken den sædvanlige aarlige Afgift af Gaarden, nemlig 4 Ørter Byg, og sig selv 1 Mark Penninge. Afgift svarede altsaa ogsaa af Kirkens Gods, ikke blot af Præsterne. Om Sagesald og de mindre Afgifter til Bisperne, som de maatte frasige sig paa Herredagen i Odense 1527 see N. M. V. p. 304. Münters Ref. S. 1ste Deel p. 544. Den i Texten angivne Størrelse af disse Indkomster, der jo desuden for største Delen beroede paa Priserne og enhver Biskops Dekonomie, er kun en Gikning, især da jeg intet Maal har for Tienden, som var den vigtigste Indtægt. Jordegodsset har, efter Formodning, indbragt aarlig omtrent 18,000 Rigsdaler, efter nuværende Værdi, i faste Indtægter; thi paa Herredagen i Kolding 1525 blev Bispen i Gyn ansat til at stille 24 Slavind og 24 Skytter, og den i Kolding fastsatte Matrikul er sandsynligviis omtrent fulgt paa den i samme Aar holdte almindelige Herredag i Kjøbenhavn, da de Grunde, der bevægede det jydsk og fynsk Rigeraad til at bevillige saa stærk en Udskrivning i Kolding, endnu vedvarede

i Sommeren s. A., da den almindelige treaarige Rustning blev bevilliget i Kbhvn. Kan dette med Rimelighed antages, saa have vi et omtrentligt Maal for de vigtigste Indtægter af Fyens Bispestols Jordegods; thi i Kbhvn. bestemtes det, at Geistligheden af denne Art Indtægter skulde stille en med Glavind bevæbnet Rytter og en Skytte til Hest af hver 150 Mark visse Rente. Dette vilde altsaa for 24 Glavind og 24 Skytter udgjøre 3600 Mark visse Rente af Fyens Bispestols Jordegods. Men i Kbhvn. blev ved samme Leilighed bestemt, at hver Tønde Rug eller Vng skulde regnes for 8 Skilling, der ogsaa synes at have været Middelpriisen for disse Kornsorter i Begyndelsen af det 16 Aarhundrede; thi i Aaret 1504 stod Tønden i 3 Skilling, og 1524 i 12 Skf., der nok have været den laveste og høieste Priis: 3600 Mark vilde da være liig 7200 Tønder Rug eller Vng (thi disse Kornsorter ere i den kjøbenhavnske Matrikul satte lige), som vel efter nuværende Priser i det Ringeste maatte give 18000 Rbd. (Hvitf. K. Fr. d. Førstes Hist. S. 116. N. D. M. I. S. 212. V. S. 41. 94. ff. Pontop. An. II. S. 439). Beregnes Cathedralicum til syv Mark, eller 14 Tønder Korn for hver af de 3 Stifters nuværende 212 Sogne, udgjør det aarlig omtrent 7420 Rbd. efter vore Penge, og Indtægten har vistnok været endnu større, endog blot af den Grund, at flere Sogne, som nu ere forenede under een Præst, i de catholske Tider havde hver sin. Disse to Arter af Indtægter ere de eneste, hvis omtrentlige Størrelse jeg veed at finde; men man kan da neppe ansee 50,000 Rbd. som Minimum af alle Bispestolens Indtægter for overdrevent. Snarere turde det være for lidt. Jens Andersen, der var en god Oekonom og driftig Kjøbmand, har ganske vist haft en langt højere aarlig Indkomst. Men Bispen havde ogsaa ofte overordentlig store Udgifter; thi ikke at tale om dem, der vare nødvendige Følger af hans personlige Stilling og store Huusholdning, maatte han ikke sjelden bære meget store Byrder til Rigets Tjeneste. I Kong Frederik den Førstes Tid, da Christian den Andens truende Stilling og Udbredelsen af Luthers Lære bragte Bisperne i Forlegenhed, bevilligede de mere end een Gang en Fjerdedeel eller en Trediedeel af al deres Rente; de stillede et anseeligt Antal Tropper, og maatte ogsaa, ifølge gammel Skik, stille Krigsskibe; saaledes blev Knud Gyldenstjerne 1531 ansat

for et godt bemandedt Skib med alt sit Tilbehør (N. D. M. VI. S. 128). Disse Udgifter, samt Reiser i Rigets Grinde paa egen Bekostning o. s. v., kunne ikke underkastes nogen Beregning, da deres Størrelse ganske rettede sig efter Rigsraadets eller Herredagens Bevilling, der igjen var forskjellig efter Omstændighederne. Imidlertid er det aabenbart, at idet Mindste Jens Andersen maa have havt et stort aarligt Overskud, da vi vide, at han kjøbte anseelige Godser af Kong Hans, Henrik Gjøe o. Andre. Saaledes quittede Kong Hans i Maret 1505 for 1315 Mark til Afdrag paa den Sum, han skyldte Kongen for kjøbt Gods, maaskee af det laarmandske (Quittering, dat. Nyb. St. Dorothæe d. (6te Febr.) 1505. Orig. paa Papir i Geheimearchivet), og i Geheimearchivet findes et „Register paa tved Godts som Biscop Jens hassuer køfft for Guld oc Penninge,“ der viser, hvor betydelig dette Jordegods, som i det Mindste for en stor Deel var hans private Eiendom, har været. Det hedder deri iblandt Andet: „Item godts aff Konning Hans for „viiij M. (8000) Marc wdii gamle dansk mønt oc iiijc (400) „gillen ørbede v Fyn.“ Gods kjøbt af Henrik Gjøe for 690 Gylden. Overhoved beløber Kjøbesummen paa det Gods i denne Fortegnelse, hvis Priis er tilføiet, sig til 9100 Mark og 1290 rhiniske Gylden; desuden Pant for 2000 Mark. Regner man en rhinisk Gylden til $2\frac{1}{2}$ Mark dansk (saaledes regnede Lybekerne 1504. Wehrmann Christ. d. Andens Hist. II. p. 66), udgjør det 14,525 Mark, eller, efter Herredagens Ansættelse 1525, 28,650, Lønder Rug og Byg. Men foruden dette findes paa denne Fortegnelse en heel Deel Gods, hvis Priis ikke er vedføiet, og som sikkert beløber sig til ligesaa stor en Sum; deriblandt det ovenfor omtalte Ringstedgaard og Pederstrup By, hvor Bispen eiede 9 Gaarde, der svarede een Løst Byg, een Lønde Smør og $10\frac{1}{2}$ Mark Penge. (sef. Bedel-Simonsen: Borgruinerne 1ste Hefte p. 62 og Fortegnelsen.) Ringstedgaard og Pederstrup i det Mindste vare Bispens private Eiendom (Pontop. An. II. p. 852), ligesom ogsaa Drbefulunde, da denne Gaard senere tilhørte Bispens Søstersøn Christiern Pedersen, Provst i Viborg. (Bedel-Simonsen. Grevens Feide. S. 115.) Derimod findes paa Fortegnelsen ogsaa den Gaard paa Flakhavn i Odense, der blev bifkoppelig Cancelliebygning, og altsaa kom til Embedet (S. R.

D. VII. S. 239); den kostede 200 r. Gyld. Fortegnelsen er uden Datum, men synes at maatte henføres til Frederik den Førstes Tid, siden Henrik Gise dengang havde solgt saa meget Gods. Dersom Domprovsten i Odense, hans Urne, kunde anvende 50,054 Mark blot paa Trykningen af Bøger (Danske Mag. I. S. 299), hvilke Midler maa da ikke Fyens Biskop have været i Besiddelse af?

II.

Da den i Texten givne Fremstilling af Begivenhederne i Aarene 1503 og 1504 i adskillige væsentlige Punkter afviger fra den, man i Almindelighed finder hos vore Historieforfattere, maa den nærmere godtgjøres. Det var ikke Jens Andersen, der gjorde Freden med Lybekerne, men Boldgiftsmændene, Cardinalen og de tilkaldte Fyrster, især den Første, der ikke behøvede nogen særlig Opfordring af Kongen til at blande sig i Sagen, da Fredsstiftelse netop var en af de Grunde, hvorfor han var udsendt fra Rom. Dette fremgaar af Kranke's, Reimar Koch's og Wispen's egen, ovenfor citerede Fremstilling af Underhandlingerne, og bekræftes af de Breve, Pave Julius den Anden i denne Anledning skrev til Kong Hans og Hertug Frederik (Raynaldi Annales Ecclesiastici Tom. XX. ad. an. 1505 n. 24. p. 27 og n. 26. p. 28). At Wispen ikke var befuldmægtiget Minister hos Lybekerne, men kun Kongens Commissær hos Cardinalen, for at paasee hans Vedste, sees deraf, at han var sendt til denne, ikke til det lybske Raad (N. D. M. 3die B. S. 214), og deraf, at Cardinalen kunde udelukke ham fra Deeltagelse i den snævrere Conferens, som Reimar Koch beretter. Skulde Kongen i nogen Henseende kunne beklage sig over Wispen, maatte det være over, at denne forpligtede ham til at ratificere en Traktat, der stred imod hans udtrykkelige Befaling; men deels bandt dette Løfte, saaledes som det er bemærket i Texten, slet ikke Hænderne paa Kongen; deels blev det vistnok Wispen afpresset af Cardinalen. At denne var vred paa Wispen i Begyndelsen af Underhandlingerne, er ovenfor viist; men at han siden blev gunstigt stemt imod ham, maa man formode af de Beviser paa sin Tilfredshed med ham, Pave Julius den Anden, strax efter Cardinalens Tilbagekomst til Rom, gav ham (se, Raynaldi

An. Eccl. XX. ad. an. 1505 n. 29. p. 29). Men enten Bispen i denne Punkt overskred sin Instrux, eller ikke, saa blev han dog uden Ansvar, dersom Kongen ratificerede Traktaten. Dette er netop Hovedpunkten, der havde den meest afgjørende Indflydelse paa Bispen's senere Stjæbne. Man har villet benægte denne Ratification, eller dog gisre den tvivlsom, men uden Grund. Hvitfeld siger udtrykkelig, at Kong Hans vedgik Handelen. (N. Hanses Hist. p. 205). Efter Meimar Koch lovede Kongen paa Segeberg til de to lybske Borgemeestere, at han vilde holde den Fred, Cardinalen o. d. Andre havde gjort. Paven, i de omtalte Brever til Kongen og Hertugen, kalder det en Fred, og betragter Kongen som bunden derved; men dette forudsætter jo nødvendig, at han har ratificeret, hvilket ogsaa bestrækes derved, at Lybekerne opfyldte de dem ved Traktaten paalagte Forpligtelser. Om man vilde indvende, at da Lybekerne havde Hertugens Caution, maatte de, for at denne ikke skulde tabe sin Kraft, opfylde deres Forpligtelse, enten Kongen ratificerede eller ei, saa svares, at det er ganske utroeligt, at Hertugen og hans Medlovere skulde have paataget sig Cautionen, dersom de ikke vare sikre paa, at Kongen vilde staae ved Traktaten. Dette Sidste modbevises ikke deraf, at Kongen siden nægtede at betale Hertugen de udlagte Penge, og at Voldgiftsmændene i Kiel dømte ham fri derfor; thi dette skeete paa Grund af, at Hertugen havde betalt i Lybek hvad hans Caution ikke forpligtede ham til (N. D. M. 3die B. S. 217). Og om Kongen endog ikke havde havt dette Paaskud, vil man ikke kunne ansee ham forpligtet til at erstatte sin Broder hans Udlæg; thi Hertugen coverede for Noget, Kongen udtrykkelig havde ladet ham forbyde at indgaae. Ja, selv om Hertugen paatog sig Cautionen efter at Kongens Ratification paa Traktaten var ankommen til Lybek, var Kongen endda ikke forpligtet til at give ham nogen Erstatning; thi Kongen havde ikke anmodet Hertugen om at covere for sig; men denne gjorde det paa Lybekerne's og Cardinalens Forlangende. Kongen kunde altjaa ikke ansee sig bunden ved sin Broders Caution, saa at han, hvis han inden den i Traktaten fastsatte Betalingsstermin skulde paa Ny komme i Strid med Lybekerne, endda skulde betale den Sum, Traktaten tilholdt, enten directe, eller indirecte ved at erstatte sin Broder hvad denne kom til at betale ifølge Cautionen.

Heller ikke modbevises Kongens Ratification deraf, at han siden ikke opfyldte Traktatens Bestemmelser; thi for ikke at tale om, at saa mange ratificerede Tractater aldrig ere blevne opfyldte, saa havde Kongen en Grund til at uudslaae sig deri, at der imellem Tractaten og Beialingsterminen var udbrudt nye Uenighed imellem ham og Lybekkerne formedelst Sammenkomsten i Rostok. Ligesaa lidt kan man anføre den Deduction, som Kongen lod indgive ved Fredscongressen i Nykjøbing 1507 (N. D. M. 3die B. p. 201); thi vel siges deri, at Kongen nægtede at ratificere, dog ikke at denne Vægring angik den af Cardinalen istandbragte Fredstractat, men Hertugens og hans Medloverses Caution. Enhver indseer, at han gjerne kunde ratificere Tractaten og dog ikke ansee sig bunden ved Cautionen. Naar vi saaledes have Historiekrivernes bestemte Vidnesbyrd for, at Tractaten blev ratificeret af Kongen, og dette Vidnesbyrd understøttes af alle Omstændigheder, imedens Intet strider derimod, saa ere vi ikke berettigede til at kalde Bispens egen Paastand i Tvivl; men han siger i sit Indlæg imod Kong Christian den Anden ganske bestemt, at Kongens Ratification ankom til Lybek endnu før den i Tractaten fastsatte Tid, og før Bispens af Odense — formodentlig ogsaa de andre Medlovere — paatog sig Cautionen, samt at Ratificationsdocumentet blev af Hertugen udleveret til Kong Christian den Anden ved Hylningen i Flensborg 1513 (N. D. M. 3die B. S. 215 og 218.) Ligesaa vigtigt, som det her maatte være for Bispens, ikke at blive overbeviist om en Usandhed, der vilde give hans Sag den usordeclagtigste Bending, ligesaa vigtigt og let maatte det være for Kong Christian at bevise det Modsatte, dersom Bispens ikke virkelig havde Ret i sin Paastand. Den Omstændighed, at Ratificationsdocumentet hidtil ikke er fundet, beviser naturligviis ikke, at det ei har existeret; hvo veed, om det ikke kan findes endnu? og om det endog aldrig fandtes, er deri dog intet Paafaldende, især da det angaaer en af Hovedankerne imod Kong Christian den Anden. Hvorfor skulde denne Konge ikke have taget det bort med sig, saavel som sit øvrige Archiv?

At Bispens af Fyen selv var en af Cautionisterne, lagde ikke nogen Forpligtelse paa Kong Hans; thi den Sag vedkom blot Bispens, der coverede som en Magnat, ikke som Kongens Gesandt

og derved bandt sig, ikke sin Herre: en Føielighed, der vistnok hidrog meget til at forsone den fortørnede Cardinal. — En anden Hovedpunkt er Otto Porsfelds Drab. De nyere Historie-
 skrivere, der omtale denne Begivenhed, henseer den, efter Hvitfeld, til Aar 1514. (Hvitf. R. Christ. d. Andens Hist. S. 66); men Hvitfeld benyttede Hamsfort, der paa dette Sted maa antages for hans Kilde (S. R. D. VII. p. 259). Ogsaa Evanning henseerer Drabet til Dronning Christines Enkestand, dog uden at angive Aaret (Svaningii Christ. Sec. p. 134); men at Evanning er ganske upaalidelig især i Alt, hvad der angaaer Chronologien, veed Enhver, der har læst hans Bog. At Porsfeld er dræbt Aar 1514, beroer altsaa paa den ikke samtidige og ikke nøiagtige Hamsforts Vidnesbyrd. Men at Begivenheden maa henseeres til Aar 1504, er vist; thi 1) omtales den i Dronning Christines Regnskabsbog under dette Aar: et Vidnesbyrd, der alene afsjører Sagen, da det samtidig skrevne Regnskab umuligt kan have fejlet (Molbechs Nordiske Tidskrift for Historie, Litteratur og Konst. Første Bind. S. 440 og 563). 2) Bispen selv henseerer Drabet til dette Aar, naar han i Aaret 1534 siger, at det skeete for 30 Aar siden (S. R. D. VIII. p. 528.) (Dog tør jeg ikke forfølge, at jeg har nogen Formodning om, at den sidste Deel af Bispens Vers fra: „Est cunctis dedecus qui sunt cognomine Rantzov“ og til Enden, ikke ere Bispens egne Ord. Men i al Fald hidrøre de enten fra hans Søstersøn Christiern Pedersen, eller fra Biskop Sadolin, hvilket det dog er umuligt at afsjøre blot efter de Oplysninger, S. R. D. angiver, altsaa fra et med Jens Andersen samtidigt og bekjendt Vidne.) 3) Neimar Koch sætter ligeledes Porsfelds Død til 1504. 4) Disse Vidnesbyrd bestyrkes ved en Dom af 1522, hvorved Kong Christian paa Grund af Porsfelds Drab sættes i Besiddelse af adskilligt af Bispens Gods; thi deri henseeres Mordet til Kong Hanses Tid (Bedel-Simonson: Borgr. 1ste H. S. 61). Imod saa stærke Vidnesbyrd kunne Hamsforts og Evanings Ord ikke komme i Betragtning, ja ikke engang Hvitfelds, om han endog ikke skulde have sin Efterretning fra Hamsfort; thi han støtter sig her ikke paa noget Dokument eller nogen navngiven paalidelig Kilde.

Alt det var ved Paaskestid, Porsfeld blev dræbt, sees af Dronningens Regnskabsbog (N. Tidskr. anf. St. 563). Paaske-
 dag

var i Maret 1504 den 7 April; den 3 Mai s. A. er Lybekernes Quittering til Hertug Frederik udstedt; at Adelsmænd i Holsten formedelst Porsfelds Død bleve Jens Andersens dødelige Fjender, fik han mange Aar efter haardt nok at føle. Af disse Grunde har jeg anseet mig beføiet til at antage, at det var formedelst Porsfelds Drab, Marquard Rønnow fik Hjælp af slesvigske og holsteniske Adelige til at angribe Bispen og beleire ham paa Ørkel. Bispen selv siger Intet om Grunden til denne Fejde (N. D. M. 3die B. p. 216, 222.)

III.

Jndskriften lød saaledes: R. P. D. (Reverendus Pater Dominus) Jo. An. (Johannes Andreæ) Episcopus Oth (oniensis) hanc curium coepit erigere Anno D. M D III. et consummavit illam M D VIII. Erectionis anno primo valuit modius annonæ tres solidos; sequenti quatuor, cæteris annis valuit ut communiter.

IV.

Efter Pontoppidans Beretning (An. Eccl. II. S. 438.) blev Jens Andersen sendt til Norge med Prindsen som hans Raadgiver, for at dæmpe Oprøret der i Landet, og Biskop P. C. Müller siger, at dette skete i Maret 1502 (Vita Lagonis Urne. Pars prior p. 14); men denne Lærde Forfatter anfører ingen Hjemmel for denne Beretning, der heller ikke kan forenes med andre Omstændigheder. Følge vi Jahns ovenansførte Bærk, der giver meget vigtige Oplysninger og Berigtigelser til den hidtil almindelige Fremstilling af disse Begivenheder efter Archiv-Documenter, blev Knud Alfssen myrdet den 18 August 1502 (Jahn 401), hvorpaa Oprøret udbredte sig i det sydlige Norge, og det synes, at Prindsen efter denne Begivenhed i dette Aar slet ikke var i Norge. Jens Andersen kan i det Mindste ikke have været med dengang; thi den 8 November 1502 var han i Kjøbenhavn, (see ovenfor S. 6 Note 7); den 11te s. M. ligel. (Pontop. An. Ec. p. 721), den 15te December s. A. i Fyen (Torsd. efter Lucia virg. Day fældede han Dom i Wigerslev Præstegaard imellem Præsterne i Wigerslev og Bessinge. Document paa Pergament med Segl i Bispe-Archivet i Odense). Den 14 Februar 1503 var Prindsen endnu i Helsingborg og beredte sig til Toget til

Norge (Jahn 404. Note 3); men den 24 April antom jo Bispen til Lybek og var der i nogen Tid beskæftiget med Underhandlinger (see ovenfor S. 9). I det Øvrige af Aaret var Prindsen paa Krigstog i Vestergothland, og tilsidt modtog han sin Moder i Halland. I Aaret 1504 synes Prindsen ikke at have været i Norge, og Bispen kan heller ikke antages at have været der; thi den 24 Februar var han i Fyen (Kaldsbrev for Andreas Jugvari til Ollerup Kirke, dat. Dalum Kloster Matthæi Apostel Dag 1504, i Fyens Beskrivelse af Th. Broder Bircherod, Haandskrift, tilhørende en Privatmand i Odense). I April og Mai kunde han ikke komme til Lybek formedelsk Feiden med Marquard Rønno, derpaa reiste han til Lybek, (see ovenf. S. 16) og i October synes han at have været i Hertugdømmerne, eller at have villet reise dertil; thi Simonis et Judæ Dag (28 October) 1504 udstedte Kong Hans og Hertug Frederik paa Gottorp Leiebrev for ham til Reise i Hertugdømmerne (plattysk Original paa Papir med et Segl i Geheimearchivet). 1505 kan Bispen ligesaa lidet have været med Prindsen i Norge; thi Hel. Trekongerøsdag var han i Odense (Jahn p. 409.); Christi Legems Dag tilligemed Prindsen i Kjøbenhavn (Behrmann Chr. den Anden 2den D. S. 16.); den 1ste og 2den Juli i Salmar (Hvitf. K. Hans S. 214. ff. Pontop. An. p. 728); den 15 Juli i Kjøbenhavn (Hvitf. anf. St. S. 222; thi Dionysii Apostolorum skal vel være divisio apost.); i October synes han at have været i Viborg (N. D. M. 3die Bind p. 69; thi den Dom, som der — besynderligt nok — henføres til 1515, maa uden al Tvivl høre til 1505); i November var Bispen i Horsens (Kaldsbrev for Jver Pedersen til Minge og Hæringe, dat. Horsens die Stæ Catharinæ 1505 (Fyens Lands Beskrivelse af Th. Bircherod. S. 48. Haandskr. i Universitetsbibl.). Dagen efter St. Kluf Dag (den 30 Juli) var Prindsen i Helsingborg (Behrmann anf. St. Indledning p. LXVIII.). I Aaret 1506, Løverd. efter Knud Konges Dag, synes Bispen at have været i Odense (Danske Mag. 1ste D. S. 301); den 7 December var han i Segeberg (Hvitf. K. Hanses Hist. S. 246); Onsdag efter Marie Besøgelsesdag (i Beg. af Juli) 1507 i Nykjøbing (Hvitf. anf. St. S. 248); den 18 April 1508 i Kjøbenh. (Hadorf. Udg. af Niinkr. 2den Deel S. 408); den 25 April s. N. i Odense (see det ovenfor S.

19 anf. Magestiftsbrev); Fred. eller Søndag efter Peters = Pauls Dag (den 29 Juni) i Ny = Warberg (Hadorf. anf. S. S. 441. hvitf. anf. St. S. 253); den 2den Novbr. i Odense (see ovenf. S. 20). I Aarene 1507 og 1508 var Prindsen i Norge, maaſtee ogsaa 1506; har altsaa Biskop Jens Anderssen nogensinde været med ham der i Landet, inden Biskop Carls Fængseling i Aaret 1508, saa maa det have været 1506 eller 1507; dog er der aldeles ingen Grund til at antage det. Rimeligere turde det være, at han har anbefalet Biskop Carl af Hammer til at være Prindsens Raadgiver, endstjøndt vi heller Intet vide om en Forbindelse imellem disse to Prælater.

V.

At denne navnløse Seddel, det ikke vel kan være skreven af Andre, end Kong Hans, maa være fra Aaret 1509 eller 1510, er blot en Gissning, der grunder sig paa den Paastand af Bispen i Aaret 1517, at Kong Hans havde udsønet ham med Prinds Christian i Kallundborg (Hvitf. Christian den Anden p. 65). I Aaret 1510 var Kong Hans i Kallundborg i Fastetiden (Jahn anf. St. S. 445) og i October (N. D. M. 5te Bind. S. 124), og paa den Tid kan Prindsen gjerne have været i Danmark. Fra St. Hansdag 1509, da han udstedte Nye Privilegier for Bergen (Behrm. LXIX) og til den 21 October 1510, da han fra Algershuus skrev til Capitlet i Trondhjem (Behrm. anf. St. Jahn. anf. St. S. 453), synes han i det Mindste ikke at have været i Norge.

VI.

I Geheimearchivet findes en Seddel af følgende Indhold:

Si Regie majestati videbitur vocandi sunt infrascripti Domini ad effectum subiciendi (sic) se examini super positionibus et articulis tam in causa octuaginta milium florenorum Renensium quam in concilio prouinciali contra Dominum Johannem Episcopum Ottoniensem respectiue exhibitis et productis videlicet

Dominus Johannes secretarius et Petrus Notarius, qui anno preterito fuerunt ex commissione regie celsitudinis in curia Domini decani ecclesie hassniensis ac Harthuicus Langhen Cancellarius dicti Domini Episcopi Ottoniensis nec non Johannes Johannis prepositus in Tosken et Johannes Martini curatus in Nikope nec non

duo aut tres canonici ecclesie Ottoniensis qui melius qualitates ejusdem Ottoniensis ac crimina et delicta per eum commissa noverunt.

Da Bispens Cantzler, Hans Andersen, efter hans nære Slægtnings og Discipels Ewanings Beretning, imod Caution kom løs af Arresten hos Knud Balkendorf i Maret 1518, saa maa denne Seddel være skreven engang i 1519; hvilket synes at bestrykes ved den Efterretning i Hvitfeldts Bispekrønike E. e. ij., at Biskop Styge Krumpen af Børglum i Maret 1519 var forfæren til Odense at dømme imellem Kong Christian og Biskop Jens Andersen.

VII.

I Biskop Lage Urnes Dypsigelsesbrev til Kong Christian, dat. Horsens feria sexta proxima ante Domin. Quasimodogeniti Anno dni. 1523 (Olivarius: De vita et scriptis Pauli Eliæ p. 58), anfører Bispens iblandt andre Grunde til dette Skridt: „Item, at I for „Had og Avind haver tvende Keiser (Gange) ladet gribe værdige „Fader Biskop Jens Andersen af Odense foruden al retfærdig „Sag, Dom og Ret, og aldrig maatte komme til Rette for Danmarks Prælater, og, siden han var kastet i Taarn og Fængsel i „Siælland, I ham alt hans Gods og Penninge, Biskopsgaard, „Slot og al hans Rente fratog.“ Man har heri villet see et Bevijs paa Grækhed: hvorledes vover Bispens af Noeskilde at bebreide sin Konge en Gjerning, hvorved han selv har været behjælpelig? (N. D. M. 5die Bind, S. 197). At denne haarde Dom over Lage Urne er uretfærdig, har Biskop Müller viist (Vita Lagonis Urne I. p. 16), og det maa bemærkes: at Boldgiftsmændenes Kjendelse er et midlertidigt Arrangement med Retskraft, ikke nogen definitiv Dom. Hovedspørgsmaalet: om Jens Andersen var pligtig at betale de 80,000 Gylden, afgjøre Boldgiftsmændene slet ikke; de bestemme kun, hvorledes der skal forholdes, indtil en endelig Dom falder. At dette Arrangement blev overeensstemmende med Kongens Villie, kunde dengang ikke være anderledes, og Biskop Jens havde snarere Grund til at være tilfreds med, at Boldgiftsmændene ikke dømte ham ligefrem til at betale, end til at bebreide dem deres Kjendelse. Naar

Treschow siger, at Lage Urne har instrueret Provst Hans Hansen, som bragte Kongens Klage i denne Sag for den pavelige Stol, saa lægger han i Hans Hansens Brev fra Rom 1515 hvad der ikke staaer deri (N. D. M. anf. St. S. 198 og 205); thi der er jo i Brevet ikke Tale om denne Sag, eller rettere, det er deri slet ikke angivet, hvad det var for en Sag, Hans Hansen klagede over i Rom, og hvorom Lage Urne havde instrueret ham. At den ikke kan have angaaet de 80,000 Gylden, synes at fremgaae deraf, at Provsten udvirkede et Monitorium til Bisppe, der altsaa maa have forseet sig; Paven, der senere tog sig af den fængslede Bisp, kan umuligt have villet afgjøre en tvistig Retssag, som desuden endnu ikke var gjort anhangig, ved et Monitorium. Af den Grund har jeg ovenfor (p. 27) yttret den Formodning, at dette pavelige Monitorium angik Bispens Anmættelse af geistligt Gods og Restitutionen af Odense Provstie, en Sag, hvormed Lage Urne tidligere havde befattet sig (Behrmann Christ. den Anden. 2den Deel S. 64), og hvori Biskop Jens vistnok havde forseet sig. Naar Lage Urne dolerer over, at Kongen satte sig i Besiddelse af Bispens Gods og Gaard, staaer dette ingenlunde i Modsigelse med Voldgiftsmændenes Kjendelse; thi at han her sigter til Bispens andet Fangenskab, sees deraf, at det var Bispegaarden og al hans Rente, det gjøres Kongen til Bebreidelse at have bemægtiget sig (sef. Wedel-Simonsen: Borgr. I. S. 69). Lage Urnes Ytringer i Opsigelsesbrevet ere saaledes ikke i Modsigelse med hans Udfærd som Voldgiftsmand; tværtimod var han, fremfor nogen Anden, beføiet til at gjøre Kongen Bebreidelser for hans Udfærd imod Jens Anderssen, fordi han, efter Erkebispens Død, ene var pavelig Commissær, for hvem Sagen unægtelig burde have været behandlet i første Instans. Han var altsaa retmæssig Dommer, hvem Kongen ikke tillod at gjøre sin Pligt, men som nuatte lade sig nøie med, i Forening med to Andre at afgive en interimistisk Kjendelse, hvis Kraft blot beroede paa begge Parteris Willighed. Derved bortfalder ogsaa Tvisten om Voldgiftskjendelsens Retfærdighed, idet Mindste hvad Hovedspørgsmaalet angaaer; thi her er ikke Tale om en retfærdig eller uretfærdig Dom, men kun om en bequem Overeenskomst; Nu er det vel sandt, at den var meget haard for Bisppe, men det var Omstændighedernes, ikke Voldgiftsmænd-

dens Skyld. Kongen derimod maa man lægge til Last, at han aldrig vilde tillade, at Sagen kom for Retten, hvad dog aabenbart havde været hans Fordeel, hvis han havde troet, at hans Sag var retfærdig.

Hvad den omtvistede Sum's Størrelse angaaer, hersker saa stor Forvirring og Modsigelse iblandt Historiekriverne, at deres Beretninger umuligt kunne forenes. Følgende Punkter, kunne ansees for sikre: 1) at Lybekernes Quitting af 3die Mai 1504 lød paa 56,801 Mark Lybek; 2) at Kong Christian i Maret 1513 forskrev sig til Hertug Frederik for 30,000 Gylden; 3) at Kongen 1517 krævede 80,000 Gylden af Biskop Jens, og 4) at Biskoppen ikke bestred denne Størrelse af Summen, men sin Forpligtelse til at betale den. I denne Forvirring vover jeg at fremsætte den Gissning: at Kong Hans, der virkelig betalte sin Broder nogle af de udlagte Penge (Hvitt. Chr. den And. S. 65. K. Frederik den Førstes Hist. S. 9), har afbetalt de 56,802 Mark L., paa 30,000 Gl., eller, efter den Beregning af Pengenes Værdi, som Lybekerne angive i Quittingen, paa 45,000 Mark L. nær; men at enten Hertugen har i Lybek foruden den Sum, hvorfor han modtog Quittingen af 3 Mai 1504, betalt for sig og sin Broder den Gjeld, deres Fader havde gjort i Lybek, hvilken Kongen ogsaa i Cardinalens Fred blev tilpligtet at betale, og som neppe kan antages at være de smaa Summer til Veløb 14,751 Mark L., der ere specificerede i den omtalte Quitting uden at være Betaling for de optagne Skibe; eller og, at Kong Hans selv har betalt sin Deel af denne Gjeld til Lybek directe; at Kong Christian da enten har aparte maattet tilfredsstille sin Farbroder for dette Udlæg, eller har fundet Lybekernes Quitting til Kong Hans, og da paa den og paa de Erklæringer, Biskop Jens havde udfærdiget om, at Kong Hans havde forbudt Underhandlerne i Maret 1503 at love Lybekerne Penge, har grundet den Paastand, at Biskoppen skulde erstatte ham Alt, hvad Kong Hans havde betalt til Lybekerne enten directe, eller indirecte som Erstatning for optagne Skibe og som Betaling af sin Faders Gjeld. Denne Formodning om Sagens Sammenhæng synes at bestyrkes af flere Steder i Bispens Procurators Indlæg (N. D. M. 3die Bind. S. 212. ff.). Til hvilken Tid dette sidste Document maa henføres, er tvivlsomt. Det maa være skrevet efter

Erkebiskop Byrge's Død i December 1519, siden Lage Urne deri ene nævnes som pavelig Commissær; men kan ikke være produceret, da Sagen blev overgivet til de tre Boldgiftsmænd, 1) fordi Lage Urne ene nævnes deri, og Procuratoren henvender sig til ham som den pavelige Commissær, ikke som en af de tre Boldgiftsmænd; 2) fordi der i Notarial-Instrumentet over Boldgiftsmændenes Dom, hvor Alt nøie beskrives, vel er Tale om, at Dr. Amelung paa Kongens Begne kom frem med et Indlæg, men ikke, at Bispen gjorde det Samme; Bispen omtales desuden som personlig nærværende, og der er slet ikke Tale om hans Procurator eller om noget Indlæg af en saadan; 3) fordi der i Procuratorens Indlæg kun tales om de 80,000 Fl., ikke om Kongens andre Klager over Bispen, da dog Afgjørelsen af disse ogsaa var overdraget til Boldgiftsmændene. Naar man sammenholder denne sidste Omstændighed dermed, at der i Kompromisfjendelsen udtrykkelig siges, at Jens Andersen agtede at føre Proces med Kongen om denne Sag (N. D. M. anf. St. S. 250), saa bliver det høist rimeligt, at dette Indlæg henhører til en saadan, af Bispen senere anlagt Sag. Men naar skulde det være sleet? Diebliffelig efter Boldgiftsmændenes Kjendelse kan det ikke antages, at han har paa Ny rippet op i Sagen; thi dette vilde ganske vist have paadraget ham Kongens Brede igjen; i Sommeren 1520 var han med Kongen paa Flaaden for Stockholm, og forblev i denne Stad den største Deel af Maret 1521. Naar man nu veed, at Biskop Jens ved Gustav Basas Opstand 1521 mistede Indtægterne af Strengnæs Bispes stol, som Kong Christian havde givet ham efter Blodbadet, at han altsaa ved sin Hjemkomst fra Sverrig skulde lade sig nøie med den ene Trediedeel af det, Fyens Stifts Jordegods indbragte, og endelig, at han kort efter sin Hjemkomst 1521 atter blev fængslet af Kong Christian, uden at vi vide Grunden til denne nye Uenighed, og uden at der er Huelighed for, at Kongen derved vilde vælte Skylden for Blodbadet paa ham: saa ligger den Formodning meget nær, at Bispen paa Ny har paadraget sig Kongens Brede iblandt andet ogsaa ved at forsøge paa, at befrie sig fra den Byrde, Boldgiftsmændenes Dom havde paa-lagt ham. I saa Fald maatte Sagen indstævnes for Lage Urne,

der, fordi han havde været en af Boldsgiftsmændene, ikke ophørte at være pavelig Commissær.

VIII.

Flere af de Tidbestemmelser for Aaret 1521, der angives i Texten, afvige fra den almindelige Fremstilling, og trænge derfor til Forsvar. Det kommer an paa at finde, paa hvad Tid de i Noterne 81:84 under Texten citerede Breve og Documenter, som mangle Tidangivelser, ere forfattede. 1) De svenske Rigsraaders Brev til Kongen (Behrmann 2. S. 172) henfører Behrmann til efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene og efter Overgivelsen af Westeraas Slot. Dette Sidste kan ikke være saa; Westeraas Slot faldt først den 30 Januar 1522 (Tegel 1ste D. p. 35); og da der i Brevet ikke berøres nogen Begivenhed senere, end Toget til Dalerne (til Brunabäcks Elv) og hans Fynboes Henrettelse, saa synes Brevet at henhøre til samme Tid som Slaget ved Westeraas eller strax efter, altsaa sidst i April eller Begyndelsen af Mai 1521, inden Kongen endnu havde forladt Kbhavn. 2) Kongens Memoriale (Behrm. 2. S. 174). Gram (Kbhvn. Sl. Skr. III. p. 37) antager, at det er sendt til Stokholm efter Kongens Hjemkomst fra Nederlandene ved Mikkelsdagstid; men da han ikke anfører, at der findes noget Datum paa Documentet, hvilket man ogsaa, efter Behrmann 2. p. 175, maa antage ikke at være Tilfældet, kan Grams Tidbestemmelse kun anses for en Formodning, som neppe udholder Prøve. Det er vist, at det er skrevet efter Slaget ved Westeraas (29 April), men inden de paa Stokholms Slot fangne Fruer bleve sendte til Kjøbenhavn, hvilket skete engang i September (Tegel 1ste D. S. 32. Clesius 1ste D. p. 132.) Men det maa uden Tvivl være skrevet før den 15 Juni, da Biskop Ottos Brev til Kongen, dat. Stokholm, Viti og Modesti 1521 (Behrm. 2den D. p. 169), svarer paa den 19 Artikel i Memorialet. Vilde Nogen benægte dette, fordi Artiklens Indhold kun i Almindelighed er omtalt i Biskop Ottos Brev, men ikke nøjagtig specificeret — hvad Bispen jo dog ikke havde Anledning til — : saa maa man antage det høist Urimelige, at Kongen i September atter skulde have anmodet Biskop Otto om, at modtage Westeraas Lehn, samt paalagt sin Statholder, vel at overlægge det

med Jens Andersen og Andre, da han dog allerede i Juni havde faaet Biskop Ottos Brev om denne Sag. Desuden: hvorledes kan Kongen have været saa let underrettet om Tilstanden i Sverrig, at han endnu i September skulde troe, at Biskop Otto kunde stille Opstanden, der dengang havde udbredt sig over hele Niget? Hvorledes skulde lige Midler kunne udrette Noget endog efter Rigsdagen i Vadstena? Der tales ogsaa i Kongens Memoriale blot om Dalkarlenes Opstand; hvilket Alt passer til Mai eller Juni, ikke til September. Hertil kommer, at Oberst Heiderdorffs Brev af 27 Juni (Behrm. 2den D. p. 156) rimeligviis er Svar paa Artikel 32 i Memorialet, og at Kongen befaler (p. 177), at Myntmesteren skal mynte Penge til Krigsfolkene's Lønning indtil Mikkelsdag, hvorved umuligt kan være meent Mikkelsdag 1522. 3) Biskop Jens Andersens Brev (Behrm. 2den D. S. 157) er Svar paa nogle Artikler i Memorialet. cfr. Art. 33 p. 182 med p. 159, og Art. 17. p. 179 med p. 160. Men Brevet maa antages at være skrevet paa en Tid, da Opstanden endnu indskrænkede sig til Upland (p. 158), men efterat Erkebispnen var fortrængt fra Upsala og dette i Gustav Eriksens Hænder, altsaa engang i Juni Maaned (cfr. Tegel 1ste D. p. 25. Celsius I. p. 106). Dette Brev er altsaa ogsaa en Bestyrkelse for den Mening, at Memorialet er skrevet sidst i Mai eller først i Juni. 4) Bispens Betænkning om Tilstanden i Sverrig maa være skreven sidst i August eller først i September; thi det hedder deri: i Sommer paa fjorten Dage at gjøre, da gav sig til Gustav Eriksen, baade af Stokholm og fra Søren Norby, meste Parten af Ridderkabet og svenske Hofmænd ic. (see Bilag E.); og Tegel siger (1ste D. S. 29. 30), at dette skeete 14 Dage før Herredagen i Vadstena, der begyndte den 24 August. Formodentlig ere disse 14 Dage paa begge Steder kun omtrentlige Angivelser, der henviser os til Slutningen af August eller Beg. af September. — Ved alle disse Tidbestemmelse kommer det an paa, hvorledes de kunne forenes med Kongens Reise til Nederlandene. Her maa da bemærkes, at han ikke kan have forladt Kjøbenhavn før allerlidst i Mai eller Begyndelsen af Juni; thi den saakaldte geistlige Lov har han underskrevet paa Kjøbenhavns Slot Trinitatis Søndag 1521, det er, den 26 Mai. Det bestyrkes ogsaa derved, at Stephan Hoffensteiner meldte ham fra Worms,

at Kaiseren vilde reise til Nederlandene 14 Dage efter Pinte; men sørend han kunde træffe Kaiseren, er Kongen neppe reist (Gram Rbhv. Sl. Skr. III. p. 15). Gram retter (anf. St. S. 20) det Datum paa Peter Martyrs Brev, som han i Note (d) til Meursius p. 770 endnu lader gjælde for Ægte; men er Peter Martyrs Brev skrevet XVII. Cal. Julii, ikke XVIII. Cal. Junii — forudsat, at Grams Conjectur (Rbhv. Sl. Skr. III. p. 20) er rigtig; thi maaske skal Brevet have et ganske andet Datum: saameget er kun vist, at XVIII. Cal. Junii er urigtigt — saa er der Intet, der nøder os til at sætte Kongens Ankomst til Nederlandene tidligere, end i den første Halvdeel af Juni. Gram siger (Rb. Sl. Skr. III. p. 28), at han kom tilbage sidst i August eller først i September; men uden Tvivl kan man kun paastaac, at han den 11 August endnu var i Nederlandene (Hvitsf. Chr. den Nuden S. 196, sammenholdt med Scepperi Responsio ad patrulem L. II), og saaledes passe de Tidangivelser, som ovenfor ere tillagte Brevene fra Sverrig, meget vel med Kongens Reise.

LX.

Behrmann (Christ. d. N. 1ste D. S. 296) paastaar, støttende sig paa det omtalte Kaldsbrev, som han urigtigen siger (f. St. S. LXXIII) at være givet paa Hvidkilde — Marquard Rønnovs Gaard! at den hele Beretning om Wispens andet Fangenskab er Digt; men Kaldsbrevet kan i det høieste kun berettige os til at modificere, eller snarere supplere Historiekrivernes ved Documenter og især af Lage Urne og Jens Andersen selv (efr. Olivarius Paulus Eliæ p. 58 og S. R. D. VIII. 525) bekræftede eenstemmige Fortælling om dette andet Fangenskab. Af det omtalte Kaldsbrev maa der gives flere Afskrifter (see Bedel-Simonsens Borgruiner 1ste H. S. 88), og mærkeligt er det, at den ellers saa paalidelige Thomas Bircherod har havt en Kopie med Mars-tallet 1520. Han siger i „Byens Beskrivelse,“ baade i det Exemplar, der findes her i Byen, og i det, Universitetsbibliotheket eier S. 69, hvilke Afskrifter ere uafhængige af hinanden:

„Østerfjerninge 2c. Jacobus Johannis sagde sig godvillig, men fra Kaldet for Alderdom og Svaghed 1520. Dn. Petrus Johannis kom samme Aar efter ham. Hans Vocation paa Latin har jeg Copie af, givet af Biskep Jens Andersen, dat.

„Urtil Slot 1520 die Marci Evang. og indeholder, at den gamle „Jacobus Johannis skulde have det ene Sogn, nemlig Østerfjerdinges Indkomst sin Livstid.“

Scenen i Fængselet mellem Jens Andersen og Didrik Slaghel har jeg, efter Grams (Kbhvn. Gl. Skr. III. p. 45), henført til Bispens andet Fængsel. Til hans første Fangenskab kan den saa meget mindre henlægges, som Didrik Slaghel først Mar 1519 ved at forraade sin Herre, Arcebold, kom i K. Christians Tjeneste, og da havde Bispen allerede længe siddet fangen. De kunne dengang neppe have kjendt hinanden, og hvorledes skulde den da ubetydelige Slaghel have havt fri Udgang til Fangen? Desuden agter vel Ingen, at tillægge Jens Andersen en virkelig Spaadoms-Naud.

Hvad Bispens Brev fra Lybet angaaer, da er det, som bemærket, uden Navn og Tidsangivelse og kun med det Halve af Stedets Navn; men det kan ikke være skrevet af Andre, end J. N. 1522. Dette vise alle Omstændigheder. Mærkeligt er det, at Bispen deri omtaler sin Datter! At Jens Andersen havde en Datter, er hidtil ganske ubekjendt, og da han omtaler hende saa ligefrem, at han ikke kan have anseet dette Forhold for Noget, der burde skjules eller dækkes med et hounettere Navn, saa har jeg ikke vovet at gjøre ham til Fader blot efter denne Afskrift, hvis Original nok ikke findes i Geheimearchivet. Da han tillige omtaler sin Dattersøn som sin Arving, og vi vide, at Provst Christiern Pedersen, hans Søstersøn, arvede Ordet efter ham (see Anm. I), saa turde dette Datter og Dattersøn være Feil i Afskriften, istedetfor Søster eller Søstersøn, eller brugt om Slægtninger, der af Bispen behandlede som egne Børn. At Jens Andersen kan have havt en Datter, vil jeg naturligtviis ikke benægte; men siden han i saa Fald i Maret 1522 havde en Dattersøn, maatte Datteren uden Tvivl have været født ham, inden han blev Biskop 1501 eller 1502. Indtil nærmere Oplysninger findes, maa Sagen staae uafgjort.

I vor Reformationshistorie er det en tvivlsom Punkt, om Paul Eliæsen blev lokket til at svinge Reformationens Sag i Maret 1521 ved et Canonicat i Odense, som man skal have forskaffet ham efter Aftale med Biskop Jens Andersen. Jeg maa herved bemærke: 1) at der dengang intet Domcapitel og ingen

Canonicater vare i Odense. Munkene i St. Knuds Kloster fore- stillede Bispens Capitel og havde Valgretten. Provstiet havde Anders Glob siden 1512. 2) I al den Tid Martin Reinhard var her i Landet, hvortil i Almindelighed Paul Eliæsens Sinds- forandring henføres, var Jens Andersen i Sverrig.

X.

Münter har i sin Reformationshistorie (I. S. 450) henført til denne Herredag i Odense 1525 den Overeenskomst, hvorved Prælaterne tilstode Adelen Sagfald af deres egne Tjenere, der fældedes for geistlig Ret, hvilket dog, tilligemed Mere, som anføres paa samme Sted, henhører til Herredagen i Odense 1527, hvor Münter ogsaa senere anfører den samme Bestemmelse. Denne Forvirring kommer af et Document i Danske Mag. 4 B. S. 250, som rigtignok er underskrevet 1525, men er sammensat af to Herredages Bestemmelser saaledes, at den første Halv- deel indeholder Resultatet af Herredagen i Odense 1527, den sid- ste derimod den Bestemmelse om en almindelig Rustning, der blev tagen paa Herredagen i Kjøbenhavn 1525. Overgangen er S. 253 „I ha ganger om at beskaffe vore fattige Undersaatte“ :c. Documentet, som det findes i D. Mag. anf. St., er uden Tvivl sammendraget saaledes til Brug i Cancelliet eller for Præla- terne og Adelen, der maatte ønske at have disse for dem saa vigtige Bestemmelser i en beqvem Form til Overfigt. En ganske ligelydende Afskrift af dette Document findes i Bispearchivet i Odense.

XI.

Efter Røn: Sciographia Lutheri Danioi, sive Biographia — Jo- hamis Tausani. p. 119 er Bogens Titel følgende: „Et Kort Ant- svar til Biskop Jens Andersøn Bellenach aff Othense, hans Skriff, hwilched hand tilskreff de Borgere i Wiborg och Ol- borg raadendis dennom at bliffue vbeworede med thenne Ewangelische Lærdom, som Gud hassuer nu aff sin besynder- lige Naade sendt os: Aff Hans Taussen Predicker i Wiborg 1528. tryckt i Wiborg aff Hans Dingarthener 1529. Det Exemplar, som det store K. Bibliothek eier, maasse det eneste i Danmark, har jeg ikke selv kunnet benytte og har derfor maat-

tet holde mig til Münters Udtog. Et Exemplar har engang tilhørt Karen Brahes Bibliothek i Odense (Linds Catalog S. 112), men findes nu ikke mere der; cfr. Kalkar: Esterretninger om Odense Byes Bibliotheker S. 8. Ogsaa Universitetsbibliotheket har eiet Bogen (Resenii Bibliotheca Regiæ Acad. H. donata. S. 249.)

XII.

I Domsdocumentet hos Hvitfeld hedder det, at Sagen blev voldgiven Løverdag før St. Bartholomæi Dag 1528 i Odense. Da Dommen er udfædet i Nyborg Onsdag efter Knud Konges Dag (15 Juli) 1528, saa er hiint Aarstal aabenbar urigtigt, og maa være 1527, hvilket ogsaa stemmer dermed, at Kongen og Rigsraadet, af hvilket de otte Voldgiftsmænd alle vare Medlemmer, dengang vare samlede i Odense i Anledning af Herredagen.

XIII.

Svaning (Christ. Sec. 143) siger, at Knud Gyldenstjerne maatte deponere 6000 Gylden i Lybek, hvoraf aarlig udbetaltes Bispren 300 Gl., og hvitf. (Chr. d. N. S. 69) har en lignende Beretning; kun angiver han Pensionens Størrelse til 500 Gl. At Pensionen var 600 Gl. aarlig, sees af to plattyske Qwitteringer af Jens Andersen for denne Pension, den ene dat. Njærstrup die Priscæ virginis (18 Januar) 1532; den anden dat. Wispegaarden i Lybek Hel. Trek. 1534; begge egenhændige Originaler paa Papir, i Geheimearchivet. Men hverken i disse Documenter eller i hans Resignationsbrev (see Bilag H.) tales om en deponeret Capital. Den Skibbyske Chronik, hvis Dom om Jens Andersen lyder ganske anderledes i den sidste Deel, som er skreven efter 1524, end i den første, beskylde Knud Gyldenstjerne for, at han ikke holdt Bispren den indgaaede Contract (S. R. D. II. S. 589); men med Uret; thi de anførte Qwitteringer vise, at Pensionen blev erlagt ordentlig for 1530, 1531 og 1533. For 1532 har jeg ingen Qwittering seet; men da Bispren i Qwitteringen for 1533 ikke taler om nogen Forsømmelse, er den vistnok ogsaa betalt for dette Aar. I Aarene 1534 og 1535 hindrede uden Tvivl de borgerlige Uroligheder, da Knud Gyldenstjerne selv maatte forlade sit Stift, ham i at opfylde sin Forpligtelse. Den anden Betin-

gelse i Resignationsbrevet; at Bispnen skulde have Kjørstrup paa Laasinge for sin Livstid, blev ogsaa opfyldt, og det var ikke Gyldenstjernes, men Bispens holstenste Gjenders Skyld, at han ikke blev der i mange Aar. At Knud Gyldenstjerne skulde have haft nogen Deel i Christoffer Rankaus Boldsomhed, er der ikke mindste Grund til at antage. Disse Bemærkninger afgive saaledes et Beviis mere paa den Skibbyste Chroniks Partisshed.

XIV.

Gram har i sin Afhandling om K. Christian den Andens Reformationsforsøg (Kbhv. Sl. Skr. 3die B. S. 71) ladet aftrykke, efter Raynalds Ann. Eccl. 20 T. S. 575, et mærkeligt Udstykke: en Instrux for Card. Campeggio i Anledning af Kong Christians Udsoning med den catholske Kirke. Iblandt de af Paven foreskrevne Betingelser var ogsaa den, at Kongen skulde underkaste sig Kirkebod, inden han modtog Absolution. Gram benægter, at Kongen opfyldte nogen af Betingelserne; men vi vide nu, at han virkelig underkastede sig Bøden, der blev udført paa den haanligste Maade; see N. D. Mag. 6te B. S. 76. Grams Benægtelse grunder sig nok blot paa Raynalds Ord (anf. St. S. 576): *non expiavit rite flagitia Christiernus; og (S. 654); „detrectans commendaro se ejusdem ecclesie clementie, in Dani- am — profectus &c.;“* men Raynald siger paa disse Steder dog ikke, at han ingen af Betingelserne opfyldte, og synes især at sigte til, at Kongen ikke indstillede sig personlig i Rom, hvilket ogsaa var blevet ham paalagt. I Meddelelsen i N. D. Mag. anf. St. kaldes Cardinalen Lampernes, som er en Skrive- eller Trykfeil enten for Campeggius eller Laurentius.

Bilag.

Uf de under Texten anførte, hidtil ubekjendte, Documenter afstrykkes her nogle, der formeentlig ville have meest almindelig Interesse. Paa eet nær ere de afstrykte efter Afkrifter, som Geheime-Archivaren, Sr. Prf. Sinn Magnusen R. af D., ifølge det Kongelige danske Cancellies Tilladelse, den jeg især har Hs. Kl. Høihed, Prinds Christian Frederiks naadigste Intercession at takke for, har meddeelt mig med en Liberalitet og Velvillie, jeg ikke nok kan paastømme.

A. (Til Side 33)

Myn Jungh tiilpligtwgh tro tienisthe ethers Nadiiff Høgmecwghed altiindh tiilforne sendh meth wor Herre verdiiff ethers Nadhe at viidhe som ethers Nadhe meggh tiilskreff at Jeg skwldhe deelle och forfylle meth Loghen hwess sagesaldh som ethers Nade wor tiilfallinndis for otthe Porsseldz Døddh som blef slaghen aff werbdugh Gader Wiisp Jenesses och sticthens brøddh aff ffyen ic. haffuer Jeg nw skellighe och loglighe forfoldh samme sagh som thenne breffuiiffere Peer skriffuer ithermere ethers Nadhe beretthe kan ic. Ath ethers Nadiiff Høgmecwghed wuldhe bydhe meggh tiill i hwath goß aff stigthens Jeg skwldhe ladhe meggh indføre paa ethers Nadiiff weghne, Tha skal ethers Nadhe fyndhe meggh ther vti welwelleligh ic. wiildhe ethers Nadhe werdiss tiil och giffue meggh logh at Jeggh matthe ladhe føre iiij (3½) Kesth siildh vdhén Niigeth paa myn Forberingh ther betther Jeg ethers Nadhe imygelig om Heer meth ethers Nadiiff Høgmecwghed the Hellectrefoldighed beffallindis skreffuet paa Nyborgis die undecim millia virginum Anno Domini mdxix

Ethers Nadiis

tro Licnerre

Hans v — (afrevet: von Mellen)

Opſkrift

Høgboren fførſte oc mectwgh Herre Her Criſtiern met Gudh
Nadhe Danmarkis Morgis Konningh wdworldh Konningh till
Swerrig Hertwgh i Sleſwigh Holſten Stormaren Dytuerſchen
greffue i Oldhenborg och Delmenhorſth ſyn liariſte nadigſte Herre.

(Original paa Papis i Geheime-Archivet.)

B. (Til Side 34)

Førſth eſther ath Wiſpen wdi Fyn ær begerendis myn Herriſ
Nade wil tiilſtede hand ma giſſue til kende ſith gwld ſølf oc Ele-
nodie ſwo myn Herriſ Nade maa fanghe thet tha haſſuer myn
Herriſ Nade beſaſſen meſter Anders Glob ath reise ther om til
Wiſpen wdi Fyn med en notarius oc forhøre Wiſpens vilighe ther
om vil hand ſadanth antworde, til myn Herriſ Nadis behoff,
Tha ær myn herriſ Nade til Fridz, ath hand icke holdis vti ſwo
ſtoer ſtrength Forwaringh oc gømme ſom her til ſkeeth ær men
ath hand kommer vth paa gorden om Daghen en ſwond eller ij
oc ath hand tilladis ath ſiighe Meſſe ner hannom tekis dogh
ſwo ath the ſom myn Herriſ Nade haſſuer beſallid hannom, taghe
ſwo vore pa hannom ath hand icke vndfomer i noger made, ſom
the icke ſelwer ville ſidde i ſtedhen ighen oc ſtande tiil retthe for
alle the ſchildinger oc tiiltale myn Herriſ Nade haſſuer tiil han-
nom. De ther ſom hand vil gange myn Herriſ Nade reth vth
oc giſſue at kende ſiith gwld Sølf Penninge oc Elenodie oc lade
thet nw antworde myn Herriſ Nade tha vil myn Herriſ Nade
lade ſiig finde welwilighen tiil ath tiilſtede ſwo Nighens prelater
oc gode mend mwe vti framtidhen forhandlee the ſagher oc Eren-
de ſom myn Herriſ Nade oc hannom emellom eræ.

De ær myn Herriſ Nadis vilie eller begeringe andith (sic)
end Wiſpen ſkal fange god rebelighetth med Mad el oc ørther
ſom ther ſaldher oc er vti lenith oc pa ſlotidh, oc vil hand lade
henthe el aff ſine eygne gorde tha ær myn Herriſ Nade tiil fridz
med hannom faar ſwodanth.

Item vil Wiſpen vnde myn Herriſ Nade ſwodanth ſith gwld,
ſølf oc Elenodia Tha ſkal Wiſpen ſcriſſue nogher hans thieneræ
tiil ſom thet antworde meſter anders Glob enthen Officialer eller
Fogether oc nar meſter Anders ſwodanth annammer tha ſkal

hand haffue thet Dannemend oc vintneßblird hoff oc notarius som giør instrumentet oc bescriffue inuentaria paa esther som tilbørligt ær.

Udenpaa:

En befaling aff biskobpen

(orig. Udkaft paa Papir i Geheime-Archivet.)

C. (Til Side 36)

Min ydmyg tro plictig Dienesthe edher naadis Hoffmeectighed altith forscremen met wor Herre Hoffborne Første Kieriste naadige Herre verdis edher Naade ath vide ath Eric Pors paa Nykøping antworth meg edher Naadis breff lydinis ath Jeg skulle tage ware paa Wispen aff Fyn met iiij (4) edher Naadis skytther som hand her paa Slotteth inglawde oc aname til meg hwes inuentarium som Her paa slottith bwrde ath ladis aff Fetalie oc andith, hwilkit Jeg oeffaa giort haffwer. Oc sendher Jeg edher naade thet samme inuentarium som Jeg anameth aff Eric ath edher naade ville verdis til ath vide hwad fetalie oc andit som Jeg her paa slottith annamit haffwer. Item i daff sid Jeg edher Naadis Scriffuelse aff Cornelio edher Naadis draffanther ath Jeg skulle antworde hannem Wispen aff Fyn, hwilket Jeg uestaa giort haffwer oc the iiij edher Naadis skytther fælde met Nu ær hær intiith Gold paa Slottith vdhæn Jeg self femthe som slottith forware kunde kærste naadige Herre ath edher Naade ville verdis til ath wænde thet ith sind til hwoerledis edher Naade thet haffwe vill kærste naadige Herre haffwer Wispen aff Fyn her paa Slottith stondinis i beseylit skrin som her oluff Holgerdhen anamith beseylit aff hannum oc thet i ær 10 r gyllen oc haffwer hand oeffaa ind lidell sølffstoff herpaa Slottith oc intiith andith wden nogen sma scriffther som lyde paa gold, her met edher naade then alsommectigste Gud befalindis til ewig tith screffwit paa Engelborg onsdagen nest effther sancte Dorothee Day Anno mdxx

Edher Naadis ydmyg

tiener

Matis Scriffwer.

Opkriffi

Hoffborne Første oc mectige Herre Her Criffiern met gods

Naade Danmarkis Norgis Wendis Gotis Koning udwald Konning til Swærig Hertwig i Sleswig Holstien Stormarn of Dytmersten greffwe wthi oldenbwrg oc Delmenhorst sind fiæriste naadige Herre ydmuygelig sendis thette breff.

(Original paa Papir i Scheime - Archivet.)

D. (Til Side 46)

Myn idmuygelig tilplectig trøo tjenestæ altiit tilfornæ sendt met vor herræ kierestæ Nadistæ herræ Endog att thet er selfkwus (sic) nog att scriffuæ edhers Nadhæ till nogher vesshedt om then almwgis oprefning som nw her i Oplandt for ögnæn er Dogh Dierwell Jeg att scriffuæ Att Jeg kandt ickæ retther forfaræ en bergsmen hasfuer then begynt oc forfylgher dagelig then met liff och gotz Ok Jeg ickæ merkæ att nogher aff Rydher (skabett) som noghet hasfuer eller noghet æthinness eræ skall nogher syndæ giffue seg indt til then hob All then kost ethers Nadhæ hasfuer giordt paa thette Ryghæ er tilforgeffs giordt vdhen saa er att ethers Nadhæ sterker seg saa att edhers nadhæ wordher mechtig offuer bergsmen Oc Dalen Oc ther met bliffuer Swerigh fredfommelig oc ett vndherdanlig Ryghæ Jeg kan ey andhet merckæ thet gud kiendhæ, hwilket Jeg ethers Nadis statth oc velfar altid ydmuygelig befaller Scriffuit i Stocholm die Inventio nis ste crucis Anno dnj Mdxvj^o

Ethers Nadis Hogmectigheds tro capellan

Jo: Andree epus Ottonien

et postulatus Strengnen.

Udskrivt:

Clarissimo et potentissimo principi Dnō Dnō Christerno
 Dei grā Danorum Suenorum Norichorum Slauorum
 Gotorumq. Regi Ducj Slesuicensi ac Holsacie Stormarie
 Ditmertieq. Ducj. Comitj in Oldenborg et Delmenhorst
 Dnō suo sp. observantissimo.

(EX ORIG. CHARTAC. IN ARCH. REG.)

E. (Til Side 51)

Item siger Wispen i Fyen at thet er gandske swaartt at raade een Herre om land och fold och beshunnerlige om Swerigis Niige dog will Wispen aff Fyen sic wor Nadige Herre sitt gode tyde ey saa at hans naade schall bruge thet for noget nødagtigt raadt.

Item sier Bispen at Suerige er it swart land at straffe met Herre magt thii at Indbyggerne haffue for meget tilflugt tiill Skoug och bierge, vdhén saa er at Herre magt kand lunge bliffue inde vdi landit, och bliffuer icke endaa almuen rettelige strafft met swerdt paa noger ende thaa erre the strar rede ighen at giøre vpløb ighen, och er thet befrugthende at almoen skall lenger kunde holde Skougen wiidt hoerdt Fortæring end Kriigisfolck skulde fange theris næring, dog kommer ther Herremagt i landit och kommer ther noger gode medeler emellom almoen oc Herremagt, thaa er ther it stoert Hob tiill at almoen skulle sielff siølge Herremagten at hielpe och straffe alle the som haffue giordt thette opløb och hulpiu ther tiill.

Item er och icke Herremagt wiidt handen, och effther then leiglihedt som wor kieriste nadige Herre haffuer nu vdi Suerige, thaa er Landit lett ath thuinge vnder skatning ighen i saa maade at Slottene skall alle vndsettis met ferst Gold met thet første the Gold ther nu paa ære the kunde neppeligen leffue tiill wandet worder aabet ighen for skeffuerbugis skyld.

Item ther er nu een forderffuelige vdlægge i Stockholm the ære for mange at ligge vdi Byen och for saa at slaa vdt met noget langt vden fore eller mod stoer magt.

Item wor nadigste Herre kand well formene them saltt och landit staar aldelsis tiil at twinge met saltt vnder skatt helft for thii at almogen hører inghen Høffuiskmand lenger end hand kand fly thennom saltt.

Item Bispen vpsatt huar fore hand drog nedt tiill wor nadige Herre och raadde Erchebispen tiill at hand skulde och drage tiill hans Nade at nar wii haffde forfarit at hans Nade haffde icke hafft Herre magt wiidt handen thaa skulde ther vpsendis at landit it hemmeligt budt met gott Kundskap fran myn Herriis Nade och fran Erchebispen tiill Her Thure Jensen at Her Thure skulde giffue almoen tiill kende huorledis at erchebispen haffde budet hannom tiill at thyd wor wenthendis it swart thall Kriigis Folk at forherde och forbrende landitt, och om hand kunde ingelunde komme thennom tiill at the wilde giffue Koningen theris Skatt thaa skulde hand hylde almogen tiill seg och emod Gestaaff Erikken och hans parthii Skougstrygere och legge them øde, Och skulde Her Thure kynde for almoen at han wilde forlige sig met wor

nadigste Herre om skatten, saa at her skulde ingen Kriigskold komme ind at forherde landit, Och nar Her Thure wor hylidt thaa skulde hand forschriffue it mode aff the beste aff huert Her- rit skulle thet besøge, och thaa skulde Her Thure saa handle met thennom och giffue thennom tiill kiende huorledis hand kunde inghen andelig dædning foe met wor nadigste Herre om then skaat anderledis end skatten skulde tiill Slottit, helst forthii for: de Her Thure wilde ingenlunde bruge nogenn Høffuigmandz- domme Niigit tiill een forderff som thaa for øffwen war, om thet fremmet thall Kongiskold thaa komme vdi Niiget. Item vdi saa maade som forschreffuit staar kand Niiget allerringiste komme vnder skatt ighen vnder Kronen helst forthii huadt theris Høffuigmann raader thennom vden sit eyget for meget wildt thet hører almoen gierne i Suerige tiill friidt

Strax Konning Hans hues Siel Gud Made, war forligt met Her Steen Sture, thaa gid almoen Konning Hans tiill hande fore Her Steens Schriffuelse skyld, saa gid thet och nu vdi Suerige met Fru Kirstine

Item ther er ingen Hoff tiill noger Handell met Gostaff Erick- sen, thii hand troer ingen och the hans ypperste tilhielpere ære the troo och inghen, ther fore er ther ingen anden raad tiill for: vden Herre magt end som forschreffuit staar Bore och Erche- bispen saa starck met sit eget Guld at hand kunde vndertiiden besøge siit stift, thaa kunde hand giøre meget emodt Gøstaf Ericksen, och hans Parthie almoen er meget frygtendis for Er- chebiscopen dog thor hand ingen loffwe sette tiill thennom fore then store skade the haffue giordt hannom.

Item i Sommer paa siorten dage at giøre thaa gaff sig tiill Gøstaf Ericksen bode aff Stockholm och fran Seuerinn Norby mesthe parthien aff Ridderkabit och Swenske Hoffmend, och no- gen Stund ther effther kom rygtiidt tiill Stockholm at the Danske Herrer skulle inghen Hoffueren (sic) holde som the pleigde at giøre, Och haffde wii saa gott som ingen ighen vden bloteste Erchebiscopen och hand war vdblottidt och forarmedt, och haffuer hand altiid beuijdt seg troligen, og thaa thet hemelige rycte kom at wor nadige Herre skulde haffue været dødt, daa fornam Bispen aff Fyn Erchebispens troo hiertte tiill wor nadigste Herres arff-

uinget, Och thet wor een rett orsage huor fore at Wispen aff
Fyen raadde Erche Wispen at drage tiill Rispnechaffun.

(Udkast paa Papir i Geheime-Archivet.)

F. (Til Side 52)

Iohannes Andree Dei et apostolice sedis gratia Episcopus Otto-
nienfis Nobis dilecto Petro Iohannis nostre dioecesis clerico pater-
num affectum in Domino cum salute. Tuarum probitatis et virtutum
merita nos sollicitant inuitant et inducunt vt personam tuam speciali
fauoris gratia prosequamur Quapropter Ecclesiam parochialem in
Österkerning cum sua annexa ecclia parochiali in Honstrop
nostre dioecesis per liberam resignacionem cuiusdam dominj Iacobi
Iohannis vltimi et immediati possessoris earundem sponte et libere
in manibus nostris factam vacantem tibi cum omni iuris plenitudine
in nomine Dominj conferimus per presentes teque per *bireti* nostri
imposicionem inuestimus presentialiter ad easdem volentes eciam
tibi de omnibus et singulis dictarum ecclesiarum fructibus Redditi-
bus iuribus et pertinentiis quocunque nomine censeantur integre
planarie et cum effectu Responderj et nullj alterj quouis modo Et
ne idem dominus Iacobus resignans in vite necessariis deficiat om-
nes et singulos fructus et redditus dicte ecclesie de Österkerning
de expresso consensu dominj Petri predicti eidem dicto domino Ia-
cobo resignanti quoad uixerit reseruauimus et tenore presencium re-
seruamus In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium
Secretum nostrum presentibus duximus appendendum. Dat. in ca-
stro nostro Wrckil Ipso die beatj Marcj euangeliste Anno dominj
Millesimoquingentesimo vicesimo 2° &c.

Sigillum abest.

(EX ORIG. MEMBRAN. ARCH. REG.)

G. (Til Side 3.)

Wii Jens Underkenn mett guds nadhe Biscop i Otthense giør
alle vietherliet mett thetthe vort opne breff att then tiid vij thienthe
Koning Hans i hans Cancellerie tha vor vij stickede tiil Norghe
mett for : e Koning Hanskes opne Machte breff Saa lydendis att her
Henrik kromedig tha houekmann paa Baahuse oc vij tha Koning
Hanskes scriffuer skulde paa hans nadis vegne sidde retther tyng
i Norge offuer alt Norges Righe Oc tha bleff forsamlede i

Konge eynde Erchebiscopenn oc alle andre Biscoper oc prelather
 Telligeste Middere Midderfabiit oc alle gode menn oc en stoer
 part aff Almwgenn offuer all Norges Righe Tha sadhe vij ther
 paa Koning Hansses vegne met Rigsens raadt i Norghe De hørdhe
 sager oc skickedhe saa log oc rett i alle the sager Isom for off
 kommæ som wij taar ennw verre bekiendt Och tha stoedt ther
 Ingen andhen Nycthe paa for: e Her Henrick krommedige enn som
 ther bør at stande paa enn erligenn man In cuius rei testimoni-
 um Signetum nostrum præsentibus dorsotenus est impressum. Datum
 Haffnie die Mercurii proxima post Beati Bartholomei Apostoli
 Anno Mdxv.

(Original paa Papir i Geheime-Archivet.)

H. (Til Side 73.)

Wii Jenns Underkenn mett guds naadhe Biscop udi Dithenke
 gjør alle vittherligt att aar effther guds byrdt tusindfemhun-
 dritt tiue paa thet nyendhe thenn søndag nest for Palme Søndag
 tha kloekenn slaa ett effther middag wor vii skicked paa Dithenke
 biscopps gaardt oc swo vanmectigh aff Siugdom att vii funde
 icke vdi vor personn komme till vortt Dithenke Capitell som tha
 vell tilbørligt haffde verrit och therfor kallet vii vortt for: ne Ca-
 pitell till oss paa wor biscopps gaardt oc gaffue thennom tilkiende
 først for wor siugdoms skyldt och swo for andre merkkelige sagers
 skyldt Som wii tha trengdess och nødiss aff, att offuergiffue wortt
 stift De therfor framsetthe vii førsth att for: ne wort Capitell for-
 tentthe well huorledis Erligenn oc velbyrdig mand mester knudt
 gyldestierne Domprouest udi Wiborg wor nogenn stacket stundt
 sidenn samtyctt aff wor kær: te naadig Herre Konig Frederik telligste
 aff oss och wortt Capitell som the breffue indholde som thær paa
 giffne ærr De effther swodanne breffue oc samtyctt haffuer Rom-
 mer kirckæ beuillet oc bejaet for: ne mester knudt till for: ne Dithenke
 sligt bodhe for en coadiutoer nar oss swo tektes oc effther-
 komer effter wor døde De therfor oc for swodanne sagers skyldt
 som forset stonder oc effther for: ne wor kærste nadig hæres
 scriffuelcke vduelle vii nu paa thet nyæ mett for: ne wort Capitell
 samtyctt for: ne mester knudt domprouest till en coadiutorem et
 administratorem in vita et successorem post mortem Och gaffue
 hanem strax wy for: ne biscoppsgaardt, Drkiill slott mett the andre

stiftthenns gaardhe Huer vedt sytt naffn Som er Kierstrop paa
 Tosing, Naljø vdi Lolandt och Sørop vdi falster mett alle for: ne
 slotthenns og gaardenns godh, rentthe oc tilliggelke att anname
 strax vdi synn wære oc besiddning swo fryett som vij till thenne
 dag thennom vtinden vor besiding haffue hafft Och oriss (sic)
 vij aldeless mett thenn aarligenn pension som for: ne mester knudt
 haffuer off tilfaffdt aff sticthenns renntthe Dog skulle vij beholde
 vort egit Cammer paa for: ne Slott oc huer gaardt som vii plege
 sielff inde att werre for en tilfluct skylt mett en søge kost som
 søye skal hindre for: ne mester knudt Och om wij skulle bliffue
 vdi rigitt tha skulle vii anname kierstrop igienn aff for: ne mester
 knudt oc giffue hannom ther aff aarligenn penngge som plege ther-
 aff at ganghe Och wor tilfagd pension skal aldeless ther mett
 werre ubekrendet Och protestere vii at for: ne mester knudt skal strax
 aunname for: ne biscopps gaard, Slott och andre benemffde gaarde
 vdi synn haffuende were oc besiding Dog skal hand icke eller hanff
 fogeder ingenn hinder gjøre off paa huadt boskap eller fietale som
 Wii haffue behoffue at føre aff for: ne biscopps gaard, Slott eller
 andre for: ne gaarde Wii effther: ne broder Hans saerfenn prier till
 Sancti knuds kloster i Otthenke oc menige Capittel thær samme-
 stedt bekiende at vii neruerende hoss wore paa for: ne biscopps
 gaardt paa for: ne tiidt De alle saundrechtelige annamett strax
 for: ne mester knudt dompraauest for en fuldt coadiutorem och ad-
 ministratorem oc succesforem och antuordit wij hannom strax
 for: ne biscopps gaardt och vedt then bodhe Ørkiil Slott oc the
 andre gaardhe De sagde vii hannom thiil att paa Palme Søndag
 ther nest effther komyndes skulde handt berede seg att komme till off
 vdi Sancti knuds kirke tha vilde vij hannom thær intronicere mett
 all tilbørligenn ære som ther till burdhe Jeg forberørdt knudt
 Gyldenstiernne dompraauest bekiender alit som forskreffuit stander
 att thet swo forlobenn er paa for: ne tiidt oc stedt och annamet jeg
 strax for: ne biscopps gaardt vdi myn heffdt oc wære oc besiding De
 sagde Anders Jude for: ne biscopps Jenfis fogiidt paa for: ne bi-
 scopps gaardt meg strax thjenneste oc befalett jeg hannom for: ne
 biscopps gaardt att raadhe og regere offuer thenn paa myne vegne
 ther effther liggeruise som handt tilforenn giorde paa for: ne bi-
 scop Jenfis vegne, De befalet jeg strax myn scriffuer kuudt mat-
 fenn at handt met mester Hartuic for: ne biscopps Jenfis Cancel-

ler skulde giøre Inuentarium paa alt thett godtz, boskaff oc sitalæ som findes funde paa for: ne gaardt effther for: ne biscop Jensz haffde ladtt iytt aff føre Qui tamen nos Joannes Episcopus atque prior et capitulum necnon Canutus prepositus supradicti hanc facimus protestationem quod licet ad premisa Romano pontifice irrequisito, fieri non deberent, tamen (necessitate urgente) que legem non habet, ea facimus tali tamen animo, quod quamprimum fieri poterit ad premissa pro Romani pontificis assensu eiusque ratificatione ad sedem apostolicam mittere (ut tenemur) instituimus atque pollicemur De quo protestamur expresse tam conjunctim quam divisem Att swo er gangenn vdi Sandhedt som forscressuit stander Befiende vij for: ne biscop Jensz Anderßen oc for: ne broder Hans faerßen oc menig Capittel oc for: ne mester kuudt dompraauest mett wore Indsegle heer nedeunfor hengende Tilbedende Hans Bang notarium publicum att hand met vitnesbyrdt skall vnderkriffue thetthe wortt obne breff Datum Anno Die Loco quibus supra.

Ego Joannes Bang clericus Ottoniensis Dioceseos Reverendi pre-nominati patris Domini Joannis Episcopi scriba et notarius quia dum sic ut premittitur per prefatos dominos episcopum, prioremque et capitulum necnon magistrum Canutum prepositum agerentur et fierent, una cum honorabilibus viris magistro hartvico Langen canonico hassnienfi necnon provido michaele petri civium magistro civitatis Otthoniensis testibus ad premisa requisitis presens fui, eaque sic fieri vidi et audivi, Ideo premisa prout superius de verbo ad verbum continentur et habentur Ex dicti Reverendi patris episcopi mandato Snscripsi signoque et nomine meis solitis et consuetis una cum prefatorum Episcopi priorisque et capituli necnon magistri Canuti prepositi Sigillorum appensione Signavi: In fidem robur et testimonium omnium et singulorum rogatus atque requisitus.

(Original paa Pergament med to Segl [Bispens og Provstens] i Bispecontoirets Archiv i Odense).

II. (Til Side 77.)

Joannes Andree dei gratia episcopus Ottoniensis Nec non postulatus Strengnensis.

Premisa nostra sincera dilectione Kiere esse i gaar Antworde wy fra off the wore breffue Som Indeholde more swar tiill etthers breffue Som then schriffwer førde hiidt oc y dag synge wy och etthers breffue Som Hans Robet førde Hydt vdy samme sag Tha Naade wy etther nu som wy Rodde tiilforne vdy vore breffue atth y ville giffue etther selff hiidt oc giører her for thet ærlige Naadt etthers saghe och orsaghe vittherlige hwilcke sager oc orsager etthers breffue Indeholler Tha schreffue vy etther tiill Saa Schriffue vy end nw atth Lübeck er en Stad modt valdt oc giør Inghen vreth gud giffue att flere hadhe saa bekiendt vdy tyde Som vy mett mangge vore breffue gaff them tytt oc offthe tiill kiende fra off Ther met etther gud befalendis Ex curia episcopali lubecensi die beate virginis assumptionis Anno mxxxiiij

Dyffkrift

Erligh oc welbürdig Mandt esse Bylde Høffuegmandt paa Bergheh hws kierligen Seund.

(Original paa Papir i Geheimes Archivet.)

Vor allernaadigste Landsfader, Hans Majestæt Kong Frederik den Sjette, som deler den Overbeviisning med sine høistpriselige Forgjængere, at Religionen er det Baand, som sammenholder Riger, at Christi Lære, rettelig prædiket, og rettelig forstaaet, er den Hovedhjørnesteen, hvorpaa Mennekets stigende Forædling ved Kundskab og Dyd ene fast kan bygges, at den haver Forjættelse baade for dette Liv og det tilkommende, har allernaadigst befalet, at der i Anledning af det 3die Aarhundredes Udløb, siden den Lutheriske Reformations Indførelse i Danmark, skal høitidelig-

holdes en Jubelfest den 30 og 31 October, samt 1ste November dette Aar saaledes, at den første og sidste Dag bliver almindelig Kirkefest, medens den anden Dag, er bestemt til Høitideligheder ved Universitetet, Sorøe Academie og de lærde Skoler; og det har behaget Hans Majestæt, efter derom af den Kongl. Direction for Universitetet og de lærde Skoler nedlagt allerunderdanigst Forestilling, allernaadigst at bestemme: at Jubelfesten i de lærde Skoler skal, efter forudgaaet Indbydelse ved et i det danske Sprog affattet Program, høitideligholdes ved en i enhver af disse Skoler af Rector holdt dansk Tale, samt ved Sange før og efter Talen.

Det er til Deeltagelse i denne for de lærde Skoler allernaadigst befalede Reformationssfest jeg ved foranstaaende, af denne Skoles Adjunct Hr. Paludan Müller forfattede Afhandling om den nyenkte Biskop Jens Andersen, herved paa Odense Cathedralskoles Begne ærbødigst indbyder.

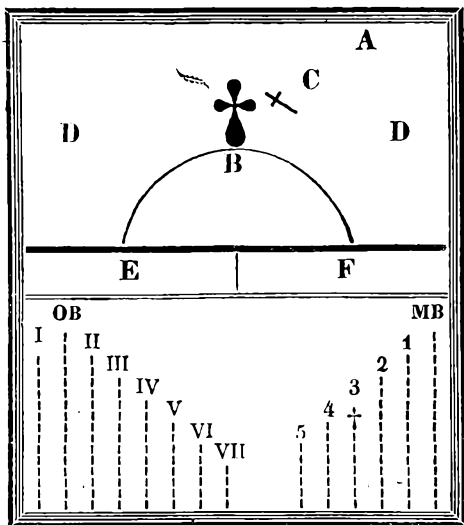
Odense den 20 October 1836.

J Saxtorph.

Frontispice.

Annus 1602 d. 21 Dag Febr. kallede Gud O. B. af denne Verden.
 Anno 1581 d. 4 Decb. kallede Gud M. C. Bs. af denne Verden.

Romerske Säuler.

Gravmindets hele Høide 5 Alen.

Hele Breden $3\frac{1}{2}$ Alen.